kavafis

ISBN 973-21-0323-x

188 Lei
2 Lei T.L.

Preț 190 Lei

editura minerva

„Scrierile mele cele mai ascunse sînt cele care vor îngădui să fiu cunoscut cu adevărat."

K. P. KAVAFIS

„Kavafis este unul dintre poeții cei mai vestiți ai Greciei moderne; este, de asemenea, unul din cei mai mari, fără îndoială cel mai subtil, probabil cel mai modern, cel mai mult hrănit cu substanța inepuizabilă a trecutului."

MARGUERITE YOURCENAR

kavafis

1374

fondată în 1895 bpt serie nouă

kavafis

în casa sufletului

BIBLIOTECA ALEPH
CLUBUL CĂRȚII DIGITALE

Ilustrația copertei: de Anton Slavnicu

Traducerea s-a efectuat după volumele: **Τά Πεζά**, Atena, 1963, **'Ανέκδοτα**, Atena, 1968, **'Αποκηρυγμένα**, Atena, 1983.

konstantinos p. kavafis

în casa sufletului

POEME. PROZĂ. JURNAL

TRADUCERE, TABEL CRONOLOGIC, PREZENTĂRI ŞI NOTE
DE ELENA LAZĂR
PREFAŢĂ DE DAN GRIGORESCU

BIBLIOTECA PENTRU TOŢI • 1992
EDITURA MINERVA • BUCUREŞTI

Pentru ediția de față toate drepturile sînt rezervate
Editurii Minerva (B.P.T.)

ISBN 973-21-0323-X

PREFAȚĂ

Istoriile literaturii neogrecești vorbesc despre Kavafis ca despre un singuratic. Singurătatea celui care trăiește departe de țară, a adolescentului dezamăgit de mentalitatea familiei cu obîrșie aristocratică, a cărturarului ce se refugiază dintr-un prezent opresiv în legende și cronici străvechi, singurătatea poetului ce caută mereu în amintirile tinereții o aură romantică pe care nu izbutește niciodată să o redescopere [1]. Concluziile de acest fel nu par a fi, însă, îndeajuns susținute nici de amănuntele biografiei, nici de cele ale operei poetului; și, după cum mi se pare, un merit esențial al selecției cuprinse în cartea de față e acela de a pune la îndemînă argumentele capabile să cîntărească dreptatea unor asemenea opinii.

E adevărat, de pildă, că, de-a lungul vieții, Kavafis a ajuns în Grecia numai de patru ori (întîia dată în 1901, cînd avea aproape 40 de ani, ultima oară în toamna lui 1932, pentru un tratament al neiertătoarei boli care avea să-l răpună peste puțină vreme). Și e tot atît de adevărat că impresiile notate de el în jurnal, după fiecare întîlnire cu pămîntul Greciei, sînt de o dezarmantă lipsă de relief: Pireul e „un loc foarte mic și drăguț", iar prima trecere prin Atena e consemnată în termeni mai potriviți, cum s-a spus, „unui text pe o carte poștală": „un oraș foarte, foarte drăguț, european, în stil

[1] Vezi Gilles Ortlieb, *Les marges de Cavafy (Limitele lui Kavafis)*, postfață la volumul Constantin Cavafy, *Poèmes anciens et retrouvés (Poeme vechi și regăsite)*, Paris, 1987, p. 152.

francez sau italian" [1]. Reacțiile lui nu aminteau cîtuși de puțin de entuziasmul de-a dreptul extaziat al lui Byron, de exemplu, din clipa cînd, cu 80 de ani mai devreme, debarcase pe pămîntul grecesc.

Kavafis se născuse la Alexandria în 1863 și, pînă la 38 de ani, trăise aici — cu două întreruperi mai importante: una, între 1882 și 1885, cînd se aflase la Constantinopol, cealaltă, între 1873 și 1877, cînd locuise la Liverpool, ca urmare a hotărîrii familiei care îl voia cu tot dinadinsul implicat în afacerile firmei ei comerciale. Dar Kavafis, așa cum reiese din mărturiile celor care l-au cunoscut bine sau i-au citit cu multă luare-aminte opera, nu avea „sentimentul exilatului și, încă din primele lui poezii, se deslușește că sufletul său nu a tînjit după țara grecilor" [2]. De altfel, e și greu de crezut că un intelectual grec s-ar fi simțit înstrăinat pe pămîntul unei civilizații elenistice atît de înfloritoare cum fusese aceea din Alexandria. Exegeții scrierilor sale insistă asupra amănuntului — desigur, foarte semnificativ — că poetul însuși „privea Ellada ca pe un țărm îndepărtat" [3] și nu se socotea *elen* ci *elenic* [4]; altfel spunînd, considera că aparținea vastului teritoriu de cultură greacă pe care îl cuprinseseră cîndva, între hotarele lor, statele ridicate pe temeliile imperiului lui Alexandru Macedoneanul.

Deci, totuși un *grec*, dar nu din lumea clădită pe pămîntul Greciei clasice al cărei centru fusese strălucitoarea Atenă a lui Eschil și Euripide, a lui Socrate și Platon, nici Arhipelagul lui Sappho și Simonide, al lui Pitagora și Epicur. Ci din Alexandria, orașul unde s-au construit Museionul cu celebra lui bibliotecă, farul (una dintre cele șapte minuni ale lumii antice), unde au trăit savanți de renumele lui Calimah, Eratostene sau Aristarh din Samotrake, literați cu prestigiul lui Teocrit sau Apollonios din Rhodos. Ele-

---

[1] Cf. Robert Liddell, *Cavafy*, New York, 1978, p. 103.

[2] Diskin Clay, *The Silence of Hermippos: Greece in the Poetry of Cavafy (Tăcerea lui Hermippos: Grecia în poezia lui Kavafis)*, în volumul *The Mind and Art of C. P. Cavafy: Essays on His Life and Work (Gîndirea și arta lui Kavafis: eseuri privind viața și opera lui)*, Atena, 1983, p. 158.

[3] *Idem*, p. 168.

[4] Vezi *idem*, p. 158.

nismul lui Kavafis nu însemna un teritoriu aflat în afara tradiției literare grecești.

Romancierul Grigorios Xenopulos (cel la care corespondența lui Kavafis cu editorii lui din Atena face frecvente referințe) l-a întîlnit în 1901 și își amintea că „vorbea grecește cu un ușor accent englezesc, de Oxford" [1]. Iar unul dintre exegeții operei lui, E. M. Forster, celebrul romancier și critic englez, povestea cum, mergînd cîndva pe străzile Alexandriei, a auzit pe cineva rostind numele lui Kavafis: s-a întors și a văzut „un gentleman grec cu o pălărie de pai, stînd absolut nemișcat și făcînd un unghi ușor cu universul" [2]. Din acest „unghi ușor" pe care îl făcea cu universul, Kavafis privea la orașul unde și-a petrecut cei mai mulți ani din viață; „Sub balconul său începeau mișcarea străzii și viața orașului modern, iar cu ochii minții putea contempla istoria, arta și senzualitatea unui oraș care pentru cei mai mulți era departe de a fi « un oraș al intelectului »" [3].

Faptul că s-a aflat departe de mișcarea poetică ateniană din cea de-a doua jumătate a secolului trecut i-a creat, însă, un avantaj pe care nu l-au avut majoritatea colegilor lui de generație. El începea să scrie într-un moment cînd peste poezia țării lui se lăsase — așa cum s-a spus — „umbra grea a lui Palamas" [4], adică a acelei personalități care, decenii în șir (creația lui e cuprinsă în lunga perioadă dintre 1874 și 1941), a fost recunoscută de mai multe generații succesive „ca o adevărată călăuză" [5]. Kostis Palamas era numai cu patru ani mai vîrstnic decît poetul alexandrin, dar se impusese foarte devreme ca un adevărat conducător de generație; chiar înaintea publicării primului volum, *Cîntecele Patriei mele* (în 1866, cînd avea 27 de ani), poezia lui își definise vasta viziune cosmologică în centrul căreia era *Patria*, iar marile mituri se identificau

---

[1] Vezi *idem*, pp. 158—159.

[2] E. M. Forster, *The Poetry of C. P. Cavafy (Poezia lui Kavafis)*, în volumul *The Mind and Art of C. P. Cavafy*, p. 13.

[3] Diskin Clay, *op. cit.*, p. 159.

[4] Vezi C. Th. Dimaras, *Istoria literaturii neogrecești*, în românește de Mihai Vasiliu, 1968, pp. 475 — 533.

[5] *Idem*, p. 470.

cu imaginile istoriei grecești. Prozodia, de o rigoare ascetică, introducea, de asemenea, un element înnoitor în poezia vremii. Influența lui Palamas a fost profundă și foarte puțini au fost cei care, asemenea lui Kavafis, au reușit să se orienteze spre alte puncte cardinale decît cele stabilite de el.

Kavafis a izbutit să se sustragă acestei despotice înrîuriri, rămînînd, totuși, poet elin. Cu toată îndelunga despărțire de pămîntul Greciei, nu avea să repete experiența unui alt reprezentant de seamă al generației lor, Ioannis Papadiamantopoulos care, după ce și-a tipărit (în 1878) singurul volum de versuri în limba greacă (se afla încă de pe atunci la Paris), va deveni unul dintre cei mai reprezentativi poeți ai direcției Verlaine-Mallarmé, în numele căreia va publica, de altminteri, un *Manifest* celebru (cel apărut în numărul din 19 septembrie 1886 al lui „Le Figaro"), formulînd principiile simbolismului. Autorul *Manifestului* va dobîndi drept de cetate în istoriile literaturii franceze și numai pseudonimul va mai aminti, orgolios, de originea grecească: Jean Moréas.

Șansa lui Kavafis de a se fi aflat departe de „umbra grea a lui Palamas" nu a fost plătită printr-o despărțire totală de universul grecesc și de tradițiile lui, așa cum se întîmplase cu Moréas. E, însă, tot atît de adevărat că a trecut multă vreme pînă să fi fost cunoscut de cititorii atenieni. Prima ediție a poeziei lui a fost publicată foarte tîrziu (în 1935, la doi ani după moarte); dar chiar și atunci critica nu se oprise decît rareori asupra versurilor sale și opera lui era departe de a fi fost privită ca un reper în cuprinsul liricii grecești moderne.

Faptul că poezia lui nu a avut parte de popularitatea de care s-au bucurat scrierile altor literați greci nu poate fi interpretat însă ca o urmare a despărțirii lui de mișcarea culturală din țara sa. E drept că, multă vreme, versurile sale nu au apărut decît în revistele din Alexandria și e de presupus că acestea nu aveau o audiență largă în cercurile ateniene. În 1902, de pildă, cînd începea să redacteze *Însemnările de poetică și morală*, era „un funcționar cu 20 de lire pe lună și aproape cvadrigenar", autor al cîtorva poeme, „cam vreo treizeci", publicate „în diverse reviste provinciale, la Alexan-

dria" [1]. *Însemnările* din 1902 mărturiseau o desprindere decisă de spiritul romantic și de înrîuririle parnasiene: Kavafis începea să se definească limpede ca o personalitate preocupată înainte de toate de propriul univers spiritual, de înțelesurile autobiografiei și mult mai puțin de asimilarea unor eventuale exemple din gramaticile poetice recente. Și tot de atunci sînt datate primele sale încercări de a pătrunde într-o lume elenistică „mai amorală, mai liberă": trimiterile la legendele și la cultura Greciei antice dispar aproape cu totul din scrisul său, așa încît după 1911 nu se va mai putea regăsi nici o mențiune a numelui lui Homer în opera lui Kavafis [2].

Se poate judeca, oare, apartenența unui scriitor la o tradiție națională invocîndu-se asemenea argumente onomastice? Să fim, astfel, îndreptățiți a-l scoate, de pildă, pe Verlaine din poezia franceză pentru că nu întîlnim în versurile lui nici o aluzie semnificativă la istoria Franței? Sau a-l privi pe Ezra Pound ca neamerican pentru că izvoarele lui de inspirație provin, în chip declarat, din poezia lui Properțiu sau din lirica provensală?

În orice caz, nu s-ar putea argumenta că — așa cum s-a sugerat nu o dată — s-ar fi izolat într-o vanitoasă singurătate, ignorînd viața literară a Atenei. Corespondența purtată cu Vaianos dovedește că, de-a lungul mai multor ani, el a fost interesat de eventualitatea publicării scrierilor lui în revistele ateniene și că acest interes nu era limitat la o simplă relație de politețe și că, dimpotrivă, Kavafis își manifesta sincera gratitudine de fiecare dată cînd Vaianos îi mijlocea accesul la paginile periodicelor din Atena. Pe de altă parte, e limpede că nu e adevărată afirmația potrivit căreia redactorii revistelor de acolo nu îl agreau: ei îl solicitau adesea și în unele scrisori se vorbește despre apariția, într-un interval relativ scurt, a mai multor poeme. Dacă nu a devenit, asemenea lui Palamas, de exemplu, un scriitor celebru în Grecia, aceasta nu s-a întîmplat pentru că nu ar fi fost publicat aici; ci pentru că versurile sale nu au consonat la fel de profund cu preferințele cititorilor săi. Pentru

[1] Cf. Gilles Ortlieb, *op. cit.*, p. 151.

[2] Vezi *ibid.*

că, altfel spunînd, nu a fost la fel de bine înțeles. Ceea ce, desigur, e cu totul altceva.

Și nu surprinde nici măcar împrejurarea că a fost nevoie să treacă atîția ani pînă cînd valoarea operei lui Kavafis să fie recunoscută. Cred, însă, că și în această privință trebuie să fie contrazisă o prejudecată larg răspîndită: cine parcurge lista lucrărilor de critică referitoare la poetul *Cuvîntului și tăcerii* constată că, în anii '30 și '40, deși nu foarte numeroase, exegezele semnate de criticii greci sînt, oricum, mai multe decît cele datorate străinilor. Evident, nu s-ar putea spune că opera lui a fost adusă la lumină exclusiv de critica grecească; printre numele primilor ei comentatori aflăm, de pildă, încă din 1923 (într-un moment în care — se cuvine să observăm — exegezele compatrioților lui Kavafis erau încă destul de puține), o personalitate de talia lui E. M. Forster, care, fără îndoială, putea s-o impună atenției publicului.

Sînt, de altminteri, foarte rare cazurile poeților care să fi compus într-o altă limbă decît cele de largă circulație și să fi atras luarea-aminte a atîtor reprezentanți de mare autoritate ai unor direcții literare diverse cum sînt Auden sau Michel Leyris, Forster sau Spender, Renato Poggioli sau Marguerite Yourcenar. Și poate că tocmai o astfel de audiență internațională, concomitentă cu recunoașterea în propria lui țară, să fi tulburat imaginea raporturilor între opera lui Kavafis și publicul ei și să fi îngăduit formularea unor concluzii cu totul discutabile privind însăși semnificația orientării tematice a poeziei sale.

Pentru că, în afara unor versuri cu totul izolate, Kavafis nu a făcut dovada că, în marele oraș-port unde și-a trăit cei mai mulți ani ai vieții, ar fi privit vreodată Mediterana, cea care desena orizontul existenței sale. Observația aparține unuia dintre cei mai importanți dintre biografii lui [1]; și tot el sugerează un fapt care poate fi, în realitate, adevărat pentru orice poet: se întîmplă adesea ca omul să fie foarte diferit de scriitor, ca în atitudinea și în replicile

[1] Robert Liddell, *Studies in Genius: Cavafy (Studii despre geniu: Kavafis)*, în volumul *The Art and Mind of C. P. Cavafy*, p. 19.

consemnate de biografi să nu recunoască neapărat viziunea ce capătă contur clar în versurile sale. Surprinzător, cu toate că acest adevăr e foarte larg acceptat, pare a fi uitat de mulți dintre cei care discută opera lui Kavafis și sînt preocupați de redescoperirea, în cuprinsul ei, a semnelor știute în biografie.

La fel de surprinzătoare e insistența cu care se vorbește de opoziția dintre condiția de *locuitor al Alexandriei* — e adevărat, consecvent afirmată de poet — și de aceea de *grec*. În realitate — așa cum o dovedesc deopotrivă opera sa și mărturiile celor care l-au cunoscut —, el nu a socotit niciodată că ar trăi într-o lume aflată *în afara* istoriei grecești. Liddell propune, cu umor, o comparație relevantă, citîndu-l pe Dickens care scria cîndva despre un duce de Modena, singurul șef de stat din Europa acelei vremi care refuza să-l recunoască pe Ludovic-Filip ca rege al Franței: „Kavafis — continuă Liddell — era singurul care refuză să recunoască în vreun fel cucerirea arabă a Egiptului" [1].

De fapt, poetul care a ignorat întotdeauna existența Mediteranei la numai cîțiva pași de casă și trecea prin orașele Greciei cu un fel de nepăsare turistică nu era lipsit de simțul istoriei ci, mai sigur, avea o altă viziune a geografiei. Pentru el, Grecia nu era un pămînt oarecare, oricît de fascinantă ar fi fost acea lume de mări și de uscat, orașe ce se întind în umbra unor clădiri înălțate cu milenii în urmă; ci un teritoriu spiritual, mult mai vast decît îl înțelegeau unii dintre aceia care au încercat să explice universul artistic al lui Kavafis.

Poate că e încă nevoie de cîteva precizări în privința mentalității coloniei grecești din Alexandria. Grecii fuseseră încurajați să vină aici de Mohammed Ali Pașa, viceregele Egiptului, la începutul secolului trecut, cînd această energică personalitate politică (pe care istoricii o consideră a fi fondat Egiptul modern) a inițiat o dinamică politică de reformare în toate domeniile vieții economice. Astfel încît generația lui Kavafis nu simțea că ar avea vreo legătură cu trecutul cetății și nu pretindea că este descendentă a lumii ptolemeice. Dar „grecii din Alexandria aveau un argument mai impor-

[1] *Idem*, p. 21.

tant decît genealogia sau continuitatea ocupaţiilor care să-i lege de trecut: ei aveau identitatea locului şi marea asemănare a limbajului" [1] cu acela vorbit cu aproape două milenii şi jumătate în urmă.

Din această perspectivă trebuie privit, desigur, înţelesul pe care Kavafis îl atribuia apartenenţei sale la lumea elenistică. Adică la o lume căreia îi lipsea măreţia aspră a lui Homer şi dureroasa conştiinţă a destinului neiertător din tragedia clasică; dar crease o literatură de mare rafinament în care verbul e elementul central. Dacă există o dorinţă a lui Kavafis de a se salva din lumea care i se părea atît de apăsătoare, „ars şi biciuit de soare" cum era „palidul Egipt, istovit de sete şi boală", aşa cum îl înfăţişează el în *Samel-Nesim*, această dorinţă se tălmăceşte printr-un refugiu în poezie.

El nu se simte fericit în Alexandria şi oraşul nu-i dăruieşte prilejul de „a nu trăi pe acelaşi pămînt cu ceilalţi muritori", aşa cum dorise într-un poem, datat 1885. Oraşul modern îl înspăimîntă, la fel cum îi înspăimînta pe atîţia poeţi ai începutului secolului nostru; şi, în Alexandria, „clădită pe un ţărm îngust de calcar, despărţită de Egipt prin mai multe lacuri sărate şi de Europa prin mare, sînt nenumărate ispite ale claustrofobiei" [2].

Unica lume ideală rămîne poezia. Pe care Kavafis o clădeşte încet, cu migala adevăratului descendent din poezia alexandrină de la sfîrşitul primului mileniu dinaintea lui Cristos. Limbajul e ultimul său recurs; uneori trec zece ani între prima formă a unui poem şi redactarea lui definitivă. Şi aceasta nu din cauza vreunei ezitări în stabilirea structurii lexicale sau sintactice; ci dimpotrivă, pentru că e convins că prea marea claritate se opune adevăratei înţelegeri a poeziei: „Scrierile mele cele mai ascunse sînt cele care vor îngădui să fiu cunoscut cu adevărat" [3].

Poezia lui e departe de a fi mărginită de orizontul Alexandriei şi *alexandrinismul* nu trebuie raportat, nici aici, la o realitate geografică. Întreaga lume grecească — antică, medievală, modernă — e sursa inspiraţiei sale; dar el o priveşte cu acel scepticism care e,

[1] *Idem*, p. 22.
[2] *Idem*, pp. 22—23.
[3] Cf. Diskin Clay, *op. cit.*, p. 152.

cu adevărat, semnul civilizației din epoca alexandrină. Kavafis e un contemporan al simboliștilor pe care îi citise cu luare-aminte și îi asimilase. Parafrazarea *Corespondențelor* lui Baudelaire (cuprinsă și ea în volumul de față), parafrază datată 1891 — deci aproape de începuturile lui poetice —, nu e un simplu exercițiu de virtuozitate, ci o declarație de credință.

E adevărat că a cunoscut poezia Occidentului înainte de a fi citit cu destulă atenție pe aceea din propria lui țară. Dar aceasta nu înseamnă că se plasa într-o „Grecie centrifugă", aceea a diasporei, a cărei cultură ar fi eclipsat-o, în viziunea lui, pe aceea a Greciei clasice, așa cum susține E. M. Forster [1], printre alții. Și nici că putea accepta fără rezerve sugestiile aceluiași critic, atît de lucid în alte momente ale analizei sale: „Atena și Sparta, cu care școala ne-a umplut capul, însemnau pentru el două mici state sclavagiste, veșnic în ceartă, efemere în comparație cu imperiile elenistice care le-au urmat, tot așa cum acestea, la rîndul lor, sînt efemere în comparație cu imperiul Constantinopolului. El se opunea tiraniei clasicismului — Pericle și Aspasia și Temistocle și toate celelalte chestiuni atît de plicticoase." [2]

Un alt comentator englez, ale cărui păreri privitoare la Grecia clasică erau incomparabil mai juste, observa aproape aceleași caracteristici ale elenismului lui Kavafis: „Nu împărtășea concepția romantică a unei *Hellas* ca lume a zeilor și eroilor, patrie a libertății și leagăn al civilizației. Nici dragostea parnasiană față de latura sculpturală și picturală a vieții grecești, cu decorativele ei ritualuri și sacrul caracter al existenței domestice. Ceea ce îl interesa cel mai mult și îl făcea să se simtă la el acasă era *diversitatea* lumii grecești ce se întindea cîndva din Sicilia pînă în Asia Centrală, cuprinzînd mari mulțimi de oameni care nu aparțineau rasei grecești și vorbeau greceşte cu intonații asiatice și cu greșeli de sintaxă." [3]

---

[1] *Op. cit.*, p. 16.

[2] *Ibid.*

[3] C. M. Bowra, *The Creative Experiment (Experiența creatoare)*, Londra, 1967, p. 32.

În sensul strict al cuvîntului, *patria* lui Kavafis era Alexandria; dar în liniile ce desenează *elenismul* său, se pot deslușl contururile — e adevărat, estompate — ale „celeilalte Grecii", cu mult mai familiară lui decît s-a spus de atîtea ori; a existat o piedică datorită căreia atitudinea poetului nu a putut fi înțeleasă foarte exact: „el contempla lumea grecească — așa cum contempla toate lucrurile — dintr-un unghi oblic" [1].

Despre „oblicitatea" viziunii lui Kavafis vorbesc adesea exegeții operei sale. Unul dintre ei, de pildă, glosa pe marginea unei însemnări din tinerețe a poetului asupra lui Shakespeare: „prefer — scrisese atunci Kavafis — remarcile oamenilor mari și nu concluziile lor" [2]. De aici, constatarea că, în general, atitudinea lui se întemeia „pe o viziune oblică, secționată, a oamenilor și lucrurilor" [3]. Aplicată la mult-discutatul subiect al relațiilor lui sufletești cu Grecia și cu lumea elenistică, „oblicitatea" e interpretată de multe ori ca o confirmare a rezervelor sale față de cultura ateniană clasică și de aceea mai recentă.

Cred că aceia care au formulat asemenea concluzii nu au avut prilejul să citească poemele lui Kavafis publicate în ediții mai noi, cum e volumul de față, poeme „regăsite" printre manuscrisele sale și față de care el a manifestat bine-cunoscutele (dar nu o dată, neînțelesele) rezerve. Iată, de exemplu, *Întoarcerea din Grecia* datată 1914, deci la cîțiva ani după ce, așa cum spun mulți critici, despărțirea de țară devenise definitivă. Poemul acesta e una dintre cele mai relevante scrieri în ceea ce privește felul în care Kavafis înțelegea situația lui de grec din diaspora.

Plutind pe marea ce desparte Grecia de Alexandria, poetul simte că „se bucură mai mult", pe măsură ce se îndepărtează de Hellada. Firește, e sentimentul celui care se întoarce spre orașul natal, și Kavafis nu ezită să-l rostească foarte limpede („merită oare să ne înșelăm pe noi înșine?"). Adevărul, acceptat de el fără echivoc, e acesta: „greci sîntem și noi — ce alta să fim? — / dar

[1] Diskin Clay, *op. cit.*, p. 161.
[2] Cf. Gilles Ortlieb, *op. cit.*, p. 150.
[3] *Idem*, pp. 150 – 151.

cu iubiri și emoții asiatice, / dar cu iubiri și emoții / care par unecri străine elenismului". Mi se pare că un asemenea răspuns are darul să lămurească întrebările insistente privitoare la o problemă esențială a viziunii lui Kavafis; că versurile sale sînt îndeajuns de grăitoare și dovedesc că poetul a stat întotdeauna, cu deplină luciditate, la întîlnirea dintre o tradiție spirituală grecească și o alta elenistică.

El nu a idealizat viața Alexandriei de odinioară: în poemul *Fugari*, de exemplu, desenează o imagine de un cenușiu apăsător, în care existența oamenilor se scurge, banală și obositoare, între clevetiri și zvonuri, discuții literare și teologice, lipsite de sens. Șederea aici „nu e deloc neplăcută", numai pentru că toți înțeleg că „nu e permanentă". O lume privită mai curînd cu sarcasm decît cu simpatie și, în nici un caz, cu admirație.

Un poem de tinerețe, *Spectator nemulțumit* (scris în 1893), adaugă mai multe argumente la concluzia potrivit căreia Kavafis nu a ignorat niciodată sensurile marii culturi ateniene. Punîndu-l alături de atenianul Menandru pe latinul Terențiu, spectatorul comite o impietate sancționată sever de Kavafis: „În loc să critici, lauzi ca un laș, / Aplaudîndu-l pe barbar — cum l-o fi chemînd?" (Peste cîțiva ani, în 1897, va compune *Horațiu la Atena*, în care o aură de frumusețe nobilă înconjoară chipul tînărului poet latin — sosit, e adevărat, se știe, la Atena să studieze filozofia — astfel încît nu poate fi vorba de un dispreț față de „barbarii" veniți din Italia, în general.) Menandru era un scriitor al epocii elenistice; dar a rămas toată viața atenian, nerăspunzînd invitațiilor monarhilor din Egipt și Macedonia cînd viața i s-a aflat în primejdie, în timpul unor mari tulburări politice de la el din țară. Cu atît mai semnificativă e atitudinea lui Kavafis, ea confirmînd și aici respectul poetului față de cultura clasică a Atenei.

Încă și mai convingătoare sînt cuvintele cu care, într-un alt poem de la sfîrșitul secolului trecut, el laudă drama secolului lui Pericle: „Tragedia antică, tragedia antică / sacră și măreață ca inima universului. / O demă i-a dat naștere cîndva, *o cetate grecească*, iar ea îndată-a suit / luîndu-și zborul la scena cerească" (s.n.). Tragedia ateniană și-a aflat scena vrednică de grandoarea ei „în teatrul de

safir al cerului", acolo unde spectatori erau zeii înșiși, „cufundați în jilțuri adînci / de diamant pur" și ascultînd fermecați „măiestritele stihuri ale lui Sofocle, / cele vibrînd de emoție ale lui Euripide, măreția lui Eschil, / ori fantezia atică a lui Agathon, poet rafinat". S-ar spune, evident, nu fără dreptate, că tabloul somptuos al „teatrului din cer", adunarea strălucitoare a nemuritorilor în decorul de pietre prețioase e un ecou al imagisticii parnasiene, deci al unei poezii despre care știm că poetul alexandrin a frecventat-o în acei ani. Dar parcă nicăieri în altă parte vizualul de sorginte parnasiană nu intervine, atît de hotărît, pentru crearea unei lumi glorioase, impunătoare, ca în acest imn închinat Tragediei ateniene.

E, de altfel, în poezia lui Kavafis din acei ani, o permanentă tendință de a se îndrepta spre inspirația livrescă. Nu peisajul natural e cel care însuflețește versul, ci acela transformat și comentat de Idee. Poetul va afirma limpede această orientare, justificînd-o într-o adevărată *Artă poetică* din 1903 pe care o intitulează, semnificativ, *Flori artificiale*: „Nu vreau narcise naturale, nici crini / nici trandafiri nu-mi plac. / Împodobesc grădini obișnuite. Amărăciune, / oboseală și durere îmi inspiră — / trecătoarea lor frumusețe mă plictisește. // Dați-mi flori artificiale — măiestrit cizelate-n metal sau în sticlă — / acestea neofilite rămîn, rădăcinile nu putrezesc, tulpinile nu se îndoaie. / Flori ce cresc în grădinile minunate ale unui alt loc, / *unde domnesc Teoriile și Ritmurile și Cunoștințele*" (s.n.). Poezia devine astfel proiecția indirectă a lumii naturale, trecută prin lentilele Ideii care, se înțelege, le schimbă formele. E o lume construită în întregime de poet, o lume abstractă, care respinge reluarea tautologică a imaginilor reale, ci înfățișează imagini „ce cresc în grădinile minunate ale unui alt loc".

Nici marea nu e reprezentată în vasta ei desfășurare, în necontenitele schimbări ale formelor ; Kavafis nu o privea, ci o asculta și, într-un poem din 1903, îi capta „cîntecul gingaș", compus de trei mari poeți — soarele, văzduhul și cerul. Un echilibru straniu se instalează astfel în versurile lui Kavafis: cuvîntul poetic preia nu imaginea naturală, ci pe aceea filtrată de Idee, dar la clădirea inițială a căreia au participat forțele Naturii înseși. Natura pătrunde în plămada lucrurilor aflate în afara poetului, dar — de îndată ce

acestea intră în universul lui lăuntric — se transformă într-o complexă convenție poetică, pierzîndu-și orice valoare concretă și devenind sublimată senzație, „glas care în suflet / ne pătrunde, cu adîncă emoție / îl desfată".

Consecințele acestui fel de a înțelege raportul dintre verbul poetic și îndepărtata lui sursă reală, sînt, firește, decisive, pentru structurarea viziunii lui Kavafis. El nu recurge, de pildă, direct la elementele mitului lui Oedip, ci le preia din tabloul lui Gustave Moreau, celebra compoziție din 1864, aflată astăzi la Muzeul Metropolitan din New York. Mai mult decît atîta: poetul *nu a văzut* tabloul, ci — așa cum limpede explică în nota inițială —, a scris poemul „după lectura descrierii" acestei opere. Distanțarea față de subiect determină, astfel, trecerea imaginii printr-un șir de filtre care o transformă într-o alcătuire nouă ce seamănă cu intermediarul și nu cu sursa originară a imaginii.

Simptomatic, Kavafis se îndreaptă spre o interpretare datorată unuia dintre maeștrii simbolismului și nu, să spunem, spre clasica tălmăcire din tabloul lui Ingres (cu toate că se poate formula bănuiala că l-ar fi cunoscut, de vreme ce vorbește despre „drumul îngust care duce spre Teba", care nu se deslușește în compoziția lui Moreau, dar e un element central al narațiunii lui Ingres).

Aflăm că, spre sfîrșitul vieții, Kavafis spunea: „Sînt un poet al istoriei; nu aș putea să scriu niciodată un roman sau o piesă, dar aud înăuntrul meu o sută douăzeci și cinci de glasuri care îmi spun că pot scrie istorie" [1]. Afirmație care poate, negreșit, să surprindă. Istoria interpretată de el pare mai degrabă pretextul unei convenții de factură joyciană, în care timpul devine modelatorul unui flux continuu al memoriei, trecutul și prezentul contopindu-se într-o imagine unică. Unul dintre poemele sale mai tîrzii (scris în 1920, dar publicat prima dată abia în 1968, în cunoscuta ediție a lui G. P. Savvidis), *Monezi*, ilustrează sensurile duble ale istoriei, așa cum le percepea Kavafis.

---

[1] Vezi George Seferis, *Cavafy and Eliot — A Comparison (Kavafis și Eliot: o comparație)*, în volumul *The Mind and Art of C. P. Cavafy*, p. 71.

Pe o față a unor monezi se citesc numele indice ale unor suverani: pe cealaltă, sub chipul regelui, transcrierea lor grecească: „Și aici cum se oprește Grecul îndată, / cît de emoționat este citind grecește...". Istoria îndică e un șir de nume, ce capătă chip pentru greci; Kavafis trăiește concomitent în două istorii, dar sensul lor concret se împlinește numai în latura lor grecească. În felul acesta, Seferis e îndreptățit să spună că poetul grec l-a precedat pe Joyce în privința transformării istoriei într-un „mod de a manevra, a ordona și a da formă și semnificație imensei panorame de zădărnicie și anarhie care e istoria contemporană" [1].

El simte istoria venind de departe, din adîncurile unui trecut misterios. *Imaginea pelasgică* e un astfel de poem în care mitul și realul se intersectează, creînd — cu multe decenii înaintea *Priveghiului lui Finnegan* al lui Joyce (versurile lui Kavafis sînt scrise în 1892) — un univers fantastic, concretul și abstractul substituindu-se necontenit reciproc. „Străvechiul Gigant" ce sălășluiește în măruntaiele pămîntului „are trei sute de mîini / și tot atîtea picioare. Pe gîtul lui uriaș / se-nalță trei sute de capete; / pe fiecare cap lucesc cîte douăzeci de ochi, neînchipuit de ageri / cu care ziua uriașul străpunge / bezna cea deasă din adîncul pămîntului." Din cînd în cînd, un coșmar îl trezește din somnul lui care „durează veacuri întregi": coșmarul e „rod al materiei nestăpînite".

Răzvrătirea materiei e, în viziunea lui Kavafis, unul dintre cele mai grave cataclisme ale conștiinței: „în oglinda încețoșată / a minții" se reflectă „fantome nemaivăzute, spăimîntătoare", pămîntul „se cutremură din adîncuri; orașe se năruie, / rîurile se revarsă din albii / și din munți curg valuri de flăcări". Singura liniște e somnul — Gigantul „se întinde din nou liniștit / acum, cele trei sute de guri ale lui zimbesc". Liniștea vine cînd ființele lumii — nu numai Gigantul *Imaginii pelasgice* — ies în afara istoriei. De altfel pelasgii înșiși vin din afara istoriei, de dinainte de începuturile ei; nume dat — cu multă șovăire — deopotrivă acelor oameni mai vechi decît indo-europenii, celor pe care Homer îi pomenește

[1] *Ibid.*

printre aliații troienilor și, în veacurile mai noi, tuturor celor aflați în Grecia peninsulară și în Arhipelag.

E, poate, forma cea mai tragică a *exilului* despre care vorbesc mulți comentatori ai lui Kavafis: însingurarea în tăcerea somnului, acolo unde istoria se oprește, pentru că lumile ei se suprapun și nu izbutesc să se deslușească una de alta. Personajul poeziei lui Kavafis (eroul liric nu face, desigur, excepție) își caută, mai totdeauna zadarnic, drumul spre ai săi: bărbatul din Samos, care moare departe de țară, tocmai pe malul Gangelui, a fost chinuit mai ales de lipsa graiului elen *(Epitaf)*. Și, pe cînd se îndreaptă jelind spre Hades, încearcă, totuși, tainica bucurie a gîndului că acolo se va afla împreună cu cei din neamul său și că, în sfîrșit ,va avea cu cine vorbi grecește. Consolare pe deplin semnificativă pentru sentimentul *grecesc* al poetului, sentiment care i-a fost, nu o dată, contestat. Poemul e datat 1893.

Tot din 1893 e și un alt poem în care sensurile exilului sînt desenate cu același tragism, deși orizonturile poetului nu mai sînt deschise spre istorie, ci spre existența cotidiană. Aceste orizonturi se cheamă acum *Cei patru pereți ai camerei*. O temă asemănătoare apărea și într-un alt poem, *Zidurile* (a cărui dată nu am putut-o afla, volumele care îl reproduc stabilindu-i locul printre scrierile cu datare destul de vagă, „înainte de 1911"). Spațiul care îl adăpostește pe poet „doar pentru o clipă" nu e, totuși, un spațiu prietenos, ci mai curînd indiferent: „Bucuriile, năzuințele / și tot ce am aici pe pămînt // Curînd se vor trece. Pereții, / neclintiți, rămîn insensibili la astfel de daruri. / Ei trăiesc înzecit și de la scurta mea / viață nimic nu pretind."

Un alt mare poet al acestui secol, englezul W. H. Auden, observa, cu dreptate, că izolarea e o consecință a „relațiilor indirecte" ale scriitorului cu lumea, deci alt nume pentru „oblicitatea" despre care s-a vorbit în legătură cu Kavafis. „În vreme ce omul de acțiune — scria Auden — are nevoie de prezența altora *aici* și *acum*, pentru că nu poate acționa în lipsa unui public, poetul își creează poemul în singurătate. El își dorește, e drept, un public pentru poemul său, dar nu trebuie să fie neapărat legat de acest public și, fără

îndoială, publicul în care speră cel mai mult e compus din generațiile viitoare ce se vor naște după moartea sa" [1].

Dar, cu toate acestea, nu se poate ignora declarația făcută cîndva de Kavafis (și asupra căreia Seferis, de pildă, a insistat îndelung, plasînd-o într-o ispititoare comparație cu poezia lui T. S. Eliot [2]) — „sînt un poet al istoriei". Ceea ce nu poate însemna, spune Seferis, decît recunoașterea unui anume fel de sentiment al istoriei. Deci și al prezentului. Dificultățile — deloc neglijabile — provin din faptul că poetul grec, spre deosebire de Eliot, nu și-a mărturisit niciodată (nici în poezii, nici în paginile de jurnal sau în corespondență, atîta cît a fost păstrată și publicată) părerile despre lumea contemporană sau despre *om* în general.

„Elementul permanent accentuat de Kavafis — atît încît devine un cod fundamental în poemele lui — e decepția, deriziunea. Panorama înfățișată în poemele sale e o lume a celor trași pe sfoară și a escrocilor. Chiar din primii ani ai creației sale (cînd, într-un poem eliminat după aceea, scria « O, sărmană lră, victimă a tuturor înșelătoriilor »), din primele lui poeme (într-unul din ele, îl prezintă pe Apollo păcălind-o, ca un pungaș oarecare, pe Thetis), pînă în ultimele versuri scrise de el (« N-are decît să bolborosească. / Important e că mînia lui izbucnește, copleșitoare »), întreaga lui operă înfățișează o țesătură de vicleșuguri, capcane, înșelătorii, mașinațiuni, declarații false, speranțe înșelate, eforturi zadarnice. Zeii lui își bat joc, rîd și zeflemisesc, personajele sale sînt niște mincinoși dar, în același timp, sînt doar niște jucării în mîinile zeilor, ale timpului, ale soartei, ale norocului, « un os aruncat căților, o coajă de pîine într-un iaz, corvoada unei furnici, goana unui șoarece, marionete mișcate de o sfoară »." [3]

Singura speranță salvatoare e speranța artei și aceasta „e un soi de narcotic în atmosfera unei trădări generale — fiecare îi

---

[1] W. H. Auden, *Introducere* la *The Complete Poems of Cavafy Translated by Rae Dalven (Poemele complete ale lui Kavafis, traduse de Rae Dalven)*, New York, 1961, p. XI.

[2] Vezi G. Seferis, *op. cit.*, pp. 74—81.

[3] *Idem*, p. 81.

trădează pe toți ceilalți și e trădat, la rîndu-i, de ei toți" [1]. Lumea lui Kavafis e așezată într-o zonă a lungilor amurguri, în teritoriile de hotar ale acelor epoci și locuri pe care el le identifică — de fiecare dată cu o imensă suferință. Teritorii ale marilor amestecuri de oameni, dar și ale „necontenitelor treceri și transformări — Antiohia, Alexandria, Sidon, Seleucia, Osroene, Commagene: o lume hermafrodită unde chiar și limbajul e un amestec" [2].

S-a vorbit mult despre *erotismul* lui Kavafis; el devine, de fapt, forma de comportare a cuiva osîndit, îmbătrînind în închisoare și, „cu o tenacitate feroce, își tatuează pe trup scene erotice" [3]. Seferis are, fără îndoială, dreptate să observe că, pentru Kavafis, dragostea însemna o tortură teribilă; dar nu cred că s-ar putea susține ideea că poezia erotică a lui Kavafis ar fi un „tatuaj", adică o exhibare a acestei suferințe. Dimpotrivă, ea capătă o dimensiune imaterială, devine simbol a cărui descifrare e mult mai grea decît aceea a unui simplu tatuaj. „De ce dorințele să-mi fie-ndoliate? // De-atîtea ori atît de aproape să fiu / de ochi, de buze pentru dragoste plăsmuite / de visatul, mult îndrăgitul trup. / De-atîtea ori atît de aproape să fiu" *(Septembrie 1903)*.

Iubirea e, astfel, o suspendare în abis. Kavafis trăiește într-o istorie, o existență proprie și o dragoste — toate fiind ***suspendări în abis***. Poetul care „se plictisește" de frumusețea trecătoare a florilor naturale și cere „flori artificiale — măiestrit cizelate-n metal sau din sticlă", flori ce cresc în grădinile acelor locuri „unde domnesc Teoriile și Ritmurile și Cunoștințele", nu poate accepta, bineînțeles, nici declarația directă de dragoste, dragostea oferită privirii, „tatuajul".

Ca în cazul unei părți a criticii shakespeareene, exegeții poeziei lui Kavafis s-au lăsat antrenați de o discuție care e, de fapt, extraliterară. Esențial nu e faptul că poetul a trăit o dragoste normală sau una nefirească; la fel ca în cazul lui Shakespeare, acesta e un

---

[1] Francis Golffing, *The Alexandrian Mind: Notes Toward a Definition (Gîndirea alexandrină: Note preliminare la o definiție)*, în volumul *The Art and Mind of C. P. Cavafy*, p. 121.

[2] G. Seferis, *op. cit.*, p. 81.

[3] *Ibid.*

detaliu care își află locul în fișa psihologică, dar nu și în aceea poetică. Important e felul în care verbul liric capătă substanță, se transformă în „Ritm și Cunoștință".

Majoritatea exegeților lui Kavafis împart poemele în „erotice" și „istorice", sau, așa cum scrie unul dintre ei, Rex Warner, „izvoarele inspirației sale sînt drumurile lăturalnice ale istoriei antice sau ceea ce ar putea să pară în ochii celor mai mulți oameni drept scandaloase aventuri de dragoste" [1]. Ele au în comun — așa cum observa Stephen Spender — nu numai temele „decadenței", ci și interesul față de acțiunile sau inacțiunile „care conduc la nefericire, dar conțin în ele însele o realitate independentă de aceste rezultate" [2]. Kavafis elimină consecințele morale ale evenimentelor istorice, astfel încît „poate privi ca pe o situație oarecare tot ceea ce lumea interpretează nu ca imoralitate, ci ca pe un eșec deplorabil" [3]. El are, fără îndoială, o viziune a trecutului, dar nu acceptă prețuirea actelor victoriei în funcție de succesul sau de eșecul rezultat după aceea.

Atît în poemele lui istorice cît și în cele erotice, Kavafis adoptă aceeași tehnică — separarea și eliminarea circumstanțelor meschine ale vieții ce alcătuiesc perspectiva viitorului; eroul poemului e văzut ca un individ care *există*, pur și simplu, ca o ființă oarecare, înainte de a-și fi formulat o opțiune sau înainte ca această opțiune să-și fi dezvăluit urmările. Sau, dacă aceasta totuși se întîmplă, „atunci Kavafis ni-l înfățișează pe individ prins în plasa consecințelor, ca un glonț descoperit într-un trup grație radiografiei cu raze X" [4]. Acționînd astfel, el revelează, desigur, nu doar o obsesie personală, ci și o atitudine morală, concentrată și intensă, deși limitată.

„El e poetul ocaziilor irosite, amintindu-i fiecărui cititor în parte momentul, de pildă, cînd, foarte tînăr fiind, se afla în fața unui birou de voiaj, privind în vitrină la bronzurile și fotografiile

---

[1] Cf. Stephen Spender, *Cavafy : The Historic and Erotic (Kavafis, istoricul și eroticul)*, în volumul *The Mind and Art of C. P. Cavafy*, p. 91.

[2] *Ibid.*

[3] *Ibid.*

[4] *Idem*, p. 92.

dinăuntru. La un moment dat, un trecător se oprește lîngă el, privind la aceleași tipărituri vulgare. Reflectate în geam, privirile lor se întîlnesc, nici unul nu îndrăznește să vorbească și amîndoi pleacă în direcții opuse. Dar unul din ei — poate și unul și altul — va retrăi acest moment de-a lungul mai multor nopți fără somn, idealul început al unei zile ideale ce nu va avea să fie trăită niciodată." [1]

E, oare, Kavafis, așa cum s-a spus [2], „poetul sfîrșitului de secol?" Poate că e, dar în sensul în care Oscar Wilde fusese cu cîteva decenii înaintea lui. Adică nu un poet al decorativului excesiv, ci al puterii de a trăi *eroticul* ca *estetic*. Tragicul nu înseamnă la el — cum însemnase la autorul *Portretului lui Dorian Gray* — destrămare sufletească, destrămare fără speranță. Kavafis trăiește tragicul ca pe o componentă firească a existenței; nici măcar nu s-ar putea spune că el caută o consolare sau că încearcă să ignore starea tragică prin care trece de-a lungul întregii vieți. Tragicul *există* și acesta e singurul lucru pe care îl constată, fără ca astfel să ajungă la granițele disperării.

În 1903 — cînd devenise, deci, un bărbat matur — compunea un poem foarte semnificativ pentru atitudinea lui morală, comparabil, poate, cu celebrul *Dacă...* al lui Kipling: „Cel care dorește să-și întărească spiritul / trebuie să se-ndepărteze de respect și supunere. / Va avea grijă să se păzească de cîteva legi, / în restul timpului va încălca / și legi și obiceiuri, și de pe așa-zisul drum drept, cel îndeobște-admis, dar insuficient, se va abate. / Multe lucruri va avea de-nvățat din plăceri. / De fapta distrugătoare nu se va teme; / casa pe jumătate trebuie să se prăbușească. / *Astfel se va împlini virtuos în cunoaștere*" (s.n.). Concluzia poemului e, fără îndoială, elocventă pentru perspectiva morală și, deopotrivă, pentru înțelesurile atribuite de poet actului cunoașterii, supremă împlinire a virtuții: cunoașterea e, în felul acesta, nu doar un triumf al gîndirii, ci și al eticii.

---

[1] *Idem*, p. 93.

[2] Vezi *ibid*.

În acest sens trebuie înțeles, desigur, *caracterul livresc* la care se referă de multe ori comentatorii poeziei lui Kavafis.[1] Nu ca o poezie compusă din fișele unui cititor avid în marile biblioteci (deși Kavafis avea, evident, o foarte solidă cultură literară, filosofică, istorică). La o asemenea concluzie a condus, bineînțeles, constatarea că din versurile sale lipsesc elementele vizuale concrete. Pentru că e foarte adevărat că el nu lucrează cu concepte, cu forme generale ale vizualului, dar descrierile sale sînt, de fapt, schițe fugare, elemente ale unui decor stilizat, fundal rezumativ al narațiunii sau al dramei.

Cine ar putea reconstitui peisajul Alexandriei dintr-o asemenea consemnare: „De-ajuns să pășești / pe strada principală ce se oprește la Hippodrom / și vei vedea *palate și monumente de care te vei minuna*" (s.n.)? (Din poemul *Fugari*, 1914). Sau: „Frumoasă mai fu după-amiaza, *tare/frumoasă*. Vîsla atinge ușor, mîngîind // *încîntător de neteda mare alexandrină* (s.n.)? *(Mare banchet la Sosibios, 1917)*. Asemenea poetului *Odiseii*, Kavafis pare a trece pe lîngă imaginile lumii cotidiene fără a se simți atras de ele în vreun fel deosebit: ele *există* și acesta e singurul fapt care merită să fie știut. În schimb, universul fantastic — căruia îi aparțineau ciclopii, lestrigonii sau sirenele homerice — e înfățișat, dacă nu cu intenții picturale, în orice caz în enumerări de care nu au parte elementele care compun peisajul natural, obișnuit: „Existau pe atunci Luptători cu trupuri de păsări; / mulțime erau cei cu trup de om / și cu capul de corb; capete de oameni avea / neamul taurilor uriași; / iar cîinii ce lătrau zi și noapte purtau / patru trupuri și cozile / de pește *(Imagine haldaică, 1896)*. Un bestiar reprezentînd, în fond, un reflex al tradiției elenistice, al celei bizantine, ilustrînd și el, în felul acesta, sensurile sintezei fundamentale pe care e clădită poezia lui Kavafis.

Dintr-o scurtă însemnare eseistică a sa din 1906 — inclusă în secțiunea atît de relevantă a *Eseurilor* din volumul de față — constatăm că poetul era conșecvent în respingerea ideii că poezia s-ar putea limita la imitarea unui model preluat din lumea reală: „Poezia

[1] Vezi, de exemplu, Gilles Ortlieb, *op. cit.*, p. 153.

descriptivă — evenimente istorice, fotografierea (ce cuvînt urît!) naturii — este probabil exactă. Dar rămîne un lucru mărunt și efemer". La doi ani după aceea (11 iulie 1908), într-un alt eseu, el va stabili, cu o foarte lucidă înțelegere a psihologiei creației, etapele ce conduc de la momentul inspirației pînă la acela al desăvîrșirii poemului; semnificativ, existența vreunui raport cu o realitate imediată e ignorată cu totul. Poemul nu e, după Kavafis, rezultatul direct al inspirației; chiar dacă la început el a fost „bun, viu și sincer", aceasta nu s-a întîmplat „fiindcă așa a fost inspirația, *ci printr-o coincidență fericită*" (s.n.). De aceea, perenitatea poemului e o iluzie; el poate supraviețui modificării sentimentelor trăite de poet în clipa inspirației numai *dacă e criptic*, așa cum sînt, de altminteri, versurile sale.

Ermetismul se impune, astfel, ca o necesitate a supraviețuirii poemului, ca o abstragere de la condiția primară a inspirației (care „pare goală și ridicolă"); numai dacă depășesc cea dintîi etapă, aceea a impulsului voluptuos sau intelectual — al inspirației, versurile pot deveni *poezie*. Ceva mai tîrziu (într-un eseu datat 20 iunie 1910), elementele artei poetice a lui Kavafis sînt încă și mai explicite: opera lui „se adresează intelectului"; ea este asemenea unei amfore: „stîrnește explicații diferite". Decisivă pentru construcția ei e viața erotică a poetului: „Eu lucrez — mărturisește el în încheierea eseului amintit — asemenea anticilor. Scriau istorie, făceau filosofie, compuneau drame de un tragism mitologic, împătimiți erotic — atîția — ca și mine."

Ar fi, însă, o eroare să se creadă că poezia lui Kavafis, centrată prin natura ei în jurul propriului univers al poetului, ignoră drama celorlalți. Într-un alt eseu din aceeași epocă (10.IX.1910), lucrurile sînt înfățișate cu limpezime: împotriva acestui „lucru îngrozitor", ideile filosofice „care proslăvesc duritatea, justețea victoriei celui puternic, opera asanatoare de eliminare a celor mici și slabi etc., etc.", Kavafis își proclamă încrederea că oamenii nu pot trăi în duritate, „ci în Clemență, Milă, Resemnare, Bunătate", în care „rezidă Puterea și Înțelepciunea".

Acesta, e, de fapt, Konstantinos Kavafis. Un spirit nutrit de cultura clasică, pe care o laudă în întreaga lui creație, dar se declară

elenic, recunoscîndu-și puține afinități sufletești cu spiritul attic; dar care, mai presus de toate, rămînea un adept al moralei creștine și al culturii Bizanțului, descriindu-se pe sine ca fiind „pe trei sferturi alexandrin și patru sferturi bizantin" [1]. Un singuratic, teoretizînd valorile poeziei criptice, dar preocupat întotdeauna de soarta unei umanități pe care o privește cu un fel de febrilă solidaritate. Un poet ce și-a renegat o parte însemnată a operei, socotind-o prea puțin semnificativă, ale cărui volume reprezentative au fost publicate postum; dar scrierile sale sînt recunoscute astăzi — printre alții și de mulți poeți și istorici literari de mare însemnătate — ca o formă cu totul personală a uneia dintre direcțiile fundamentale ale poeziei din secolul nostru. (Un poet de statura lui W. H. Auden, de pildă, declara la mulți ani de la moartea lui Kavafis: „...a influențat, de peste treizeci de ani, propria-mi operă; vreau să spun că sînt unele poeme pe care, dacă el mi-ar fi rămas necunoscut, nu le-aș fi putut scrie niciodată" [2].)

Și, cu vorbele unui alt mare poet al acestui secol, „Kavafis a trăit pentru frumusețe; dar, mai mult decît atît, a știut s-o creeze în propria poezie" [3].

DAN GRIGORESCU

[1] Cf. Gilles Ortlieb, *op. cit.*, p. 150.
[2] W.H. Auden, *op. cit.* p. VII.
[3] Stephen Spender, *op. cit.*, p. 93.

TABEL CRONOLOGIC

1821—1829 Războiul de eliberare națională a Greciei se încheie cu constituirea statului elen independent. Rămînerea, în afara hotarelor noului stat, în continuare sub dominația Imperiului Otoman, a Epirului, Tesaliei, Macedoniei, insulelor din Marea Egee și Cretei, generează timp de un secol tensiuni și noi conflicte greco-turce.

1834 Atena este proclamată capitala Regatului elen.

1841 Lui Muhammad Ali (Mehmed Ali) Pașa îi este recunoscută stăpînirea ereditară a Egiptului. Muhammad Ali, ofițer de origine albaneză devenit în 1805 guvernator al Egiptului, își întărește rapid puterea personală, creează un aparat de stat centralizat, emancipînd *de facto* această provincie a Imperiului Otoman de sub autoritatea sultanilor din Istanbul (împotriva cărora poartă în două rînduri război — 1832—1833 și 1839—1841). Egiptul rămîne pînă în 1914 nominal o provincie autonomă a Imperiului Otoman, guvernată de urmașii lui Muhammad Ali (care primesc în 1866 titlul de *khediv*).

1863 17/29 aprilie Se naște la Alexandria — cetatea de pe Nil întemeiată de Alexandru cel Mare, devenită capitala Lagizilor, inima lumii elenistice și lăcaș al unei culturi care a înscris nume de prim rang în istoria civilizației — Konstantinos, al nouălea și ultimul copil al lui Petros I. Kavafis

și al Harikleei (născută Fotiadi), într-o casă de pe strada aristocratică Șerif-Pașa nr. 26 (azi nr. 22). La parter se aflau birourile marii firme comerciale „Kavafis & Cie", care se ocupa cu importul de mărfuri din Anglia și exportul de bumbac și cereale. Familia Kavafis (al cărei nume derivă de la cuvîntul turcesc „pantofar"), originară de la granița persano-armeană a Imperiului Otoman, e cunoscută în comunitatea greacă din Constantinopol la începutul secolului XVIII; Iannis Kavafis (1701—1762), inițial dregător la Iași, în Moldova, trăiește apoi la Viena, unde a primit demnități austriace.

1864 Are loc unirea Insulelor Ionice (Heptanez), aflate din 1815 sub administrație britanică, cu Grecia.

28 mai Konstantinos e botezat de preotul Patriarhiei greco-ortodoxe din Alexandria.

1866 În insula Creta izbucnește o mare răscoală antiotomană înăbușită de turci în 1869.

1868 Firma „Kavafis & Cie" face negoț la Dunăre, în România, cu grîu.

1869 17 noiembrie Ceremoniile oficiale de inaugurare a Canalului de Suez, cea mai importantă construcție hidrotehnică a secolului XIX. Accelerarea penetrației influenței anglo-franceze în Egipt.

1870 10 august Moartea la Alexandria a lui Petros I. Kavafis, tatăl poetului. N. 1814 la Salonic, se căsătorește în 1849, la Neohori, cu Harikleia Fotiadi. Conduce, împreună cu fratele mai mare Gheorghios (1806—1891), firma întemeiată de tatăl lor, un negustor de vază, Ioannis (1782—

1842), pe care o moştenesc la moartea acestuia. Unul din întemeietorii comunităţii greceşti din Alexandria, Petros deschide aici, în 1850, o sucursală, stabilindu-se cu familia în metropola egipteană, în jurul anului 1853. Ducînd o viaţă pe picior mare, Petros cheltuieşte repede grosul averii acumulate, familia ajungînd, la scurt timp după moartea sa, în pragul falimentului.

1872 Harikleia vinde casa din Alexandria şi pleacă cu copiii la Liverpool, unde se stabileşte, după scurte opriri la Marsilia şi Londra, într-o casă de pe 12 Balmoral Road.

1876 Crah economic în Egipt. Falimentul firmei „Kavafis & Cie", la care au contribuit, se pare, şi speculaţiile hazardate ale fratelui mai mare, Gheorghios, care conducea sucursala de la Londra.

1877 24 iulie Se acordă la Londra paşaport britanic pe numele Harikleei Kavafi şi al copiilor Pavlos, Ioannis şi Konstantinos. Cu acesta se vor întoarce la Alexandria, după scurte opriri la Paris şi Marsilia.
Primele versuri ale tînărului Konstantinos în limba engleză: *More happy thou...*

1878 Harikleia şi cei trei copii revin în Egipt. La Londra rămîne fiul cel mare, Gheorghios.

1879 Harikleia închiriază la Alexandria un apartament pe bd. Ramleh, nr. 32 (azi bd. Zaglul 15), vizavi de Bursă.

1880 La Atena se înregistrează primele manifestări ale generaţiei literare de la 1880, cunoscută şi sub numele de Noua Şcoală

Ateniană. Apărută ca o reacție la exagerările romantismului și avînd drept model parnasianismul francez, școala va realiza o adevărată revoluție în literatura neoelenă.

Deși departe de capitala literelor grecești, Kavafis nu va rămîne străin de influențele școlii, fapt atestat de primele sale încercări literare.

1881 Kavafis începe redactarea unui dicționar istoric consacrat antichității grecești, ce se va opri la „cuvîntul fatal Alexandros". Urmează, în anul școlar 1881—1882, cursurile liceului comercial „Hermes", de curînd înființat de Konstantinos A. Papazis.

2 iulie Tratatul de la Constantinopol trasează noua frontieră greco-turcă; Tesalia și o parte a Epirului (regiunea Arta) intră în componența Greciei.

9 septembrie Mișcarea armată condusă de colonelul Ahmed Arabi duce la înlăturarea guvernului egiptean și la organizarea de alegeri cîștigate de reprezentanții Partidului Național (dec.). Politica independentă a noului guvern format la 4 febr. 1882 va declanșa o intervenție militară deschisă a Marii Britanii.

1882 iunie Harikleia cu cei șase fii se îmbarcă avînd destinația Constantinopol, unde vor fi găzduiți de tatăl ei, Gheorgakis Fotiadis. Primul, din punct de vedere cronologic, text păstrat în arhiva Kavafis este un jurnal redactat în engleză — *Constantinopoliad — An Epic.* În metropola bosforană scrie *Leaving Therapia* (18 iul.). Șederea aici, pînă în 1885, se va dovedi hotărîtoare în configurarea universului spiritual și sentimental al tînărului. Existența disolută din acești ani își va pune amprenta asupra creației. Din însemnările personale răzbate drama „patimii sale morbide", cum o numește A. E. Baconski, și încercarea de a se elibera de obsesii, un chi-

nuitor sentiment de vinovăție tulburîndu-i conștiința tot restul vieții.

11 iulie Alexandria e bombardată nemilos de vase de război britanice. În timpul nopții izbucnesc primele incendii de proporții. Apartamentul Kavafilor din bd. Ramleh arde, dar din fericire cărțile și manuscrisele poetului sînt salvate. Ocuparea Alexandriei de către trupele engleze.

13 septembrie Trupele egiptene sînt înfrînte de englezi în bătălia de la Tell el-Kebir. Ocuparea orașului Cairo. Egiptul rămîne mai departe, nominal, provincie a Imperiului Otoman, devenind însă *de facto* un protectorat britanic.

1884 În satul Neohori de pe țărmul Bosforului Kavafis încheie traducerea unei balade a poetei engleze Lady Barnard (1750—1825). Tot aici compune poemul *Dunia Güzeli*.

1885 La Neohori scrie încă două poeme, rămase inedite: *Cînd, prieteni, eram îndrăgostit* și *Florile de mai*.

octombrie Întoarcerea, după trei ani, împreună cu mama și frații săi Alexandros și Pavlos, la Alexandria. Tot acum, se pare, poetul „revine" la cetățenia greacă, renunțînd la protecția engleză pe care tatăl său o obținuse în 1850. Acest an reprezintă, după opinia biografului Timos Malanos, unul din momentele critice ale existenței sale, cînd, asemenea eroului din poemul *Che fece... il gran rifiuto* (inspirat din Dante), a trebuit să spună „Marele său Nu".

1886 Primește legitimație de ziarist, fiind corespondent la Bursă al cotidianului local „Tilegrafos". Primul an de la întoarcerea sa în Alexandria se dovedește bogat pe plan publicistic. Acum sem-

nează cel dintîi articol — *Coralul în mitologie* — şi primele poeme. În revista bilunară „Esperos", editată în limba greacă la Leipzig între 1881—1888, poetul publică, sub semnătura K.F.K., pe care o va păstra zece ani, *Bahică* (15/27 mart.), *Dragoste zadarnică, zadarnică* (traducerea unei balade a poetei engleze Lady Barnard) (1/13 iun.), *Poetul şi Muza* (15/27 aug.).

1888 Apare la Atena lucrarea scriitorului şi lingvistului Iannis Psyharis (1854—1929), *Călătoria mea*, eveniment care declanşează ampla mişcare culturală cunoscută sub numele de demoticism.

Trăind departe de Atena, poetul vorbea limba comunităţii greceşti din Egipt, încărcată de elemente arhaice, rămînînd astfel mult timp străin de aprigile dispute lingvistice ce însufleţeau viaţa literară ateniană la sfîrşit de secol XIX. Folosind iniţial o katharevusa cu elemente arhaice, trece treptat la o limbă dimotiki proprie, care, deşi nu corespundea deziderateloor impuse de adepţii fanatici ai limbii populare, denotă desprinderea de vocabularul arhaizant folosit în creaţia de început. O asemenea desprindere este vizibilă în proza sa scrisă după 1908 şi în poezia compusă după 1910.

1889 *1 octombrie* Moartea, la Alexandria, a lui Mikes Rallis, unul din cei mai apropiaţi prieteni ai poetului. În arhivă s-a păstrat un „Jurnal al bolii lui M. Rallis", inedit pînă în 1963.

1891 Compune poemul, rămas inedit, *Corespondenţe*, inspirat din poezia omonimă a lui Baudelaire, al cărui admirator era. Raportarea la poetul

simbolist francez este obligatorie pentru înțelegerea idealurilor estetice ale lui Kavafis, în jurul anului '90.

30 martie Publică în săptămînalul politic atenian „Ethniki" *Statuile elgineene*, primul articol apărut în capitala Greciei.

29 aprilie Semnează în „Ethniki" articolul *Noutăți despre statuile elgineene.*

15 octombrie În „Muzeul Atic" apare poemul *Constructori*, care va fi imprimat, aproape concomitent, la tipografia alexandrină „Parnassos", pe „foi volante". Prima piesă propriu-zis „kavafică", în care se regăsesc în germene toate elementele de stoicism, pesimism și cinism ce vor constitui una din componentele principale ale liricii sale. De această modalitate de editare — ce inaugurează sistemul foilor volante — beneficiază poemele *Ziduri* (1897), *Implorare, Lacrimile surorilor lui Phaethon, Moartea împăratului Tacitus* (1898) și *Așteptîndu-i pe barbari* (1904).

27 decembrie Publică în revista săptămînală „Clio" (editată la Leipzig în limba greacă între 1885 și 1891) articolul *Shakespeare despre viață.*

30 decembrie Semnează în ziarul alexandrin „Tilegrafos" al patrulea articol din acest an — *Profesorul Blackie despre neogreacă* —, din care transpar ideile și convingerile sale despre limbă.

1892 În acest an publică următoarele poeme: *Cuvîntul și tăcerea* (15 ian.), *Sam-el-Nesim* (22 febr. în „Muzeul Atic"), *Cîntărețul* (15 aug., în revista atenian㠄Fysis"), toate renegate ulterior; *Ba-*

hică, apărut în 1886, este tipărit într-o nouă versiune (15 nov., „Fysis").

1 martie Este angajat copist la Serviciul de Irigații, Cercul al treilea, subordonat Ministerului Lucrărilor Publice, cu un salariu de 7 lire pe lună. Prestînd muncă neplătită la acest birou încă din 1889, după ce refuzase oferta unui post la Londra din partea fratelui său Gheorghios, Kavafis va rămîne în această funcție modestă timp de 30 de ani. Vorbind curent engleza, înzestrat cu un scris citeț, poetul se va bucura de aprecierea șefilor săi (i se încredințează controlul corespondenței), ajungînd pînă la funcția de subșef de birou. Venitul și-l completează lucrînd, după-amiezele, ca misit la Bursă, unde se înscrie împreună cu fratele său Aristidis, încă din 1888.

23 aprilie Semnează în „Tilegrafos" articolul *Poeții bizantini*. Interesul său pentru Bizanț este atestat și de faptul că între 1888 și 1892 a compus, desigur sub influența șederii în fosta capitală a Imperiului Bizantin, nu mai puțin de 11 poeme din ciclul tematic „Zile bizantine" din care nu s-a păstrat decît ineditul *Theofilos Paleologul*.

5 noiembrie Apare în „Tilegrafos" articolul *Lamia*, o subtilă comparație a episodului mitologicei Lamia la Filostrat *(Viața lui Apollonios din Tyana)*, și în poemul omonim al irlandezului John Keats.

1893 În acest an publică în revista „Fysis" două poeme, ambele renegate ulterior: *Vulnerant omnes, ultima necat* (22 febr.) și *Vreme bună, vreme rea* (5 sept.).

14 ianuarie Semnează în „Tilegrafos" articolul *Poezia lui Stratighis* în care transpar preocupările sale asupra versificației.

21 aprilie Publică în „Tilegrafos" articolul *Problema cipriotă*.

Scrie *Muntele*, prima sa proză poetică, inedită pînă în 1963.
august Compune prima versiune a *Luminărilor*, considerat de poet „unul din cele mai bune lucruri pe care le-am scris vreodată" și care îi va aduce supranumele de „poet al luminărilor" (apartamentul său din str. Lepsius, în care a refuzat să introducă curent electric, impresiona vizitatorii prin arta iluminației cu lumînări).
13 noiembrie Semnează în ziarul „Constantinopolis" articolul *Influențe grecești la Shakespeare*.
decembrie Petrece o scurtă vacanță la Cairo.

1894 *august* Scrie *Din nou în același oraș*, prima versiune a poemului *Orașul*.
Scrie prima versiune a poemului epicureic *Un bătrîn*, în care persistă influențe parnasiene.
Voci dulci, prima variantă a *Vocilor*, compus încă din 12 iulie, apare în „Anuarul Egiptean Ilustrat 1895" editat la Alexandria de G. V. Tsokopulos, împreună cu alte trei poeme: *Călimara*, *Votul Atenei*, *Timolaos siracuzanul*, toate renegate ulterior.

1895 *10 martie* Se republică, cu mici modificări, poemul *Constructori* în revista alexandrină „Ikostos Eonas" („Secolul XX"). La 20 apr., în aceeași revistă apar *Elegia florilor* și, în 31 mai, *Ceasuri de melancolie*. În „Ikostos Eonas" (aug. 20) semnează o traducere din Shelley — *Către lună*.
4 februarie Publică în revista alexandrină „Kosmos" poemul, renegat ulterior, *Oedip*. Tot aici apare, la 28 apr., *Oda și elegia florilor*, retipărit, la 6 mai, în revista ateniană „Asty". Este ultima dată cînd folosește inițiala F. în semnătură.
În acest an mai publică: în revista „Kosmos"

Lîngă fereastra deschisă (iul. 21, sub semnătura Konst. Kavafis, ce va fi menţinută doi ani), *O dragoste* (o nouă variantă a traducerii din 1886 a baladei poetei scoţiene Lady Barnard; 15 sept.), iar în atenianul „Asty" (13 oct.) — *In memoriam*, prima versiune a celebrei *Ioniană*.

martie În insula Creta izbucneşte o nouă răscoală antiotomană.

septembrie Scrie celebrul *Ziduri*, prima piesă din creaţia acestei perioade ce nu va fi renegată. *27 octombrie* Semnează în „Kosmos" articolul *Literaţi greci în coloniile romane*, ce vădeşte preferinţa sa pentru Lucian din Samosata.

1897 *5 ianuarie* Publică în „Kosmos" *Moartea împăratului Tacitus*. În acelaşi ziar tipăreşte, la 26 ian., *Lacrimile surorilor lui Phaethon*, *Paşii Eumenidelor* (prima versiune a *Paşilor)*, toate renegate ulterior. La sfîrşitul anului (7 dec.) semnează în ziarul „Neologos" din Constantinopol un alt poem dezavuat mai tîrziu: *Tragedia antică*. Renegarea propriei creaţii a constituit una din laturile dramatice ale conştiinţei artistice kavafice. Toate poemele de debut şi tinereţe, publicate între 1882 şi 1898 în diferite ziare şi reviste literare greceşti şi străine, purtînd semnătura cu iniţiala F., vor fi mai tîrziu renegate în tăcere de autorul lor, „renegare" însemnînd de fapt doar neincluderea lor în nici una din „plachetele" tipărite în timpul vieţii.

Scrie poemul *Banca viitorului*, inedit pînă în 1968. Tipăreşte, pe două foi volante, *Ziduri*, însoţit de traducerea în engleză semnată de fratele său John, eveniment ce constituie începutul colaborării dintre

cei doi frați, continuată de către John pînă în 1917, deși nici una din versiunile sale nu va mai fi tipărită.

aprilie—decembrie Război greco-turc izbucnit în urma sprijinirii răscoalei antiotomane din Creta de către guvernul grec. Prin Tratatul de pace de la Constantinopol (4 dec.) Imperiul Otoman acceptă transformarea Cretei într-un principat autonom sub suzeranitate turcă, sub protecția puterilor europene, în frunte cu un prinț grec.

9 mai Se îmbarcă, împreună cu fratele său John, pe vasul egiptean „Congo" cu destinația Paris, unde vor rămîne pînă la 13 iunie.
14 — 21 iunie Scurtă călătorie a celor doi frați la Londra.
28 iunie Îmbarcarea, pe același vas „Congo", pentru Alexandria.

1898 În „Anuar Național", editat la Alexandria de K. Skokos, apar poemele *Caii lui Ahile* (al doilea poem inspirat din *Iliada*), *Horațiu la Atena* (din ciclul tematic „Zile antice") și *Un bătrîn* (din ciclul „Eheu fugaces"), toate trei sub semnătura Konst. Kavafis.

2 septembrie Tipărește pe foi volante *Implorare*. Scris în urmă cu doi ani, poemul, inspirat de un tablou al pictorului Theodoros Rallis, tratează o temă specific kavafică — *mater dolorosa*. Modul în care alexandrinul și-a publicat opera este dintre cele mai originale și în orice caz unic în literatura neoelenă. Dacă sînt exceptate contribuțiile în presa vremii, poemele sale n-au fost publicate în timpul vieții niciodată în adevăratul înțeles al cuvîntului. Din creația anilor 1891—1904, perioadă în care a scris sau rescris 180 poeme (poetul se considera el însuși unul din cei mai prolifici scriitori greci) n-a

reținut decît 6, publicarea lor constînd în *în-plano*-uri sau broșuri executate la comandă și destinate exclusiv prietenilor.
În ciclul tematic „Zile antice" apar pe foi volante *Lacrimile surorilor lui Phaethon* și *Moartea împăratului Tacitus* (culme a parnasianismului kavafic), semnate K.P.K.
decembrie Compune celebrul *Așteptîndu-i pe barbari* (poem metaforic, desfășurat sub forma unui dialog scenic, într-o metrică impecabilă, ce abordează tema declinului iremediabil al civilizației occidentale), care va cunoaște numeroase versiuni pînă la forma definitivă din 1904.

1899 *4 februarie* Moartea, la Alexandria, a Harikleei Kavafi (n.c. 1834, Neohori). Fiica cea mai mare a lui Gheorgakis Fotiadis, care se trăgea dintr-o familie de vază din insula Chios, stabilită în 1680 în Fanar. Poetul nutrea un adevărat cult pentru mama sa, a cărei dispariție îl marchează profund, așa cum o arată și paginile de însemnări scrise după moartea Harikleei.
În „Anuar Național" editat de K. Skokos apar, sub semnătura Konst. Kavafis, poemele *Tarentinii petrec*, *Înmormîntarea lui Sarpedon* (datat 1898) și, sub aceeași semnătură, în „Anuar Egiptean", scos de Arghyris Drakopulos — *Vocea mării*, *Pașii Eumenidelor*, *Moartea împăratului Tacitus*. În *Noua antologie populară*, apărută la Atena sub îngrijirea lui Dimitrios Tangopulos (1867—1926), figurează *Horațiu la Atena*. 1899 e ultimul an cînd mai publică poeme dezavuate.

1900 În „Anuar Național" (editat de K. Skokos) apare poemul *Lumînări*, semnat Konst. Kavafis. În „Anuar Egiptean" figurează *Prima treaptă*,

Inscripții (versiune renegată a poemului recunoscut, *Și înțelepții, cele ce se apropie...), Oda și elegia străzilor.* Kavafis întreprinde în acest an o călătorie la Cairo, probabil pentru a-l aduce la Alexandria pe fratele său Gheorghios, grav bolnav.

1901 În „Anuar Național" al lui K. Skokos se retipărește, cu modificări, *Elegia florilor.* În „Anuar Egiptean" reapar *Implorare* și *Timolaos siracuzanul,* iar în „Nymfeia", un alt anuar editat la Alexandria de T. Kazotos, figurează *Ziduri* și *Caii lui Ahile.* În aug. 31 va semna în revista atenian㠄Panathenea" poemul didactic *Che fece... il gran rifiuto (De-ar fi iar întrebat, ar răspunde iar Nu),* singura sa poezie inspirată din opera lui Dante.
iunie — august Călătorește pentru prima oară în capitala Greciei, împreună cu fratele său Alexandros, eveniment descris pe larg într-un jurnal redactat în limba engleză.

1902 În „Anuar Național" apare poemul *Sufletele bătrînilor* și se republică, cu mici modificări, *Implorare.* În „Anuar Egiptean" figurează *Întrerupere.*
Kavafis încetează să mai lucreze la Bursă. Începe cel de-al doilea deceniu al maturizării sale pe plan artistic. Poetul, avînd acum 39 de ani, angajat de 10 ani la Serviciul de Irigații, trece la cristalizarea poeticii sale, fapt dezvăluit și de *Însemnările de poetică și morală* ce datează din această perioadă; simte suflul demoticismului la care începuse să adere treptat încă din 1893; înlătură influențele romantice și parnasiene, desprinzîndu-se totodată și de estetica simbolistă; în același deceniu va compune și rescrie 68 poeme, din care 1/5 rămîn inedite. Faima lui, după articolul lui Xenopulos din 1903

și după conferința din 1909 a lui Pavlos Petridis, începe să se statornicească în orașul natal și în capitala Greciei.

1903 În „Anuar Național" se retipărește, cu modificări, *Prima treaptă*, iar în „Anuar Egiptean" figurează o nouă versiune a *Luminărilor*, republicată în „Neon Asty" la sfîrșitul anului (6 dec.).
iunie—august Călătorește din nou la Atena împreună cu fratele său Alexandros. Acum îl cunoaște pe Lambros Porfyras (1879—1932), a cărui creație poetică prezintă numeroase afinități cu cea a alexandrinului.
Între aug. și 25 nov. redactează, în engleză, vestita sa *Ars Poetica*, o adevărată „lecție de sinceritate", cum o numește Ghiorgos Seferis, începută în timpul șederii la Atena și finisată la Alexandria.
30 noiembrie Apare în „Panathenea" vestitul articol al lui Grigorios Xenopulos intitulat *Un poet*. Primul studiu amplu despre poezia alexandrinului, cu observații pertinente, ce constituie un titlu de onoare pentru intuiția lui Xenopulos și pentru critica elenă în general. În grupajul de poeme ce însoțește articolul figurează pentru prima dată *Termopile*, *Ferestrele* (poem metaforic, alături de *Ziduri*, *Dorințl*, *Termopile)*, și se republică *Implorare*, *Întrerupere*, *Luminări*, *Che fece... il gran rifiuto*, *Prima treaptă*. Criticul face referiri și la *Sufletele bătrînilor*, *Caii lui Ahile*, *Moartea împăratului Tacitus*, care fuseseră publicate deja, precum și la *Tarentinii petrec*, pe care poetul și-l „retrăsese" anterior din mîinile lui Xenopulos.

1904 În „Anuar Național" figurează *Ferestrele*. În „Panathenea" apar anul acesta poemul de inspirație mitologică *Necredință* (31 mai) și *Voci* (15 aug.)

— nouă versiune a renegatului *Voci dulci* (scris și publicat în 1894), ce reliefează evoluția netă pe planul tehnicii.

Prima ediție a poemului *Așteptîndu-i pe barbari*, în broșură de 8 pagini, imprimată la tipografia alexandrină I. K. Lagudakis. Datat: dec. 1898. Semnătura: K. P. Kavafis, pe care o va menține pînă la sfîrșitul vieții.

Spre sfîrșitul anului, poetul editează la tipografia I. K. Lagudakis, prima sa culegere de *Poeme (Piimata)* cuprinzînd 14 poeme: *Voci, Dorințl, Lumînări, Un bătrîn, Implorare, Sufletele bătrînilor, Prima treaptă, Întrerupere, Termopile, Che fece... il gran rifiuto, Ferestrele, Așteptîndu-i pe barbari, Necredință, Caii lui Ahile.* Dintre acestea, numai *Dorințl* apare prima dată. Nu este vorba de o plachetă propriu-zisă, ci de o broșură imprimată cu titlu privat, într-un tiraj de 100 exemplare, ca un fel de eșantion gratuit destinat celor care doreau să-i cunoască poezia.

1905 În „Anuar Național" se republică, cu mici modificări, *Întrerupere* și *Termopile*. Anul acesta (30 nov.) mai apare în „Panathenea" *Troieni*, poem inspirat din ciclul iliadic.

26 iunie Cerere de călătorie în străinătate — aprobată din 7 aug. Pleacă la Atena, unde fratele său Alexandros este bolnav de febră tifoidă.

21 august Moartea, la Atena, a fratelui său Alexandros (n.c. 1856).

1906 În „Anuar Național" figurează *Necredință* și *Voci*. În „Panathenea" (iun. 30) publică *Regele Demetrios*, prima creație propriu-zis istorică, cu caracter moral, didactic și gnomic.

1907 În „Anuar Național" figurează *Așteptîndu-i pe barbari*, cu adăugiri și schimbări importante. *Alaiul lui Dionysos* apare în „Panathenea" (apr. 15).

29 aprilie — 26 iulie Concediu de odihnă petrecut în Egipt. Între noiembrie și decembrie, cei doi frați părăsesc locuința din str. Rozetti și se mută într-un apartament, devenit celebru, din str. Lepsius nr. 10 (azi nr. 4), într-un vechi cartier grecesc, lîngă spital și biserica patriarhală Sf. Sava („biserica unde ni se iartă păcatele și spitalul unde murim" — cum mărturisea poetul cu mulți ani înainte de sfîrșitul care va fi întocmai cum îl presimțise).

1908 *ianuarie* Compune *27 iunie, 1906, ora 2 d.a.*, poem inspirat, se pare, din evenimentele de la Dessouai, ce va rămîne inedit pînă în 1963.

februarie În revista „Nea Zoi" apare recenzia asupra plachetei *Cîntecul tavlei* de Markos Avgheris (primul text în proză în care se înregistrează trecerea la limba dimotiki), semnată K.P.K. În „Panathenea" publică *Monotonie*. În „Nea Zoi" (iul. — aug.) republică o nouă versiune a *Înmormîntării lui Sarpedon*, iar în dec. apare, cu noi adăugiri și retușări, *Așteptîndu-i pe barbari*.

aprilie Scrie poemul *Cele ascunse*, inedit pînă în 1963. În revista „Nea Zoi" apare *Opinia sa despre Alexandros Papadiamantis*, părintele nuvelei neoelene, a cărui operă alexandrinul o prețuia în mod deosebit.

1909 În „Anuar Comercial și Literar", editat la Alexandria de K. D. Kapralos, se publică un grupaj, cu o notiță în care se evidențiază originalitatea și forța compoziției, în care figurează poemele *Voci*, *Do-*

rinți, Luminări, Ferestrele, Sufletele bătrînilor, Troieni, Termopile, Alaiul lui Dionysos. În „Nea Zoi" (mart.) apare *Este el!*, poem de factură gnomică compus în urmă cu 11 ani. Tot în „Nea Zoi" (aug. — sept.) publică *Pașii*, a cărui primă versiune, *Pașii Eumenidelor*, fusese scrisă în aug. 1893 și tipărită în ian. 1897. Poetul își redactează *Genealogia*, începînd cu strămoșul său Petros (m. 1780) din Constantinopol.

23 aprilie Pavlos Petridis, medic de profesie, ține, în salonul revistei „Nea Zoi" (ai cărui membri nu trebuiau să depășească vîrsta de 30 de ani), conferința intitulată „Un poet alexandrin". Prima manifestare de acest fel dedicată lui Kavafis în orașul natal, textul conferinței lui Petridis (prețios deoarece este aproape sigur că analiza și interpretarea poemelor au fost sugerate chiar de poet) apare în „Nea Zoi" (nr. 5, apr.).

1 septembrie — 11 noiembrie Concediu de odihnă petrecut în Egipt.

1910 Imprimă, la tipografia Th. Kasimatis și K. Ionas din Alexandria, *Poeme*, 42 pag. — a doua plachetă tipărită de poet într-un tiraj de 100 exemplare. Celor 14 poeme ale ediției din 1904 li se adaugă alte 7. De acum înainte, poetul adoptă un nou sistem de publicare: de cîte ori un poem apărea într-o revistă, trăgea un număr de extrase pentru prieteni sau distribuia foile *in-plano* înaintea publicării, atașînd fiecare foaie sau extras la cele precedente și adăugînd, scris de mînă, titlul ultimului poem la cuprins.

14 februarie În revista ateniană „Numas" apare articolul Petrulei Psiloritis (pseudonimul Galatiei Kazantzaki) dedicat lui Kavafis.

aprilie Publică în „Nea Zoi" *Oraşul* (apărut la 16 ani de la prima redactare — apr. 1894 — , poemul constituie, alături de *Satrapia*, o adevărată cheie de boltă a creaţiei sale de pînă la 1916). Poem simbolic prin excelenţă, considerat de autor desăvîrşit din punct de vedere al metricii şi compoziţiei. În nr. 8 — 9 (mai — iunie) din „Nea Zoi" apare *Satrapia*, poem de factură pronunţat personală.

911 În revista „Kritiki Stoa" (Porticul cretan) editată la Heraklion, în Creta, de I. D. Murellos, se publică *Idele lui Martie*, piesă prin excelenţă didactică (compusă în 1906). În revista alexandrină „Grammata" (febr.) apare poemul filozofic *S-a sfîrşit*, iar în numărul din martie monologul dramatic *Sculptor din Tyana*, în care poetul dezvăluie din tainele atelierului său de creaţie. Tot în „Grammata" se publică *Ioniană* (mai — iun.), nouă versiune a renegatului *In memoriam* (apărut în 1896), *Gloria Ptolemeilor* (aug. — sept.), *Itaca* (oct. — nov.), poem didactic, singurul inspirat din *Odiseea* homerică, ultima, alături de *Zeul îl părăseşte pe Antonius*, creaţie simbolistă. În „Nea Zoi" (nov.) figurează *Primejdioase*, prima poezie de factură erotică din categoria celor „îndrăzneţe" pe care le dă publicităţii.

An de referinţă în biografia sa artistică, poetul însuşi împărţindu-şi creaţia în „poeme scrise înainte de 1911" şi „poeme scrise după 1911". În această ultimă perioadă, subîmpărţită la rîndul ei (1911—1920 şi 1920—1923), a scris circa 130 de poezii; din acelaşi interval s-au păstrat în arhivă şi cele mai multe schiţe de poeme — 30 — , aflate în prezent în curs de publicare sub îngrijirea Renatei Lavagnini. „Începînd din 1910 opera lui Kavafis

ar trebui citită și apreciată nu ca o serie de poeme separate, ci ca un singur și același poem, *a work in progress*, cum ar spune Joyce, care nu se va încheia decît o dată cu moartea. Îl vom înțelege mai bine pe Kavafis dacă-i considerăm opera ca un tot. Acesta e farmecul său" — arată Ghiorgos Seferis.

1911 — 1912 Război italo-turc; **Italia** ocupă Insulele Dodecanez din Marea Egee pe care le administrează oficial pînă în 1947. Prin Tratatul de pace de la Paris (10 febr. 1947) Rhodos și Insulele Arhipelagului Dodecanez revin Greciei.

1912 ianuarie În nr. 12 al revistei „Grammata" publică *Herodes Aticul.*

În „Nea Zoi" tipărește monologul dramatic *Filelen* (apr.), poemul istoric *Regi alexandrini* (inspirat din Plutarh — autor pe care Kavafis îl știa aproape pe dinafară, citîndu-l deseori) (iun.—iul.) și poezia erotică *Revino*. Cotidianul atenian „Akropolis" (iul. 12) republică *Che fece... il gran rifiuto.*

1 iulie Semnează un contract de muncă pe 5 ani cu Serviciul de Irigații.

octombrie—mai 1913 Grecia participă, alături de Bulgaria, Serbia, la primul război balcanic împotriva Imperiului Otoman.

noiembrie La tipografia Th. Kasimatis și K. Ionas imprimă pe foi volante *În biserică.*

1913 februarie—aprilie În „Nea Zoi" apar *Cît poți* (poem didactic), *În prăvălie*, *M-am dus* (poem epicureic).

mai 10—iulie 24 Concediu de odihnă, petrecut în Egipt.

iunie—august Grecia participă la cel de-al doilea război balcanic împotriva Bulgariei. Pacea de la București (10 aug. 1913) sancționează unirea Macedoniei de SV și a Traciei apusene cu Grecia.

1914 *ianuarie—martie* În „Nea Zoi" apar *Mormîntul lui Lysias gramaticianul* și *Mormîntul lui Eurion*, primele două din cele 9 epitafuri compuse de Kavafis. În aceeași revistă (apr.—iun.) se tipărește poemul epicureic *Candelabru*.
În „Nea Zoi" (nr. iul.—dec.) apare, sub semnătura K., recenzia la *Culegeri din cîntecele poporului grec de N. G. Politis*. În același număr figurează poemul filosofic *Teodot*.

august Izbucnirea primului război mondial. Grecia își proclamă neutralitatea. Alăturarea Imperiului Otoman în 12 nov. Puterilor Centrale oferă Angliei ocazia de-a proclama oficial la 18 dec. 1914 Egiptul ca protectorat britanic. Grecia rămîne neutră.

Războiul va aduce la Alexandria numeroși oameni de cultură și scriitori englezi și astfel Kavafis îi va cunoaște, prin intermediul prietenului său Periklis Anastasiadis, pe E. M. Forster, R. A. Furness, Sir John Forsdyke, Sir Bartoll Frere ș.a.

1915 În „Nea Zoi" (ian.—iun.) apar 3 poeme: *O noapte, Marea în dimineață, În pictură*. În nr. din iul.—dec. figurează poemele istorice *Lupta de la Magnesia, Nemulțumirea Seleucidului, Oroferne, Manuel Comnenul*. Pe foi volante tipărește *Și înțelepții, cele ce se apropie...*, poem gnomic inspirat din Filostrat, *La intrarea cafenelei, Jurăminți*.

15 august Literatul Mihalis Peridis își încheie eseul său dedicat lui Kavafis. Difuzat mai întîi pe foi volante, este apoi tipărit în revista „Grammata" (mai 1916). Primul studiu serios despre opera kavafică redactat de un alexandrin fără supravegherea poetului.

septembrie—octombrie Debarcarea la Salonic a unui corp expediționar franco-britanic transformă Grecia, în pofida declarației de neutralitate din 1914, într-un teatru de luptă al primului război mondial.

1916 *24 iunie* În revista alexandrină „Evdomas" („Săptămîna") se retipăresc *În pictură* și *Manuel Comnenul* (inspirat din istoria Bizanțului).
decembrie Tipărește pe foi volante *Pe stradă* și epitaful *În fața statuii lui Endymion* (publicat la 21 de ani de la compunere).
Poetul, cu o vechime de 24 de ani în serviciu, este avansat ca subșef de birou.

1917 *ianuarie—mai* Reîncepe colaborarea la revista „Grammata": *Verzi* (poem erotic), *Atît de intens (Atît de intens am contemplat Frumusețea, că mi-s pline de ea privirile)*, epitafurile *Mormîntul lui Iasis* și *În luna lui Athyr*. 1917 este anul său de vîrf ca număr de poeme publicate — 13. Tot acum trece printr-o criză artistică dureroasă, mărturisită într-o scrisoare către E.M. Forster. Este momentul cînd optează definitiv pentru expresia realistă.

iunie În urma ultimatumului adresat regelui Constantin I (favorabil Puterilor Centrale) de către Antantă, acesta renunță la tron (12 iun.). E. Venizelos formează un nou guvern, iar Grecia intră în război împotriva Germaniei, Austro-Ungariei, Bulgariei și Imperiului Otoman (27 iun.).

iunie — octombrie În „Grammata" apar recenzia la vol. *Cintece populare din Karpathos culese de M.G. Mihailidu* și poemele *Trup al meu, amintește-ți, Mormîntul lui Lanis, Înțeles.* G. Vrisimitzakis publică *Opera poetică a lui K. P. Kavafis — Din poemele sale,* 55 pag., editura „Grammata", Alexandria, 1917. Document valoros în bibliografia kavafică, cartea constituie, indirect, ecoul opiniilor lui Kavafis însuși despre arta sa (poezie cerebrală, subtilă ș.a.); aici se află în germene temele pe care le va dezvolta mai tîrziu Timos Malanos. În antologie figurează 21 poeme. Dintre acestea, 19 fuseseră tipărite deja în publicații cunoscute.

1 iulie Se reînnoiește contractul de muncă cu Irig țiile pentru încă 5 ani, pînă la 31 mart. 1922.

1918 23 februarie La Asociația Științifică „P clomcu I" are loc conferința lui Alekos D. Sengopulos despre opera poetică a lui K. P. Kavafis, în prezența consulului general și a unui numeros auditoriu. Și conferința lui Sengopules (care nu era om de litere) constituie un document prețios, fiind scrisă neîndoielnic de poet. Sînt analizate: *Primejdioase, M-am dus, Departe, Revino, Luminări.*

mai În revista „Finikas" din Cairo apare pe prima pagină *Sorocul lui Nero,* poem istoric inspirat din Suetoniu, a cărui operă tocmai o citise de curînd. În „Grammata" (i.n.—iul.) figurează: *În port, Aristobul, Cezarion și Trecere, În stradă, Unul din zeii lor, Mormîntul lui Ignatios, Pentru Ammonis care a murit la 29 de ani, în 610,* cu precizarea că au circulat și în rîndul prietenilor, tipărite pe foi separate. Mișcarea în jurul poeziei sale își mută acum centrul de greutate la Atena.

Pe foi volante poetul mai tipărește în acest an *Soli din Alexandria, Emilian Monai, alexandrin (628—655 d. Hr.), După ce pe la nouă, Prin fața casei, Masa de-alături*, retipărite în anul următor în „Vomos" (15 febr. și 15 mart.).

11 noiembrie Armistițiul de la Compiègne. Sfîrșitul primului război mondial.

1919 aprilie În revista londoneză „Athenaeum", E. M. Forster (1879—1970) publică vestitul său eseu despre poezia lui *C. P. Cavafy*. Romancierul englez, care lucrase spre sfîrșitul războiului la Alexandria pentru Crucea Roșie, surprinde pe viu imaginea poetului pe străzile orașului natal. E. M. Forster face totodată observații pătrunzătoare asupra operei. Prima prezentare a alexandrinului într-o revistă străină de mare audiență de către un scriitor renumit, articolul, însoțit de cîteva poeme traduse în engleză de G. Valasopulos *(Marea în dimineață, Orașul, Itaca, Regi alexandrini, În luna lui Athyr, Zeul îl părăsește pe Antoniu)*, își păstrează și azi strălucirea și utilitatea.

17 mai Eseul lui Forster e republicat în „Egyptian Gazette" din Alexandria. Între timp, poetul editează pe foi volante *Soarele după-amiezii*, reluat în „Vomos", 1—15 iun., împreună cu *Cînd se trezesc* și *Voluptății*. Pe foi volante circulă (iunie) *Al evreilor (50 e.n.)* și *Imenos* care, împreună cu *Soarele după-amiezii*, este retipărit în „Grammata".

15 august — 14 octombrie Concediu de odihnă petrecut în Egipt. Tipărește pe foi volante *Al lui Demetrios Soter (162—150 î.e.n.)*, republicat în „Grammata", oct.—dec., *Să rămînă* (conside-

rat cel mai realist poem kavafic) și *Pe puntea navei.*

16 decembrie În revista pariziană „Mercure de France" (nr. 136), Philéas Lebesque semnează articolul *Lettres néo-grecques, La poésie de Constantin Kavafis.* Reputația poetului în Occident începe să crească.

1919—1922 Război eleno-turc purtat în Anatolia, încheiat cu o înfrângere catastrofală a forțelor grecești.

1920 *2 septembrie — 29 octombrie* Concediu de odihnă, petrecut în Egipt.

În cursul anului circulă pe foi volante 5 poeme: *Dacă a murit* (al 3-lea poem inspirat din Filostrat, a cărui primă versiune datează încă din 1897), *Tineri din Sidon (400 e.n.), Ca să vină, Darius, Ana Comnena.*

1921 *30 martie* În sala Conservatorului din Atena criticul literar Tellos Agras ține conferința *Poetul K. P. Kavafis* (în care insistă asupra realismului operei), prima manifestare de acest gen dedicată poetului, în capitala Greciei. Din acest moment, faima alexandrinului câștigă tot mai mult teren în viața literară ateniană.

4 decembrie În revista „Embros", poetul național Kostis Palamas (sub pseud. W), vorbind despre Alexandria, arată: „Există aici un poet de o originalitate recunoscută, admirat și onorat în mod excepțional de tinerii din oraș". Polemica dintre cei doi titani ai literelor elene, desfășurată în limita bunelor maniere și a unei eleganțe pline de noblețe, care se reduce în ultimă instanță la disputa între poezia lirică, de ample dimensiuni (reprezentată de Palamas), și poezia cu formă

scurtă (al cărei partizan era alexandrinul), va însufleți timp de decenii viața literară ateniană și alexandrină.

7 decembrie Kavafis îi scrie inspectorului de la Irigații că, din motive personale, nu intenționează să reînnoiască contractul de muncă ce expiră la 31 mart. 1922.

Hubert Pernot, în lucrarea sa *La Grèce actuelle dans ses poètes* apărută la Paris, traduce 6 poeme kavafice.

1922 În cursul acestui an tipărește și difuzează poemele *Celor care au luptat pentru Liga Aheeană*, *Lui Antiohos Epifanes*, *Într-o carte veche*.

28 februarie Proclamarea Egiptului ca regat independent (monarhie constituțională, potrivit Constituției din 19 apr. 1923). Influența britanică în domeniul economic, politic, militar, rămîne mai departe dominantă în statul egiptean.

1 aprilie Poetul, în vîrstă de 59 de ani, se pensionează („În sfîrșit, declară el părăsind biroul, am scăpat de acest lucru detestabil"). Va duce de acum înainte o viață retrasă, dedicîndu-se în exclusivitate creației.

iunie Ath. Catraro semnează în „Popolo Romano" articolul *Un poet al Greciei moderne*.

14 septembrie Smirna este arsă din temelii. Catastrofa elenismului din Asia Mică.

decembrie E. M. Forster publică la Londra lucrarea *Alexandria. O poveste și un mit*, „dedicată lui K. P. K."

1923 În acest an sînt difuzate pe foi volante poemele *În disperare, Iulian, văzînd indiferența, Epitaf lui Antiohos, regele Comagenei, Teatru din Sidon (400 d.Hr.)*.

E. M. Forster, în lucrarea *Pharos and Pharillon*, include și eseul său despre Kavafis din 1919.

9 februarie Ultimul din cele nouă decese de familie succedate în intervalul 1891—1923, moartea la Alexandria a lui John (Ioannis Konstantinos) (n.c. 1861), cel mai apropiat dintre cei șase frați ai săi.

8 iulie Poetul își redactează testamentul. Celor două nepoate, Harikleia și Eleni, le lasă 200 și, respectiv, 700 lire. Lui Alexandros Sengopulos, executorul său testamentar, restul averii, mobila și bijuteriile „și orice altceva îmi aparține".

25 septembrie Louis Roussel recenzează placheta *Poeme 1908—1914* în revista „Libre", Montpellier.

6 octombrie Revista londoneză „Nation and Athenaeum" publică traducerea în engleză a unui poem kavafic.

1924 25 martie În Grecia, Adunarea Națională îl detronează pe regele George II și proclamă republica (25 mart. 1924—10 oct. 1935).

Epocă de instabilitate politică, pînă la instaurarea guvernului de „uniune națională" condus de Eleftherios Venizelos (1928—1932).

5 aprilie În „Nation and Athenaeum" și din nou în 21 iun., apar două versiuni în engleză ale poemului *Teodot* — prima semnată de G. Valasopulos, cealaltă de E. M. Forster. Poetul american T. S. Eliot publică în revista sa „Criterion" *Itaca*. De lirica lui Kavafis se arată interesați în Anglia

scriitorul T.H. Lawrence şi istoricul Arnold Toynbee.

16 aprilie La Atena, în sala Conservatorului, criticul Alkis Thrylos (pseud. Elenei Urani) ţine o conferinţă despre Kavafis care stîrneşte senzaţie în lumea literară ateniană.

octombrie—noiembrie În revista „Libre" din Montpellier apare al doilea articol despre Kavafis semnat de Louis Roussel.

Numărul omagial al revistei ateniene „Nea Tehni" (condusă de Marios Vaianos, cu care poetul a purtat, timp de cîţiva ani, corespondenţă), care a circulat la sfîrşitul lui dec., constituie o piatră de hotar în bibliografia kavafică. Cuprinde o selecţie de poeme, impresii, caracterizări, opinii şi studii semnate de 42 de oameni de litere atenieni, alexandrini şi străini despre Kavafis.

1926 În acest an circulă pe foi volante 7 poeme: *Boala lui Cleitos, Într-o demă din Asia Mică, Preot al lui Serapis, În tutungerie, Mare procesiune de preoţi şi de mireni, Sofist venind din Siria, Iulian şi antiohienii.*

17 aprilie Declaraţie a lui Kavafis la un salon literar: „Doresc ca Premiul Nobel să fie obţinut de Palamas, nu pentru Palamas, ci pentru Grecia".

21 aprilie Poetul publică în „Tahydromos" o recenzie despre romanul *Fire de oţel* al prozatorului alexandrin Ap. Leontis.

Dictatorul Theodoros Pangalos acordă medalia „Finix" lui Kavafis şi dansatoarei spaniole Aurea, fapt care stîrneşte discuţii aprinse la Alexandria. La încercările prietenilor de a-l convinge să o returneze, Kavafis răspunde: „Medalia mi-a fost acordată de statul grec pe care îl respect şi-l

iubesc. Înapoierea ei ar fi o jignire din partea mea față de statul grec și de aceea o și păstrez." *decembrie* Pentru contracararea atacurilor la adresa lui Kavafis se inițiază editarea revistei „Alexandrini Tehni" („Arta alexandrină"), publicație literară și artistică lunară condusă din umbră și sprijinită financiar de poet.

1927 5 poeme circulă pe foi volante în acest an: *Ana Dalassena, Zile din 1896, Doi tineri, în vîrstă de 23 pînă la 24 de ani, Din vechime grecesc, Zile din 1901.*

15 februarie Criticul Alkis Thrylos, în articolul *Grecia își caută identitatea*, publicat în „Eleftheros Logos", susține că dintre poeții greci actuali numai Kavafis are șansa să devină universal.

15 aprilie Tot în „Eleftheros Logos" Nikos Kazantzakis semnează articolul *Poetul alexandrin K. P. Kavafis — Dintre ultimele flori ale unei culturi.*

1928 În acest an, T. S. Eliot și editura Hogarth Press solicită alexandrinului acordul pentru o versiune completă în engleză a poemelor, ofertă pe care poetul o respinge, considerînd că opera sa nu este încă gata pentru o ediție definitivă și nedorind, bineînțeles, ca o traducere să preceadă o ediție a textului original. În plus, avea o teamă bolnăvicioasă de traduceri, nefiind mulțumit nici de cele în engleză ale fratelui său John, nici de cele în italiană sau franceză.

23 iulie Ziarul atenian „Esperini" consacră o pagină *Marelui poet K. P. Kavafis* — cu colaborarea lui Andreas Embirikos, Marios Vaianos și Rika Sengopulu, însoțită de poeme și schița, devenită clasică, a lui Kavafis realizată de Maleas. În „Parnassos" din New York și reluat în „Syg-

hroni Skepsis" din Chicago (sept.) apare un articol despre K. P. Kavafis semnat de criticul Kleon Parashos. Prima menționare a lui Kavafis peste ocean, unde în deceniul șase, grație traducerilor în engleză, publicul american va nutri un adevărat cult pentru alexandrin.

1929 *25 aprilie* Revista „Semaine Egyptienne" din Cairo dedică un număr omagial lui Kavafis: studii, articole și opinii ale unor personalități grecești și străine; traduceri în franceză a 22 poeme. *septembrie* Aflat în trecere prin Alexandria, E. M. Forster îl vizitează pe vechiul său prieten. *decembrie* Aflîndu-se pentru cîteva zile la Alexandria, poetul italian Marinetti, promotorul futurismului, îl vizitează pe Kavafis, eveniment comentat în presă. Discuția lor a fost înregistrată: *„Marinetti:* Și tu, Kavafis, ești futurist... Ești un om al Trecutului, Poet, dar pînă la un punct. Văd că n-ai fost impresionat de frumusețea mașinilor și că folosești verbe și virgule și puncte și disprețuiești lumina electrică. Toate astea n-au mare importanță. Ești un om al trecutului numai în aparență, dar din ceea ce eu descopăr în poemele tale, deduc că ești futurist. Ai idei universale, recreezi în epoca ta vremuri trecute desăvîrșit și admirabil; pe scurt, ai rupt cu lumea poetică putredă a romantismului tînguitor din secolul 19 și cu temele sale. Am dreptate sau mă înșel? *Kavafis:* Ideea ta e într-adevăr minunată, dragă Marinetti, dar mi se pare că sînt departe de futurism. *Marinetti:* ...Oricine este înaintea timpului său în artă sau în viață este futurist."

1930 În acest an circulă pe foi volante 3 poeme: *Oglinda din antreu*, *Întreba despre calitate*, *Să se fi-ngrijit*. Kavafis acceptă propunerea lui Gheorghios Lehonitis de a redacta comentarii la poemele sale.

Articolul „Konstantinos Kavafis" semnat de Tellos Agras în *Marea Enciclopedie Greacă*, Pyrsos, vol. 13, rămîne un text admirabil prin densitate și caracterizări, util și astăzi.

februarie Kavafis este ales membru al Comisiei internaționale pentru ridicarea unui monument în memoria poetului englez Rupert Brooke (1887—1915), în insula Skyros, fapt ce vădește recunoașterea de care se bucura de pe acum poetul pe plan internațional.

1931 În acest an circulă pe foi volante două poeme: *După rețete de vechi magi elenosirieni*, *În 200 î.Hr.* *decembrie* În revista pariziană „Échanges", G. Valasopulos publică un articol în engleză intitulat *Un poet alexandrin*.

1932 De cîțiva ani poetul suferea de laringită, fapt care l-a determinat să-și reducă țigările la jumătate, să tacă tot mai mult la întruniri, să fie stăpînit de melancolie. Într-un asemenea moment l-a vizitat Kostas Uranis, care va publica în „Elefthero Vima", 6 apr., un emoționant portret.

iunie Medicii pun diagnosticul de cancer al laringelui. Starea sănătății poetului se înrăutățește. Rika și Al. Sengopulos îl conving să plece la Atena. Înainte de ultima sa călătorie în capitala Greciei, îl întîlnește la Alexandria pe André Maurois care îl elogiază într-un interviu acordat revistei „Paneghyptia". Romancierul englez Lawrence Durrel îi dedică *Cvartetul din Alexandria*.

3 iulie Părăsește Alexandria la bordul vasului „Andros".

4 iulie Presa atenian㠠anunță sosirea poetului în capitală. La hotel este vizitat de numeroși scriitori, dar poetul își pierduse pentru totdeauna „darul pe care i-l hărăziseră zeii, Cuvîntul". Este internat la Spitalul Crucii Roșii unde i se face o traheoctomie, în urma căreia își pierde complet glasul („Toți bătrînii suferă de cîte ceva. Unul își pierde vederea, altul auzul. Eu mi-am pierdut vocea — trebuie să mă consider norocos"). Cu vizitatorii se înțelege scriind într-un carnet.

28 octombrie Plecarea din Atena.

17 noiembrie Circulă ultimul poem tipărit de poet, *Zile din 1908*.

noiembrie Revista atenian㠠„Kyklos" îi dedică un număr omagial ce constituie o altă piatră de hotar în bibliografia kavafică. Calitativ, acest număr depășește tot ce s-a scris pînă acum, îndeosebi prin colaborarea lui K. Th. Dimaras, *Cîteva surse ale inspirației kavafice*, și G. K. Katsimbalis, *Schiță de bibliografie K. P. Kavafis*.

1933 Poetul își trăiește ultimele zile. Țintuit la pat, continuă să lucreze la poemul *În împrejurimile Antiohiei* („de o rară forță expresivă" — Sonia Ilinskaia), pe care nu va mai apuca să-l tipărească.

29 aprilie, ora două dimineața Se stinge din viață *— ca un om de curaj, ca un om gata de mult timp, își ia rămas bun de la Alexandria pe care o pierde —* la spitalul grec din Alexandria, ultimul vlăstar al vechiului neam constantinopolitan al Kavafilor. Înhumat în aceeași zi, după-amiaza, în mormîntul de familie din Cimitirul grecesc

(pe placa mormîntului se poate citi: „K. P. Kavafis. Poet. Mort în Alexandria, 29 aprilie 1933").

*

1933 mai Timos Malanos (1897—1986), principalul reprezentant al criticii literare grecești din Alexandria, publică prima sa lucrare consacrată lui Kavafis (la care începuse să lucreze încă din 1927) — *Poetul K. P. Kavafis (O Piitis K.P.K.)*, reluată și amplificată peste doi ani în *Despre Kavafis (Peri Kavafi)*. Recurgînd adesea la mijloacele psihanalizei, Timos Malanos, inițial prieten, apoi rival al poetului, întreprinde o analiză critică, ce se dorește cît mai obiectivă, a operei bardului alexandrin, a cărui intrare în posteritate o intuiește de pe acum.
8 iulie Circulă numărul omagial al revistei alexandrine „Paneghyptia", dedicat lui Kavafis.

1934 februarie În Olanda apare prima ediție europeană a operei kavafice. Cuprinde 25 de poeme, cu o notiță introductivă și bibliografică a traducătorului G. H. Blanken. Olanda deține azi recordul în Europa al traducerilor din Kavafis, în prezent circulînd 6 ediții.

1935 noiembrie Se difuzează la Atena prima ediție a *Poemelor* lui Kavafis (tipărită la Alexandria), sub îngrijirea Rikăi Sengopulu, cu ilustrații de Takis Kalmuhos, de unde și supranumele de „ediția Kalmuhos".

1940 Filippo Maria Pontani, reputat cercetător al operei lui Kavafis, publică lucrarea *Fonti della poesia di Kavafis*, unde sînt identificate sursele a 52 de poeme.

1942 Gheorghios Lehonitis, prieten al poetului, publică la Alexandria, din îndemnul lui Timos Malanos, lucrarea *Autocomentarii kavafice (Kavafika avtosholia)*.

1943 Gheorghios K. Katsimbalis (1899—1978), unul din cei mai de seamă bibliografi ai Greciei moderne, publică la Atena *Bibliografia lui K. P. Kavafis*.

1946 Ghiorgos Seferis (1900—1971), primul poet grec laureat al Premiului Nobel pentru literatură (1963), principalul reprezentant al poeziei pure în Grecia, ține conferința *K. P. Kavafis, T. S. Eliot, paraleli?*, ce va inaugura o nouă direcție de interpretare a creației lui Kavafis.
Scriitorul și criticul literar I.M. Panayotopulos (1901—1982) consacră lui Kavafis volumul 4 al unei masive serii de 6 tomuri, intitulată *Oamenii și operele lor (Ta prosopa ke ta kimena)*.

1947 Traducerea în limba germană, de către Wolfgang Gordan, a cîtorva poeme kavafice — *Der Wein der Götter* („Kentaur Druk", nr. 10, Maestrich), reluată în 1951 (*Das Lot*, Berlin). În 1953, la Berlin, Helmut von den Steinen publică *Gedichte des Konstantin Kavafis*, care cuprinde mai mult de jumătate din poemele editate în 1935.
Apare la Lausanne (L'Abbaye du Livre), traducerea în franceză a 50 de poeme de Kavafis, semnată de Théodore Griva, cu o prefață de Edmond Jaloux și un avant-propos de Mario Meunier.

1948 Vede lumina tiparului la Atena prima ediție apărută în Grecia a poemelor lui Kavafis, reeditată în 1952 și 1958. Mihalis Peridis publică *Viața*

și opera lui Konstantinos Kavafis (O Vios ke to Ergo tou Konstantinou Kavafi), în care apar pentru prima dată fragmente inedite din arhiva poetului.

1951 Apare la Londra traducerea integrală a ediției alexandrine din 1935, realizată de John Mavrogordato, care l-a cunoscut personal pe poet. A doua ediție în limba engleză a canonului din 1935, însoțită de cîteva inedite, apare la New York în 1961, sub semnătura lui Rae Dalven. O selecție cuprinzînd 21 poeme inedite, intitulată *Passions and Ancient Days*, este publicată în 1971 la New York (traducere Edmund Keeley și G. P. Savvidis). O altă selecție, *Selected Poems*, realizată de Edmund Keeley și Philip Sherrard, vede lumina tiparului în 1972 la Princeton, urmată în 1975 de o ediție bilingvă mai amplă, *Collected Poems* (tot la Princeton).

1956 La Milano vede lumina tiparului volumul *Poesie Scelte*, în ediție bilingvă, remarcabil tălmăcit de Filippo Maria Pontani, cu o introducere de Giuseppe Ungaretti. Traducerea integrală în italiană apare, de asemenea în ediție bilingvă, tot la Milano, în 1961. Sub semnătura lui Pontani se va publica în 1974 la Milano și o selecție din poemele inedite — *Poeme nascoste*.

1958 Scriitorul și criticul literar Stratis Tsirkas (1911—1980), care l-a cunoscut și el pe poet în ultimii ani ai vieții, publică lucrarea *Kavafis și epoca sa (O Kavafis ke i epohi tu)*, reeditată în 1971 (ediția a 8-a — 1987). Încununată cu Premiul de Stat pentru biografie romanțată (!) (deși este vorba de o serioasă exegeză critică), cartea pune

în circulație o mulțime de elemente și informații inedite despre poet.

La Paris (Les Belles Lettres) apare prima versiune integrală în franceză a canonului din 1935, semnată de Georges Papoutsakis, prieten al poetului, ale cărui traduceri au fost realizate sub supravegherea acestuia.

Cîteva luni mai tîrziu, se publică în editura pariziană Gallimard volumul *Présentation critique de Constantin Cavafy* de Marguerite Yourcenar, însoțit de traducerea integrală, în proză ritmată, realizată de scriitoarea franceză în colaborare cu K. Th. Dimaras. Studiul scriitoarei franceze rămîne și azi un titlu dintre cele mai valoroase ale bibliografiei kavafice. O selecție de 64 poeme apare în 1964 la Seghers, sub îngrijirea lui Georges Cattaui, care semnează și un amplu eseu, de fapt o micromonografie consacrată poetului, așa cum l-a cunoscut încă din 1918. Un alt volum selectiv, ce cuprinde 46 de poeme de dragoste, apare la Montpellier în 1978, în traducerea lui Bruno Roy.

1962 La Barcelona apare o traducere selectivă în limba catalană — *Poemes de Kavafis*, realizată de Carlo Riba și prefațată de Joan Triadu.

1963 Piatră de hotar pentru studiile kavafice, anul 1963, cînd s-au sărbătorit 100 de ani de la nașterea poetului, a constituit prilejul pentru organizarea a numeroase manifestări consacrate bardului alexandrin. Cele mai importante reviste grecești — „Nea Estia", „Lexi", „Hartis", „Diavazo", „Epitheorisi Tehnis" publică masive numere omagiale în paginile cărora specialiști din toată lumea semnează contribuții ce marchează

un însemnat pas înainte în descifrarea operei lui Kavafis.

Acum apare, la Atena, în două volume, prima ediție, sub îngrijirea lui G. P. Savvidis, a *Poemelor* lui K. P. Kavafis. În acest an Al. Sengopulos, executorul testamentar al poetului, deschide arhiva, pe care o preia G. P. Savvidis, căruia i se încredințează dificila misiune de a realiza o ediție de *Opere complete Kavafis*. Cu acest prilej, se organizează la Muzeul Benaki (întemeiat de Em. Benakis, și el originar din Alexandria și contemporan poetului) o expoziție în care o mare parte a arhivei (manuscrise, genealogia etc.) devine publică.

În acest an văd pentru prima dată lumina tiparului prozele lui Kavafis. Volumul *Ta Peza*, îngrijit de Gh. Paputsakis, care semnează și ample comentarii, cuprinde articolele semnate de Kavafis de-a lungul anilor în publicații din Egipt, Grecia și străinătate, încercări ale poetului în domeniul nuvelei, poeme în proză, jurnalul, redactat în engleză, al primei sale călătorii la Atena din 1901. La scurt timp apar *Texte în proză inedite (Ta anekdota peza kimena)*, îngrijite de Mihalis Peridis, volum ce cuprinde lucrări redactate de poet în engleză și franceză.

Din acest moment opera sa, tradusă în aproape toate țările europene, își face intrarea definitivă în patrimoniul literaturii universale. Consacrarea poetului în Grecia, atît de rîvnită și atît de firavă în timpul vieții, este acum fapt împlinit.

1964 Apare la Atena, sub îngrijirea lui Zisimos Lorentzatos, volumul lui I. A. Sareyannis *Comentarii la Kavafis (Sholia ston Kavafi)*. Autorul, care l-a cunoscut pe poet și a discutat adesea cu acesta

despre diferite poeme, dezvăluie multe „chei" de interpretare a poemelor oferite chiar de alexandrin. Apare la New York monografia *Constantine Cavafy* de Peter Bien, una din puținele dar importantele lucrări de sinteză consacrate poetului.

1966 Se publică la Atena teza de doctorat a filologului G. P. Savvidis — *Ediții kavafice (1891—1932). Descriere și comentariu (I kavafikes ekdosis. Perigrafi ke sholio).*

1968 Apare la Atena, sub îngrijirea lui G. P. Savvidis, volumul *Poeme inedite (Anekdota Piimata)*, în care văd pentru prima dată lumina tiparului cele 72 de poeme pe care poetul le păstrase în arhiva sa cu mențiunea *not for publication but may remain here* (nu pentru publicare, dar pot rămîne aici).

1969 Într-un volum de *Eseuri* publicat la Editura Meridiane, A. E. Baconski încearcă să descifreze tainele ecoului fără egal în posteritate al operei alexandrinului. La Porto apare traducerea în limba portugheză, semnată de Jorge de Sena, a peste 90 de poeme kavafice *(90 e mais quatro poemes de Constantino Cavafy)*, între care figurează și cîteva „inedite".

1970 Apare la Padova *Lessico di Cavafi* (autori: Gina Lorando, Lucia Marcheselli, Anna Gentilini), lucrare lexicografică unică în domeniul literaturii neogrecești, ce stimulează cercetarea în această direcție. Astfel, Kyriakos Delopulos va redacta în anul 1972 un foarte util dicționar *Kavafis. Personaje istorice și altele (Kavafis. Istorika ke alla)* (ed. 2, 1978, ed. 3, 1980), urmat de un

indice geografic *(Kavafis. Geografika)* (1973). Există de asemenea un dicționar de rime kavafice — *Rimario Kavafi* — alcătuit de Haralambos Karaoglu, apărut la Salonic în 1974. Xenofon Kokolis a publicat în 1976 un indice de cuvinte ale celor 154 poeme recunoscute *(Pinakas lexeon ton 154 piimaton)*.

1971 Apare la București (Editura Univers) traducerea cvasiintegrală a *Poemelor* lui Kavafis, realizată de Aurel Rău, care semnează și studiul introductiv. În volumul *Trei poeți* (Editura Tineretului, 1973) figurează, alături de Saint-John Perse și Machado, o selecție din lirica lui Kavafis, în traducerea lui Aurel Rău. Stratis Tsirkas publică a doua lucrare a sa consacrată compatriotului alexandrin — *Kavafis, om politic (O politikos Kavafis)*.

1974 Robert Liddell publică la Londra *Cavafy, a Critical Biography*, contribuție fundamentală la deslușirea a numeroase momente controversate din biografia poetului.

1976 Cunoscutul cercetător american Edmund Keeley publică la Cambridge, Harvard University Press, lucrarea de sinteză *Cavafy's Alexandria. Study of a Myth in Progress* (trad. gr., 1979).

1979 Editînd cele 43 de scrisori adresate de poet lui Marios Vaianos, redactor-șef al revistei ateniene „Nea Tehni", care publicase în 1924 primul număr consacrat lui Kavafis, criticul literar E. N. Moshos propune o ipostază inedită a alexandrinului — Kavafis-epistolograf.

La Palermo apare, sub ingrijirea Renatei Lavagnini, nuvela inedită *Ziua-n amiaza mare (Is to fos tis imeras)* (trad. rom., 1989).

1983 Sărbătorirea a 125 de ani de la naşterea şi a 50 de ani de la moartea poetului a prilejuit apariţia a numeroase studii consacrate alexandrinului. În afara numerelor omagiale dedicate lui Kavafis de principalele reviste literare greceşti, se editează acum, sub îngrijirea lui G. P. Savvidis, *27 poeme renegate (Ta Apokirygmena)*, poezii publicate de poet în tinereţe în presa vremii, dar pe care mai tîrziu le-a renegat, neincluzîndu-le în cele două plachete pe care le-a editat el însuşi. Printre lucrările fundamentale publicate în acest an se numără şi volumul *K. P. Kavafis. Căile spre realism în poezia secolului 20 (I dromi pros ton realismo stin piisi tou 20 ou eona)*, semnat de cercetătoarea moscovită Sonia Ilinskaia.
În vară au loc la Patras, sub egida Universităţii din oraş, lucrările „celui de-al treilea simpozion de poezie" consacrat lui K. P. Kavafis, la care s-a înregistrat o importantă participare internaţională.

1984 Iannis Dallas publică la Atena lucrarea sa de doctorat (susţinută la Universitatea din Ioannina) intitulată *Kavafis şi sofistica a doua (Kavafis ke i defteri sofistiki)*.

1985 G. P. Savvidis publică primul volum al lucrării *Mikra kavafika (Mici articole despre Kavafis)* în care sînt strînse articole, prelegeri şi confe-

rințe despre poet, publicate sau susținute de editorul lui Kavafis de-a lungul anilor. Volumul II apare în 1987. „Cel mai greu de clasat dintre clasici" continuă să rămînă unul din exemplele de „solitudine triumfătoare ale literaturii universale" (Claude Michel Cluny).

ELENA LAZĂR

POEME RENEGATE

În numărul din 15/27 martie 1886, revista bilunară „Esperos" („Luceafărul"), ce apărea în limba greacă la Leipzig, publica poemul *Bahică*, semnat de un oarecare Konstantinos F. Kavafis. Se înregistrează acum debutul în presă al unui poet al cărui nume va înscrie o pagină unică prin originalitate în literatura elenă și universală a secolului următor. Dacă titlul și poemul în sine aminteau cititorilor de atunci ai revistei de poetul fanariot Athanasios Hristopulos, și el autor de *Bahice* în urmă cu vreo jumătate de veac (căruia Kavafis îi va dedica o poezie, azi pierdută, intitulată chiar *Athanasios Hristopulos*), versurile nu spuneau nimic mai mult. Peste două luni (1/13 iunie) semnătura va reveni în paginile aceleiași publicații, de data aceasta cu o prelucrare — *Dragoste zadarnică, zadarnică* —, după o baladă a poetei engleze Lady Barnard, și, foarte curînd (15/27 august), cu un poem original — *Poetul și Muza*. Prima creație, sub aceeași semnătură, tipărită în presa ateniană — *Constructori* — apare la 15 octombrie 1891 în revista „Attikon Musion", condusă de poetul Ioannis Polemis. Întrucît este vorba de prima piesă lirică autentic „kavafică" — cu ea inaugurează poetul sistemul „foilor volante", modalitatea sa atît de insolită de editare a operei — de-abia acum se poate vorbi de fapt de debutul propriu-zis în poezie. În următorii ani, presa ateniană, dar și cea din Alexandria, Constantinopol sau Leipzig, vor găzdui în repetate rînduri creații poetice ale celui care începuse să devină cunoscut concomitent și ca publicist.

Din martie 1886, cînd debutează, la vîrsta de 23 de ani, ca poet pînă în iulie 1901, Kavafis publică în presă un număr de 34 de poeme din care însă numai 11 vor intra în placheta de *Poeme* pe care o tipărește în 1904, într-un tiraj de 100 de exemplare, pentru uzul exclusiv al prietenilor. Se înregistrează astfel o renegare nî tăcere, consecință directă a cristalizării poeticii sale. Vechile poeme nu mai răspundeau, fie ca formă, fie ca tematică, noilor cerințe ale liricului alexandrin, care își elaborează conștient o *Ars poetica* proprie, ce viza în primul rînd înlăturarea „balastului" influențelor străine.

„După încheierea definitivă a Cizelării, notează poetul, va trebui să se treacă la Controlul Filosofic al poemelor. Inconsecvențe clare, posibilități ilogice, exagerări ridicole existente în poeme vor trebui desigur înlăturate și, dacă poemele nu pot fi refăcute, vor trebui sacrificate; din ele se vor păstra numai acele versuri utile la compunerea unei noi creații." Așadar, în numele acestui intransigent principiu al „Controlului Filosofic" își va sacrifica alexandrinul majoritatea poemelor de tinerețe: „Procedeul, continuă poetul în *Poetica* sa, pe care îl aplic în cazul acestui Control Filosofic, poate consta fie în examinarea poemelor unul cîte unul și în ordonarea lor imediată — urmărind în paralel cataloagele și notînd în catalog fiecare poem finisat sau ștergînd pe cel sortit distrugerii, fie să le studiez mai întîi cu atenție, să fac observații pe care să le rezolv și abia apoi să trec la șlefuirea versurilor; în aceasta constă metoda Cizelării".

Astfel a procedat poetul în 1904, la fel va proceda și în 1910 și tot restul vieții; creațiile din primii ani erau condamnate să rămînă uitate în paginile publicațiilor în care văzuseră lumina tiparului. După 1933, cînd poetul de obîrșie constantinopolitană își ia rămas bun pe veci de la Alexandria natală, opera sa — de fapt corpusul de poeme publicat în 1935 — intră treptat în circuitul universal, creația și autorul ei devenind, cu anii, unul din cele mai „palpitante" cazuri ale istoriei literare.

În 1961, o parte din poemele renegate sînt publicate deja în traducere engleză în S.U.A. Ghiorgos Seferis, în *Eseurile* sale, apărute în această perioadă, notează: „În lucrarea mea pomenesc ade-

sea «renegatele» lui Kavafis; cred că ar fi timpul să fie strînse în volum... Poetul nu mai are a se teme în privința lor, iar cercetătorul serios nu le poate ignora."

Faima lui Kavafis sporește atît de mult după 1963, cînd, la trei decenii de la dispariția sa, Alexandros Sengopulos face publică arhiva, și mai ales după 1968, cînd văd lumina tiparului *Ineditele*, încît editarea „renegatelor" nu mai poate fi nici ea amînată. „Întrucît Kavafis este poet național, poporul are dreptul să-i cunoască opera întreagă" — astfel justifică, dacă mai era nevoie, istoricul literar G. P. Savvidis apariția, în 1983, a volumului de *Renegate și traduceri (Ta Apokirygmena ke metafrasis)*, ce cuprinde 27 poeme originale, 5 traduceri din engleză (Lady Barnard, Shakespeare Keats, Shelley) și alte traduceri inedite (Dante, Tennyson). Cele 27 renegate vor fi retipărite în volum separat, în 1985, sub îngrijirea lui Timos Malanos. Criticul, care l-a cunoscut personal pe Kavafis, relatează că i-a cerut adesea lămuriri despre poeziile apărute în presă sub semnătura K. F. Kavafis, dar că acesta răspundea de iecare dată că ar fi vorba de „un văr care a scris și el poeme, dar fare nu însemnau mare lucru". Editarea *Renegatelor* — la numai 5 ani după *Inedite* — a stîrnit din nou vîlvă în lumea literară elenă și străină, interesul pentru creația de tinerețe a alexandrinului fiind perfect legitim (se trece îndată la traducerea lor în principalele limbi de circulație — franceză, italiană, spaniolă etc.).

În ciuda stîngăciilor inerente oricărui început, poemele de tinerețe — termen mai apropiat de realitate, deoarece, în cazul de față, este vorba de o renegare în tăcere — constituie piese autentice, care îngăduie cercetătorului și iubitorului liricii kavafice să-și formeze o imagine complexă asupra traiectoriei artistice a bardului alexandrin.

În cadrul „renegatelor" cititorul va savura primul poem autentic kavafic *(Constructori)*, primul poem aparent istoric *(Timolaos siracuzanul)*, primul poem autentic istoric *(Moartea împăratului Tacitus)*, primul poem inspirat din tragedia antică (cu titlu omonim), primul său poem ce va fi inclus într-o antologie a vremii *(Horațiu la Atena*, ce figurează în *Noua antologie populară*, editată în 1899 la Atena de Dimitrios Tangopulos*)*.

Poemele au apărut în zece publicații dintre cele mai cunoscute ale vremii. Semnificativ este faptul că debutul poetului grec din Alexandria egipteană are loc într-o revistă din străinătate — „Esperos" din Leipzig. La Atena, 3 poeme apar în celebra revistă literară „Attikon Musion", alte 3 în periodicul „Fysis" și 2 în cotidianul „Asty". În ziarul „Neologos" din metropola de unde-și trăgea rădăcinile, semnează un singur poem. O mare parte din poezii sînt tipărite sau retipărite în Alexandria natală: în revista „Kosmos" îi apar 7 poeme, în revista ilustrată „Ikostos Eonas" („Secolul XX") — 2, celelalte văd lumina tiparului în anuarele atît de prolifice pe vremea aceea în Egipt: „Anuar Egiptean Ilustrat" (editat de G. V. Tsokopulos), „Anuar Egiptean" (condus de A. Drakopulos), „Anuar Național" (editor: K. Skokos).

Credincios obiceiului său, poetul va supune creațiile de tinerețe unui proces necontenit de cizelare, o mare parte din ele avînd una *(Elegia florilor, O dragoste)* sau două versiuni intermediare (care sînt de fapt poeme diferite, cum este cazul *Bahicelor*). Cinci renegate vor deveni, după ani de prelucrare, poeme ce vor ocupa un loc important în canon *(Vulnerant omnes, ultima necat* din 1893 devine în 1908 *Monotonie; Voci dulci*, 1894, se transformă în 1903 în *Voci; Ioniană*, 1911, va porni de la *In memoriam*, 1896; *Pașii Eumenidelor*, 1897, vor deveni în 1909 *Pașii*, iar *Și înțelepții, cele ce se apropie* . . . are drept punct de plecare renegatul *Inscripții)*.

În poeziile renegate, marcate de influența romantismului atenian și de cea a simbolismului și parnasianismului francez, se întrevăd deja temele majore ale creației kavafice de maturitate. Poemele vădesc de pe acum preferința pentru Eschil *(Oedip, Lacrimile surorilor lui Phaethon)* și tragedia antică în ansamblu, pentru lumea elenistică occidentală *(Tarentinii petrec, Timolaos siracuzanul)*. Acum apar cele dintîi motive sofistice împrumutate din opera lui Filostrat *(Inscripții)*. Suetoniu, istoricul roman preferat, va constitui punctul de pornire în *Pașii Eumenidelor*. Probleme ale creației artistice — acute încă din această perioadă la scriitorul alexandrin — privind menirea și rolul artistului în societate, îl preocupă în *Poetul și Muza, Călimara, Timolaos siracuzanul*. Alături de un poem prin excelență simbolic *(La fereastra deschisă)*, vom întîlni

Moartea împăratului Tacitus — moment de vîrf al parnasianismului kavafic.

Cel mai lung poem renegat — adaptarea *O dragoste* după balada poetei engleze Lady Barnard — numără 81 de decapendesilabi. Cel mai scurt — *Inscripții* — are 10 versuri. În afara celor 2 bahice și a celor 3 sonete, restul renegatelor — redactate majoritatea în katharevusa (primul poem în dimotiki, *Vreme bună, vreme rea*, datează din 1893) — se disting prin varietatea metricii, prin apelul la simetria vizual-acustică *(Timolaos siracuzanul)*, prin folosirea dialogului dramatic *(Poetul și Muza, Vulnerant omnes, ultima necat)* și a unor procedee pur sofistice (teză-antiteză etc.).

BACHICĂ

De-nșelătoarea nestatornicie a lumii dezgustat
îmi aflu alinarea în pocal;
dorinți, speranță, viață-n el închid;
dați-mi să beau!

De volburile sorții, de nenoroc departe
mă simt ca marinarul scăpat de naufragiu,
teafăr ajuns pe un vapor în port.
Hai, dă-mi să beau!

O, binefăcătoare căldură de vin, orice fior
îndepărtezi îndată. Răceala invidiei, rușinii,
a urii și a vorbei urîte nu m-ating;
dați-mi să beau!

Acum nu se mai vede ce crud e adevărul și gol.
Surid de altă viață, o lume-am făurit;
în cîmp de vise nesfîrșit mă aflu;
dă-mi, dă-mi să beau!

Și dac-ar fi otravă și în pahar ar sta
sfîrșitul plin de-amar, afla-voi deolaltă
deplină fericire, extaz și bucurie;
dați-mi să beau!

(15/27 martie 1886)

POETUL ȘI MUZA

POETUL

La ce bun, ce foloase a urmărit destinul
ivindu-mă, în slăbiciunea mea, poet?
Zadarnic mi-e cuvîntul; sunetul lirei mele,
chiar și cel mai armonic, e tot înșelător.

De-aș vrea să cînt simțiri înălțătoare,
și glorii și virtuți sînt doar un vis.
Oriunde aș privi, dezamăgire-i;
de m-aș întoarce, doar în spini mi-e pasul.

Pămîntul e o sferă vicleană, rece, sumbră,
înșelătoru-mi cîntec — întruchiparea lumii.
Eu dragostea o cînt și bucuria. Ce parodie
jalnică mi-e lira, o pradă la multiple-nșelăciuni!

MUZA

Nu spui minciuni, poete. Iar lumea plăsmuită
de tine, adevăr e. Doar coardele de liră
știu care-i adevărul; în toată-această viață
doar ele călăuza cea sigură ne sînt.

Eşti preot în slujirea divinului ce-ţi dete
frumos şi primăvară. Cîntările de miere
din gura-ţi se revarsă. Comoară eşti de mir —
— făgăduinţi de aur, glas din înalt venit.

Dacă pămîntul însă e-nvăluit în beznă, n-ai teamă.
Şi nu crede că veşnic fi-va noapte.
De flori şi de plăcere, prietene, te-apropii
şi curajos 'nainte să mergi. Iată şi zorii!

Numai de pînza ceţii privirea ta se teme.
Sub vălul ei, natura îţi pregăteşte darnic
ghirlandele de roze, narcise şi violete,
suavă răsplătire a cîntecelor tale.

(15/27 martie 1886)

CONSTRUCTORI

Progresul i-o zidire măreaţă — fiecare
o piatră pune; unul o vorbă, altul sfaturi
şi celălalt o faptă — şi zi de zi se-nalţă
mai falnică. Furtuna stîrnită din seninuri

de s-ar abate, bunii zidari s-ar năpusti
să-şi ocrotească opera pierdută.
Pierdută — căci viaţa fiecărui, de chin şi trudă-i
plină

şi pentru cei ce vin se iroseşte,

să aibă viitorul fericire,
viaţă lungă, bogăţii, lumină
fără sudori şi fără munci de sclav.

Dar, prea tînără, generația-asta
nu va trăi. Căci chiar perfecțiunea va nărui zidirea;
zadarnice trudiri vor fi din nou să-nceapă.

(septembrie 1891)

CUVÎNTUL ȘI TĂCEREA

„Dacă vorbele n-au nici un înțeles,
tăcerea e prețioasă" — proverb arab

„De aur e tăcerea și de argint Cuvîntul."

Care profan rostit-a astfel de blasfemie?
Ce asiat zănatic, orb și mut, sfidînd la fel destinul
orb și mut,
care nebun, străin de lume, dușman
virtuții, a numit sufletul o himeră, cuvîntul de argint?
Singurul dar al nostru atotcuprinzător,
tristeți și-avînt, iubire, bucurie,
singurul fapt uman în tot ce-avem sălbatic!
Tu care îl numești de-argint nu ai credința
în viitorul dezlegînd tăcerea, în tot ce-ar însemna
cuvînt de taină.
Neînțelept ești, mersul 'nainte nu te-ncîntă —
cu ce nu știi — tăcerea de aur — te hrănești.
Ești bolnav — căci tăcerea neștiutoare-i boală,
iar Cuvîntul cel cald și-atrăgător — sănătate.
Tăcerea-i umbră, noapte; Cuvîntul — plină zi.
Cuvîntul adevăr e, viață — nemurire.
Să cuvîntăm întruna, tăcerea nu-i a noastră
de vreme ce ni-e chipul după al Vorbei chip.

Să cuvîntăm întruna, căci gîndul sfînt din noi e
vorbirea cea de abur a sufletului mut.

(15 ianuarie 1892)

SAM-EL-NESIM [1]

Soarele, raza lui plină
de-amar și invidie arde și biciuiește
palidul nostru Egipt
cu sete și boli istovindu-l.
Dulcele nostru Egipt
într-o veselă sărbătoare
se-mbată, uită de sine, se-mpodobește, se bucură,
soarele tiranic disprețuindu-l.

•

Fericitul Sam-el-Nesim vestește primăvara,
nevinovata satului sărbătoare.
Alexandria, cu străzile ei de obicei înțesate, acum e
pustie.
Bunul egiptean vrea după datină să serbeze veselul
Sam-el-Nesim și iată-l nomad.
De pretutindeni sosesc grupuri-grupuri,

se-ndreaptă spre cîmp orășenii. Gambari
și Mahmudia verde-albastră, ce-ndeamnă la visare,
sînt pline.

[1] În arabă: Vinticelul Florilor. Sărbătoare anuală, avînd rădăcini încă din Egiptul antic, ce coincide cu a doua zi a Paștelui ortodox.

Mex, Muharam-bey, Ramleh — toate sînt înțesate de lume
Se întrec între ele satele să trimită
cît mai multe care, cu oameni ce sosesc fericiți
    într-o gravă, solemnă voioșie.

Gravă — pentru că egipteanul chiar și la sărbătoare
    își păstrează gravitatea.
Cu flori își împodobește fesul, dar fața
îi rămîne de nepătruns. Un cîntecel monoton
murmură vesel. În sufletul lui e bine dispus,
dar prea puțin i se vede asta din gesturi.

Egiptul nostru nu e năpădit de verdeață,
    nu are izvoare dulci sau fîntîni,
nici munți semeți cu umbră deasă.
Vei întîlni în schimb flori magice — flăcări căzute din torța
lui Ptah [1] — emanînd parfum neștiut,
    mir ce îmbată natura.

Înconjurat de admiratori, din suflet e aplaudat
    cîntărețul de-a cărui faimă s-a dus vestea.
În vocea lui tremurîndă, chinurile dragostei
oftează; în cîntecul lui amar se plînge
de ușuratica Fatma, de nemiloasa Emine,
    sau de preavicleana Zeinab.

Cîrturile pline de umbră, șerbetul de răcoare
    alungă îndată praful și arșița.
Ceasurile zboară pe nesimțite, aidoma cailor iuți

[1] Zeul Ptah, din Panteonul egiptean antic, era considerat întemeietorul lumii (cu accent special asupra forței creatoare a Cuvîntului său) și, prin extensie, patron al artiștilor. Grecii îl identificau cu Hefaistos.

în cîmpia lină fugind; coamele lor sclipitoare
se revarsă vesel asupra sărbătorii
aurind fericitul Sam-el-Nesim.

Soarele, raza lui plină
de-amar şi invidie arde şi biciuieşte
palidul nostru Egipt,
cu sete şi boli istovindu-l.
Dulcele nostru Egipt
într-o veselă sărbătoare
se-mbată, uită de sine, se-mpodobeşte, se bucură,
soarele tiranic disprețuindu-l.

(22 februarie 1892)

CÎNTĂREȚUL

Departe de lume, cu vraja poeziei se-mbată;
universul întreg e pentru el versul frumos.
A clădit cîntărețului ei fantezia
o casă de abur, solidă, şi soarta n-o poate clinti.

Veţi spune: „Trai rece, zadarnic. Curată demenţă
să crezi că viaţa doar muzică tandră înseamnă
de flaut şi alta nimic". Sau: „Crudă mai e nepăsarea
ce-l macină-n van pe acela nicicînd cu viaţa luptînd".

Ce mult se înşeală şi cît de nedreaptă-i
a voastră sentinţă. Divină-i natura accea!
Şi nu are preţ în orbirea de logică slabă.

Casa lui cu pereți din smaragdul vrăjit se înalță —
iar vocile lor tainice spun: „Prietene, fii liniștit!
Meditează și cîntă! Cîntă de bine, tainic apostol!"

(15 august 1892)

VULNERANT OMNES, ULTIMA NECAT [1]

Metropola Bruges, pe care-odinioară un puternic duce flamand
a înălțat-o, din belșug înzestrînd-o,
are un orologiu cu ace de-argint,
care măsoară timpul de veacuri.

Spuse-Orologiul: „Ce rece, fadă
și dură e viața pe care o duc!
Fiece zi scursă pe pămînt aceeași e pentru mine.
Vineri și sîmbătă, duminică, luni —
toate-s fără deosebire. Trăiesc — nici o speranță.
Singura mea distracție, singura schimbare
în monotonia-mi predestinată și-amară —
distrugerea lumii.
Cînd ácele-ncet, în marasm le-ntorc,
îmi apare înșelăciunea lucrurilor pămîntești.
Pretutindeni sfîrșitul, prăbușirea,
zbuciumul veșnicei lupte

---

[1] Titlul poemului *(Toate rănesc, ultima ucide)* reprezintă un proverb latin încrustat pe ceasurile bisericești. Aceeași inscripție o poartă și orologiul cetății flamande Bruges (deși editorul „renegatelor", G. P. Savvidis, mărturisește că n-a reușit să descopere dacă într-adevăr există sau a existat un ceas cu această inscripție în vreun oraș valon sau flamand).

vuieşte în juru-mi — şi-mi dau bine seama:
răneşte fiece oră a mea, iar cea din urmă ucide".

Auzind ierarhul vorbele-i semeţe, glăsui
astfel: „Orologiule, cuvintele nu sînt deloc pe potriva înaltului tău rang bisericesc. Cum de-ţi trecu prin minte un gînd atît de viclean? Ce nebunească, smintită idee!
Spiritul tău, de-atîta plictis,
în ceaţă deasă s-a cufundat.
Corul orelor
o altă menire a primit de la Domnul:
fiecare ceas reînvie, iar cel din urmă naşte".

(28 februarie 1893)

VREME BUNĂ, VREME REA

Nu-mi pasă cît de puţin dacă-afară
iarna-şi împrăştie neaua, norii, răceala.
Arde în sufletul meu primăvara, bucurie adevărată.
Rază de soare e rîsul, toată numai văpaie;
ca iubirea altă grădină nu este.
Căldura cîntecului topeşte zăpada.

Ce folos însă dacă-afară
primăvara-şi risipeşte pretutindeni florile şi verdeaţa?
Port iarnă în suflet cînd inima doare.
Oftatul înnegurează pînă şi cel mai lucitor soare.
Cînd eşti trist, în mai e la fel ca-n decembrie.
Lacrimile sînt mai reci ca zăpada-ngheţată.

(5 septembrie 1893)

TIMOLAOS SIRACUZANUL [1]

E Timolaos muzicianul cel mai vestit
al celei mai mari cetăți siciliene.
Grecii Helladei noastre occidentale
cei din Neapolis și Massalia,
din Tarent, Rhegion și Akragas
și din atîtea alte cetăți de pe țărmul
Hesperiei care se-ncoronează cu elenism,
se grăbesc cu toții spre Siracuza,
ca să-l asculte pe vestitul muzician.
Neîntrecut la cîntarea din lyră și cytheră,
el se pricepe de-asemeni la delicatul flaut cu găuri,
cel mai gingaș dintre gingașele flaute.
Un cîntec tînguitor izvorăște din fluier.
Și harpa cînd ia în mîini,
coardele-ngînă poezia însoritei Asii —
inițierea visării voluptuoase și dulci,
parfumuri din Ecbatana și Ninive.
. . . . . .
. . . . . .
Zadarnice-s laudele tuturor,
zadarnice darurile ce-i răsplătesc talentul,
căci bunul Timolaos rămîne nespus de trist.
Vinul vîrtos din Samos nu îl încîntă,
și prin tăcere el banchetul sfidează.
O nedeslușită tristețe îl stăpînește,
tristețea unei mari slăbiciuni.
El simte instrumentele goale de sunet
în vreme ce-n sufletul lui cîntec răsună.
Să dea glas acelei tainice muzici

[1] Poemul reînvie atmosfera Greciei Mari, în ale cărei cetăți se cultiva cu statornicie tot ce însemna civilizație greacă. Timpul istoric nu este precizat, iar Timolaos, prin gura căruia poetul își mărturisește propriile trăiri, rămîne o persoană imaginară.

încearcă zadarnic, necontenit și plin de dorință.
Armoniile cele mai desăvîrșite
mute rămîn, ascunse în el.
Mulțimea entuziastă se desfată
cu ceea ce el respinge și disprețuiește.
Îl supără larma găunoasă a laudelor.
Printre darurile ce-i răsplătesc talentul
pierdut în gîndurile sale rămîne muzicianul.

(1894)

VOTUL ATENEI [1]

De cîte ori dreptatea nu găsește soluție,
de cîte ori judecata oamenilor se află în cumpănă
și are nevoie de ajutor de sus și de lumină,
judecătorii rămîn tăcuți ca niște ființe bolnave, de rînd,
așteptînd mila Zeilor.

Către cetățenii Atenei glăsui Pallas:
„Tribunalul vostru eu l-am întemeiat. Grecia
sau altă cetate nu vor obține vreodată
o glorie mai mare. Bărbați judecători,
păreți nevrednici de el. Lăsați deoparte
patimi nesăbuite. Clemența
să însoțească dreptatea. Chiar dacă-i aspră

[1] Primul poem mitologic publicat de alexandrin are drept sursă același mit care a constituit și subiectul piesei lui Eschil *Eumenidele*. Pornește de la tradiția întemeierii Areopagului de Pallas-Atena și a instituirii regulii *in dubio pro re* cu prilejul procesului lui Oreste.

judecata voastră, să fie și limpede —
ca un diamant pur, curat.
Opera voastră să fie călăuză
spre fapte de bine și nobile,
îndemn spre înțelepciune. Niciodată răzbunare stupidă".

Pătrunși de emoție îi răspunseră cetățenii:
„O, stăpînă, mintea noastră nu poate găsi
o răsplată a recunoștinței
pentru strălucita-ți binefacere".

Zeița
cu ochii verzi-albaștri glăsui iar: „Muritori,
divinitatea răsplată nu cere.
Fiți virtuoși și drepți —
mi-e de-ajuns. De altfel, bărbați judecători,
și eu mi-am păstrat un vot."

Se mirară judecătorii: „Tu, zeiță, care trăiești
în firmamentul înstelat, aici la noi
cum să votezi?"

„Îngrijorarea voastră
n-are temei. De obicei mă abțin
de la vot. Dar dacă se întîmplă vreodată
în tabere opuse să vă aflați,
unii pro, alții contra, voi singuri veți apela
la votul meu, fără să părăsesc înaltul cerului.
Cetățeni, vreau ca acuzatul să se bucure-ntotdeauna
de bunăvoința mea. În sufletul
Atenei voastre sălășluiește iertarea
cea mare, nesfîrșită,
instinct de la Metis, cununa
înțelepciunii supreme în ceruri."

(1894)

CĂLIMARA

Cinstită călimară, sacră poetului,
din tine izvorăşte lumea întreagă,
orice chip cînd de tine se apropie
capătă o inefabilă graţie.
Unde a găsit cerneala ta aceste mitice
bogăţii? O picătură de-a ta căzînd pe hîrtie
un diamant ne aşază
printre-ale fanteziei noastre giuvaere.

Cine te-a învăţat să arunci în mijlocul lumii
cuvinte care să ne tulbure într-atît?
Şi urmaşii urmaşilor noştri le vor citi
cu aceeaşi emoţie şi-nflăcărare.

Unde-ai găsit vorbe atît de meşteşugite?
Deşi ne răsună-n urechi de parcă le-am auzi
întîia oară, deloc nu par străine —
din altă viaţă inima le-o fi ştiind.

Pana-nmuiată-n cerneală aidoma e unui ac de ceasornic
în orologiul sufletului învîrtindu-se.
El măsoară şi hotărăşte clipele sentimentelor,
ceasurile sufletului le măsoară şi le tot schimbă.

Cinstită călimară, sacră poetului,
din a cărei cerneală o lume întreagă izvorăşte —
mă gîndesc cîte nepreţuite comori
vor rămîne pierdute în tine, cînd pe poet
într-o noapte îl va cuprinde somnul de veci.

Cuvintele vor rămîne acolo veşnic îngropate; ce
mînă străină
va fi oare în stare să le descopere şi să ni le redea?
Tu, credincioasă poetului, vei respinge lucrul acesta.

(1894)

VOCI DULCI

Încîntător de dulci sînt vocile de-a pururi
amuţite; continuînd să răsune
funebru doar în inimi îndurerate.

În vise apar, timide şi umile,
melancolicele voci,
pătrund în amintirea noastră atît de firavă,

reînviind pe cei dragi, de ţărîna-nghe ţată
acoperiţi; pentru ei zorii
nu mai strălucesc zîmbitor, nu mai înfloresc primăveri.

Oftează melodioasele voci şi în suflet
răsună cea dintîi poezie
a vieţii noastre — o muzică ce se pierde în noapte.

(1894)

ELEGIA FLORILOR

Cîte flori există, înfloresc vara.
Şi, dintre toate florile cîmpului, se pare,
tinereţea-i cea mai frumoasă. Se ofileşte însă degrabă
şi, odată apusă, nu mai răsare.
Iasomia o stropeşte cu lacrimi de rouă.

Cîte flori există, înfloresc vara.
Dar nu le mai admiră aceiași ochi.
Ci alte mîini pe alte piepturi le așază.
Vin lunile, aceleași, dar par străine;
fețele s-au schimbat și nu le mai recunosc.

Cîte flori există, înfloresc vara.
Dar bucuria noastră-i vremelnică.
Ele ne încîntă, tot ele ne mîhnesc.
Răsar pe mormintele pe care jelim,
presară cîmpiile cu veselia lor.

E vară iar și iar înfloresc cîmpiile.
De la fereastră însă nu le mai poți zări.
Conturul lor se șterge treptat și se pierde.
Bolnavă, privirea ochiului se-ntunecă, se stinge.
Picioarele-obosite, greoaie, abia de ne mai țin.

*

Pentru noi anul acesta cîmpiile nu mai înfloresc.
Crinii unui august uitat ne-mpodobesc,
anii noștri de-odinioară iute revin în amintire,
umbrele îndrăgite ne fac semn dulce din cap
și biata noastră inimă, ostenită, o cufundă în somnul adînc.

(20 aprilie 1895)

CEASURI DE MELANCOLIE

Cei fericiți Natura profanează.
Pămîntul e sanctuarul tristeții dintru-început.
Picură zorii lacrima dorului necunoscut;

orfanele înserări palide se lamentează
și sufletul ales se tînguie durut.

Gemete deslușesc în adieri de zefir.
Parfumul violetelor stîrnește mîhnire.
Dureroasă îmi pare viața de trandafir.
Năpădește livezile o tristețe-n neștire
codrul cel des suspină-n delir.

Pe cei fericiți, lumea-i îmbie.
Poetaștrii în slavă-i ridică.
Dar porțile Naturii le rămîn închise-n vecie
nepăsătorilor și hainilor, celor ce batjocoresc
plini de otravă
de parc-ar fi niște străini în țară pustie.

(31 mai 1895)

OEDIP [1]

Poem scris după lectura descrierii tabloului „Oedip și Sfinxul" de Gustave Moreau

Repezit a fost Sfinxul asupra-i
cu dinții și ghearele-ntinse,
cu deplina sălbăticie a vieții.

[1] Deși în motto se precizează că poemul este inspirat de lectura unui text referitor la un tablou al pictorului francez Gustave Moreau (1826—1898), ale cărui subiecte predilecte erau cele mitologice, punctul de plecare îl constituie aici, ca și în alte creații de tinerețe, opera lui Eschil, al cărui mare admirator era Kavafis.

Oedip a căzut la primul atac,
înspăimîntat de apariția monstrului —
un asemenea chip, un asemenea fel de-a rosti
nu-și închipuise vreodată.
Dar, cu toate că arătarea își sprijinea labele
pe pieptul lui,
Oedip și-a revenit iute — și iată,
pieritu-i-a orice urmă de spaimă.
Are soluția pregătită... va cîștiga...
Cu ochii plini de melancolie, Oedip,
dincolo de făptura Sfinxului privește
drumul îngust ce duce spre Teba
și mai departe, sfîrșind la Colonos.
Presentimentul ce clar i-e în suflet.
Chiar Sfinxul acolo din nou va veni —
taine cu mult mai mari și mai grele
și fără răspuns aștepta-vor.

(4 februarie 1896)

ODA ȘI ELEGIA STRĂZILOR

Pasul primului trecător,
strigătul vesel al primului vînzător,
celc dintîi ferestre și uși
deschise — toate laolaltă sînt oda
pe care-o murmură străzile dimineața.

Pașii ultimului trecător,
strigătul ultimului vînzător,

uşile şi ferestrele închise —
toate sînt elegia
pe care-o îngînă străzile seara.

(28 aprilie 1896)

LA FEREASTRA DESCHISĂ

În tăcerea nopţii de toamnă
la fereastra deschisă rămîn
ceasuri întregi, pătruns de liniştea
desăvîrşită, voluptuoasă.
Cînd ploaia uşoară a frunzelor se revarsă

în făptura mea pieritoare deslueşesc
oftatul acestei lumi pieritoare.
Ur. oftat blînd însă, ca rugăciunea.
Fereastra deschide o lume
nebănuită. Izvor de amintiri înmiresmate,
nespus de dulci îmi oferă.
Aripi bat la fereastră,
proaspete duhuri de toamnă
asupră-mi se-abat, mă-nconjoară,
în limba lor nevinovată îmi glăsuiesc.

Speranţe nedeslueşite, în departe-ntrevăd
prin tăcerea pioasă a firii;
în urechi îmi răsună cîntări —
este muzica intonată de corul stelelor,
cristalină, de taină.

(21 sau 27 iulie 1896)

IN MEMORIAM

Zeii nu mor. Moare doar credința
ingratei mulțimi a muritorilor.
Zeii sînt nemuritori. De privirile noastre
îi ascund nori argintii.
O, Tesalie sacră, ei Te adoră,
de Tine-și amintesc în sufletul lor.
În zei, ca și în noi, înfloresc amintirile,
tremur al primei iubiri.
Cînd zorii sărută Tesalia,
fior din traiul zeilor
străbate văzduhul și uneori o diafană
formă plutește deasupra colinelor ei.

(13 octombrie 1896)

MOARTEA ÎMPĂRATULUI TACITUS [1]

Este bolnav împăratul Tacitus.
Adînca lui bătrînețe n-a mai putut ține piept
trudei războiului.
Zace pe cîmpul de luptă pe care-l detesta,
în jalnica Tyana — atît de departe! —

gîndul îi zboară spre Campania mult îndrăgită,
unde a lăsat grădina, vila, plimbarea
de dimineață — traiul de pînă acum jumătate de an.

[1] Poemul evocă ultimele clipe de viață ale lui Marcus Claudius Tacitus; ales împărat la vîrsta de 75 de ani (275 d. Hr.), se va stinge murind, la Tyana, în Cappadocia, în aprilie 276.

Şi-n agonia lui blesteamă Senatul,
Senatul cel duşmănos.

(5 ianuarie 1897)

PAŞII EUMENIDELOR

În palatul lui doarme Nero [1]
liniştit, inconştient şi fericit —
la zenit, în plină robusteţe-a cărnii,
în frumoasa vigoare-a tinereţii.

Larii lui, în schimb, n-au linişte.
Tremură micii zei ai căminului,
trupurile lor minuscule încearcă
să se ascundă, să se-ndepărteze, să dispară.
Fiindc-au auzit un zgomot cumplit —
vacarmul infernului prevestitor de moarte —
venind de pe scări şi îndată
Larii înfricoşaţi, cu toată divinitatea
lor bolnăvicioasă,
au ghicit, au presimţit, au recunoscut
îngrozitorii paşi ai Eumenidelor.

(26 ianuarie 1897)

[1] Scena, probabil imaginară, este plasată între 59, cînd Nero, la 22 de ani, poruncise uciderea mamei sale Agrippina, şi 68, cînd tiranul se sinucide. Pentru Furiile din mitologia romană, Kavafis a preferat echivalentul lor grecesc (Eumenidele), ca o referire indirectă la Eschil. Motivul Eriniilor, divinităţile răzbunătoare care-i pedepseau pe matricizi, îl va obseda pe poet, ceea ce-l determină să scrie o nouă formă, devenită celebră, intitulată *Paşii* (1909).

LACRIMILE SURORILOR LUI PHAETHON [1]

Ca lumina în materie, ca aurul,
atît de preţioasă-i ambra.
Cînd o forţă îngrozitoare, plină de furie
şi ură, din înaltul cerurilor

îl doborî pe Phaethon,
surorile lui veniră îndoliate
la mormîntul umed, la Eridanos,
şi zi şi noapte-l bociră nefericitele.

Toţi muritorii jeleau odată cu ele
zădărnicia viselor înalte.
Oh, soartă nemiloasă, oh, destin vrednic de ură,
Phaethon s-a prăbuşit din nori!

În bietele noastre cămine
să trăim modest şi umil,
să alungăm din inimi patima,
să înceteze avîntul necugetat spre cer.

Plîngeau întruna nefericitele,
jeleau surorile lui Phaethon,
în undele Eridanosului încreţit
feţele lor palide se oglindeau.

---

[1] Kavafis împrumută aici un cunoscut motiv mitologic — legenda lui Phaethon, fiul Soarelui, care, cerîndu-i tatălui său carul de foc, n-a fost în stare să struneaască armăsarii înaripaţi şi era cît pe-aci să pîrjolească pămîntul; Zeus, pentru a-l pedepsi şi a scăpa pămîntul de la catastrofă, îl ucide trăsnindu-l. Heliadele, surorile eroului căzut în rîul Eridanos, au fost transformate în sălcii iar lacrimile lor în ambră.

Pătruns de adîncă emoție, pămîntul primea
lacrimile sacre ale nimfelor,
strîngîndu-le ca pe-o comoară. După ce se
scurseră
șapte zile, cînd într-a opta străluciră zorii,

lacrimile lor neostoite
pietre veșnic sclipitoare
și ambră lucitoare deveniră.
O, piatră prețioasă! O, lacrimi îndurerate!

Bocet nobil, vrednic de invidie,
plin de dragoste și strălucire —
surori sacrosancte, cu plîns de lumină
l-ați jelit pe cel mai frumos tînăr de pe pămînt!

(26 ianuarie 1897)

TRAGEDIA ANTICĂ

Tragedia antică, tragedia antică,
sacră și măreață ca inima universului.
O demă i-a dat naștere cîndva, o cetate grecească,
iar ea îndată-a suit, luîndu-și zborul la scena
cerească.

În teatru olimpian, într-o arenă demnă de ei,
Alcesta, Hipolit, Aiax și Clitemnestra
își deapănă cumplita, stearpa lor viață,
și picătura milei divine atinge îndureratul
pămînt.

Dema cetății Atena a cunoscut și a admirat
tragedia în forma ei modestă, cea dintîi.
Apoi ea a ajuns la zenit în teatrul de safir
al cerului. Spectatori, acolo-n înalt,
erau nemuritorii. Cufundați în jilțuri adînci
de diamant pur, ei ascultau fermecați
măiestritele stihuri ale lui Sofocle,
cele vibrînd de emoție ale lui Euripide, măreția lui
Eschil,
ori fantezia atică a lui Agathon, poet rafinat.
Actori vrednici ai vestitelor piese
erau Muzele, Hermes, înțeleptul Apolo,
fermecătorul Dionysos, zeițele Atena și Hebe.
Iar bolta cerului răsuna de poeme,
se revărsau monologurile tulburătoare și triste,
corurile — izvoare veșnice de armonie,
la fel și dialogurile iuți, cu fraze mlădii.
Întreaga natură, pătrunsă de evlavie, a amuțit; se
teme că
zgomotul furtunii va tulbura sărbătoarea divină.
Nemișcate și pioase, văzduh, pămînt și mare
veghează liniștea marilor zei.
Și uneori răzbate ecou din înalt,
aducînd un mănunchi de stihuri meșteșugite,
trimetrii amestecați cu laudele zeilor.
„Tăcere, tăcere, să ascultăm. În teatrul
din cer se joacă *Antigona*."

Tragedia antică, tragedia antică
e sacră și măreață ca inima universului.
O demă i-a dat naștere cîndva, o cetate grecească,
iar ea îndată-a suit, luîndu-și zborul la scena
cerească.

În teatru olimpian, într-o arenă demnă de ei,
Alcesta, Hipolit, Aiax și Clitemnestra
își deapănă cumplita, stearpa lor viață,
și picătura milei divine atinge îndureratul
pământ.

(7 decembrie 1897)

HORAȚIU LA ATENA

În camera hetairei Lea,
întins pe un pat somptuos, bogat înfățat,
un tînăr cu iasmin în mînă recită.
Pe degete-i sclipesc inele cu pietre alese,

iar umeri-i poartă o mantie de albă mătase
cu broderii asiate.
Limba lui este atica pură,
doar un accent ușor în pronunție

iată-l trădează că de la Tibru se trage, din Latiu.
Și-n vreme ce el iubirea-și mărturisește,
ateniana-l ascultă-n tăcere

pe mult vorbărețul îndrăgostitul Horațiu;
și, uluită, descoperă nebănuitele lumi ale Frumosului
în pasiunea marelui Italian.

(1897)

TARENTINII PETREC [1]

Teatrele pline, muzică răsunînd pretutindeni,
aici beție și desfrîu, acolo
întreceri sportive și sofistice.
O coroană proaspătă împodobește statuia
lui Dionysos. Un petec de pămînt n-a rămas nestropit
de libații. Petrec cetățenii Tarentului.

Dar de la toate acestea, mînioși, se retrag senatorii
tot șușotind între ei.
Și fiecare togă barbară ce părăsește serbarea
parcă-i un nor prevestitor de furtună.

(1898)

VOCEA MĂRII

Tainică voce răzbate dinspre mare —
glas care în suflet
ne pătrunde, cu adîncă emoție
îl desfată.

Cîntec gingaș marea ne fredonează,
cîntec compus de trei mari poeți,
soarele, văzduhul și cerul.

---

[1] Cadrul istoric este plasat în 282 î. Hr. și face aluzie la un episod diplomatic care a declanșat războiul cu romanii, încheiat zece ani mai tîrziu, cînd vestita cetate întemeiată de spartani în Grecia Mare este cucerită de Roma.

Îl îngînă cu glasu-i divin,
cînd vara-şi aşterne liniştea
ca o mantie pe umerii ei.

Melodia ei ne picură în suflet
chemări pline de prospeţime. De tinereţea ofilită
aminteşte, dar fără amărăciune şi dor.
Iubirile apuse în ascuns vorbesc,
doruri uitate reînviind,
în răsuflarea duioasă a valurilor.

Cîntec gingaş marea ne fredonează,
cîntec compus de trei mari poeţi,
soarele, văzduhul şi cerul.
Şi cînd priveşti întinderea ei umedă,
cînd vezi nesfîrşita-i verdeaţă,
pajiştea ei — aproape şi atît de departe,
presărată de flori galbene pe care, ca un grădinar,
le-a-mprăştiat lumina, o bucurie unică te îmbată,
inima îţi înalţă.
Şi dacă eşti tînăr în vine îţi va zvîcni
dorul de mare; valul îţi va şopti
o vorbă despre dragostea lui
şi cu tainic parfum o va învălui pe-a ta.

•

Tainică voce răzbate dinspre mare
glas care în suflet
ne pătrunde, cu adîncă emoţie
îl desfată.

Cîntec să fie sau plînsul celor înecaţi? —
sfîşietorul plînset al celor morţi,
al căror giulgiu e spuma rece;

jelesc nefericiții după femeile lor, după copii,
după părinți, după căminul pustiu,
în timp ce marea sărată îi leagănă,

pe stînci și pietre colțuroase zvîrlindu-i,
amestecîndu-i printre alge, tîrîndu-i, alungîndu-i,
iar ei aleargă de parc-ar fi vii,
cu ochii lărgiți din pricina groazei,
cu mîinile sălbatic înțepenite
de agonia cea de pe urmă.

Cîntec să fie sau plînsul celor înecați? —
sfîșietorul plînset al celor morți
care tînjesc după un cimitir creștinesc.
Mormînt stropit cu lacrimi de cei apropiați,
cu flori împodobit de mîini iubite,
de mîngîietoarea lumină a soarelui încălzit.

Mormînt străjuit de-o cruce imaculată
unde vreun preot să mai treacă de sărbători,
să ardă tămîie și-o rugăciune să-ngîne.
Îl cheamă văduva care-și pomenește bărbatul,
fiul sau uneori un prieten ce îl regretă,
pe mort pomenindu-l. Și astfel doarme
mai liniștit iertatul lui suflet.

(1898)

INSCRIPȚII

Oamenii cunosc numai cele trecute.
Viitorul nu-l știu decît zeii,
marii stăpîni ai luminii.

Dintre lucrurile viitoare, cele ce se vor întîmpla curînd
le pricep înțelepții. Uneori, la vremea cînd stau
cufundați în adîncă-nvățare, auzul
li se tulbură. E tainicul vuiet
al faptelor ce va să vină,
iar ei le așteaptă pioși. În vremea aceasta,
afară, pe stradă, poporul cel surd nimic nu aude.

(1900)

POEME INEDITE

„Prezența lui Kavafis se simte în aer", nota în 1978 Pierre Leyris, care realiza, în colaborare cu Gilles Ortlieb, o ediție Kavafis în colecția „Autour du monde" a editurii pariziene „Seghers". „Fără îndoială, continuă Pierre Leyris, aceasta este consecința, puțin îndepărtată, dar directă, a celor 75 de poeme inedite pe care G. P. Savvidis le-a publicat în 1968."

Modalitatea în care bardul alexandrin și-a tipărit opera, la fel de originală ca și creația sa, a constituit cauza principală a intrării sale atît de lente și tardive, dar definitive, în Panteonul literar elen și universal. Publicarea, în 1968, a volumului de *Poeme inedite (Anekdota Piimata)* (ce cuprinde 72 poezii în greacă ce văd acum pentru prima dată lumina tiparului și 3 poeme în engleză) redeschide dosarul Kavafis, a cărui enigmă se află și azi departe de a fi elucidată. Renumiți „kavafiști" greci și străini încearcă să dea răspuns noilor întrebări pe care le ridică marele eveniment editorial: îmbogățirea creației kavafice cu 55% față de cea cunoscută inițial. Dacă o mare parte a specialiștilor (G. P. Savvidis, Edmund Keeley, Pierre Leyris etc.) consideră editarea ineditelor perfect legitimă (justificată de ecoul internațional pe care l-au stîrnit aceste versuri, lăsate într-o ordine impecabilă — dovadă certă că poetul nutrea speranța publicării lor într-o bună zi), există și alții (printre care se numără și Marguerite Yourcenar) care-l socot un regretabil act de indiscreție. Și unii și ceilalți recunosc însă că, în afara importanței strict literare, un număr apreciabil

de versuri inedite pot sta cu cinste alături de cele din „canonul" consacrat, restul permiţînd cercetătorului şi cititorului iremediabil cîştigat de partea alexandrinului să urmărească traiectoria artistului în diferite momente ale evoluţiei sale. *Inedite*le dezvăluie faţete nebănuite ale personalităţii poetului, punînd în lumină o conştiinţă artistică exemplară, a cărui pană „a tremurat îndelung", uneori decenii întregi, asupra unui poem, a unui vers sau numai a unui cuvînt.

De ce n-au fost oare incluse *Inedite*le în ediţia îngrijită şi publicată de Alexandros Sengopulos în 1935? — se întreabă pe bună dreptate specialiştii. În primul rînd, fiindcă executorul testamentar era convins că răspunde astfel dorinţei artistului; apoi, în momentul cînd pregătea apariţia volumului, reputaţia alexandrinului era încă destul de limitată în Grecia, fapt ce l-a determinat pe editor să lase deoparte versurile inedite, temîndu-se să nu-i umbrească astfel faima. Foarte grijuliu de altfel, Sengopulos n-a îngăduit accesul la arhivă pînă după 1944 şi, chiar şi după aceea, a acceptat cu mare greutate publicarea în presă a 13 inedite, în intervalul 1948—1963. Abia în 1963, Sengopulos încredinţează istoricului literar G. P. Savvidis arhiva care, supusă unei atente cercetări, va constitui sursa unor noi ediţii ce vor stîrni senzaţie în lumea literelor.

De ce, în ciuda valorii unor poeme, poetul nu le-a publicat în timpul vieţii? Editorul lor, G. P. Savvidis, consideră că motivele diferă de la caz la caz: dacă versurile de tinereţe i se păreau probabil stîngace şi se temea să nu se compromită, pe altele le considera prea personale, prea transparente sau, în alte cazuri, prea îndrăzneţe pentru gustul cititorilor vremii (cum este cazul poemului *Cele ascunse*, devenit celebru după apariţia sa în 1968 şi socotit un adevărat testament literar). Multe poezii erau păstrate de bună seamă doar cu intenţia de a fi supuse încă o dată cizelării, aşa cum obişnuia cu multe din piesele recunoscute, cititorul avînd o probă în plus despre cît de sever cu sine şi cu propria creaţie era artistul alexandrin. „Se vor regăsi aici, consemnează Pierre Leyris, amestecate ca întotdeauna, de-a lungul anilor, cele două modalităţi de expresie complementare ale poetului, unul evocînd, de pildă, avatarurile lui Iulian Apostatul sau tulburarea de o clipă a unui tînăr literat

în fața lui Simeon Stylitul, celălalt neascunzînd nimic din patimile unui bătrîn."

Asupra poemelor inedite s-au acumulat, din 1968 pînă în prezent, numeroase studii, care merg de la aprecieri de ordin general pînă la disecarea fiecărui vers în parte. Vom reține din vasta bibliografie consacrată *Ineditelor* cîteva idei de ansamblu care vor facilita pătrunderea cititorului în labirintul acestora, al cărui drum sinuos reface însăși traiectoria artistului, de la debut pînă la maturitate.

Cele 72 de poezii acoperă un interval de aproape patru decenii, mai exact 39 de ani. Cel mai timpuriu poem inedit datează din 1884, ultimul a fost scris în 1923, un deceniu înainte de moarte. Șase poeme au fost compuse între 1884 și 1885, perioadă premergătoare debutului (martie 1886). Tăcerea, atît în poezie, cît și în proză, de cinci ani este întreruptă în 1891. Acum scrie *Corespondențe după Baudelaire*, considerat manifestul său simbolist, în versurile căruia inserează și traducerea celebrului sonet omonim al lui Baudelaire. În tehnica, inaugurată acum, a încorporării, în structura poemului, a unor texte străine, îndeosebi inscripții și epigrame antice, Kavafis va rămîne neîntrecut. Anii 1892 și 1893 sînt cei mai prolifici în versuri inedite — cîte 7 poeme pe an. Între 1894 și 1900 compune alte 25 de poezii păstrate în arhivă cu mențiunea *not for publication, but may remain here* (Marguerite Yourcenar explică cele două părți ale mult discutatei sintagme astfel: deși nu le-a publicat — intuind probabil o fisură în versurile lor —, autorul le-a păstrat totuși „pentru că acest poet, care-și cizela neîncetat opera, intenționa fără îndoială să le retușeze"). Așadar, din totalul de 72, mai bine de jumătate (46) au fost compuse înainte de 1900, perioadă ce coincide cu anii în care poetul se afla în căutarea febrilă a ceea ce va deveni „tonul unic al vocii" (W. A. Auden). Restul de 26 de poeme acoperă intervalul 1903—1923. Cele mai multe (5) datează din 1904; alt an de vîrf (4 poeme) este 1917; din creația celorlalți ani au rămas nepublicate cîte 3 (1903), 2 (1908, 1911, 1913, 1914) sau un poem (1906, 1907, 1911, 1915, 1919, 1920, 1921, 1923).

Din punct de vedere tematic, poemele inedite pot fi cu ușurință încadrate în cele trei categorii majore în care poetul însuși și-a împărțit creația: istorice, filosofice, erotice. Cu precizarea că

și aici, ca și în cazul creației recunoscute, categoriile se întrepătrund, un poem istoric putînd fi concomitent și filosofic, așa cum cele erotice, cu accentuat caracter gnomic, sînt piese filosofice prin excelență.

Primele poeme, ce preced debutul său în presă din 1886, reprezintă traduceri, parafrazări sau prelucrări ale unor opere cunoscute sau nu. Ele cuprind, așa cum reiese chiar din titlu, versuri de dragoste de factură romantică *(Dacă mă iubești, Beizadeaua către iubită, Cînd, prieteni, eram îndrăgostit)*. Este perioada de creație timpurie, cînd tînărul artist suportă influența romantismului pe care-l receptează, ca de altfel și celelalte influențe pe care le va asimila mai tîrziu, prin intermediul lecturii. În Alexandria egipteană, unde poetul și-a trăit aproape toată viața — deși „orașul care îl urma pretutindeni" reprezenta, la răscrucea secolelor XIX—XX, o a doua, după Atena, capitală culturală elenă —, ecourile marilor școli și curente literare europene se reverberau în mod obiectiv mai tîrziu și mai estompat, fapt ce a avut, în ultimă instanță, o influență benefică asupra artistului, care va ajunge la definirea unui mod atît de personal de expresie.

Cele mai izbutite poeme inedite rămîn, ca și în cazul canonului, cele istorice, adevărate microcapodopere. Acum începe de fapt dialogul poetului cu istoria, prin *Bătălia navală* (1899), poem istoric și de inspirație mitologică totodată (avînd ca punct de pornire *Perșii* lui Eschil). Cu *Iulian la mistere* Kavafis inaugurează, în 1896, lungul ciclu de poeme „iulianice" care nu se va închide decît cu ultima creație, *În împrejurimile Antiohiei*, compusă cu puțin înainte de moarte. *Sfîrșitul lui Antonius* (1907) prezintă eroul într-o lumină cu totul diferită față de cea cunoscută deja de cititor din *Zeul îl părăsește pe Antonius* („Autorul, notează M. Yourcenar, a făcut să se învîrtă statuia pe soclu, fie din gustul sofistic de a oferi pe rînd teza și antiteza, fie pentru a înregistra succesiv, la un interval de patru ani, refuzul față de viața disolută pe care o dusese pînă în 1907 și pe care apoi a abandonat-o total"). „Unul din cele mai izbutite monologuri dramatice pe care le-a scris vreodată" (G. P. Savvidis), poemul istoric *Simeon*, i s-a părut probabil „insuficient pentru un sfînt, un om atît de prodigios, « unicul om care a îndrăznit să

fie într-adevăr singur»" (Pierre Leyris) și de aceea l-a lăsat în sertar. Excelente poeme istorice rămîn și cele în care începe să-și contureze opinia proprie, insolită și atît de complexă, despre elenism („Kavafis era un grec loial, afirmă E. M. Forster, dar pentru el Grecia nu avea accepție teritorială"). *Poseidonienii* exprimă convingerea sa că „a pierde calitatea de grec echivala cu alungarea din rai". Aceeași dramă de a „fi lipsit de graiul elen" o trăiește și samiotul cărnia îi este închinat *Epitaful*, tot inedit, din 1893. *Întoarcerea din Grecia* reflectă sentimentul dramatic al înstrăinării pe care trebuie să-l fi simțit, ca și poetul, elenii ce trăiau în afara patriei. Un loc aparte în cadrul poemelor istorice îl ocupă *Parthen*, ce relevă interesul său aparte și sistematic pentru cîntecul popular. „Kavafis nu s-a apropiat niciodată ca aici de istoria modernă a Greciei", conchide Sonia Ilinskaia. Inedite avînd ca sursă de inspirație istoria Bizanțului sînt *Theofilos Paleologul*, singurul salvat din ciclul de 11 poeme intitulat „Zile bizantine", compuse între 1882 și 1892, și *Fugari*. Unicul poem inspirat din istoria Egiptului contemporan rămîne *27 iunie 1906*.

Așa-numitul ciclu mitologic, format din 10 poeme, ce coincide cu perioada simbolistă a creației sale („simbolistă prin excelență ca sursă de inspirație", precizează criticul D. N. Maronitis, dar „metaforică din punct de vedere al expresiei poetice"), este inaugurat tot cu o poezie inedită — *Drumul în noapte al lui Priam* (1893), una dintre cele mai reprezentative piese simboliste ale sale.

Simbolismul specific creației de început se îmbină sau coexistă adesea cu parnasianismul. Exemple tipice în acest sens sînt cele *Trei imagini* inspirate din mitologia și teratologia orientală. Creație parnasiană prin excelență, sonetul *Ospitalitatea Lagidului*, care, din punct de vedere tematic, face parte din ciclul „Zile antice" (împreună cu *Negustor alexandrin*, *Spectator nemulțumit*, *Epitaf*), rămîne totodată și un model de poezie retorică (alături de *Salomeea*).

În versurile *Ineditelor* Kavafis începe să cocheteze și cu sofistica, una din marile sale „slăbiciuni". Izbutite poeme „sofistice" rămîn *Celelalte, celor din Hades le voi povesti* (al cărui punct de plecare îl constituie tragedia sofocleană *Aiax*), *Dușmanii* și *Cele ascunse*,

poem de factură personală totodată, considerat testamentul său literar.

Un loc aparte îl ocupă poemele inspirate din lecturi literare (biograful și exegetul Timos Malanos nu contenea să amintească faptul, esențial după opinia sa, că alexandrinul este în primul rînd un „poet al cărții", sau, după o expresie mai recentă, aparținînd lui D. N. Maronitis, Kavafis este un „poet-lector"). Patru poezii au ca punct de plecare tragedia (Eschil și Sofocle), comedia antică sau literatura elenistică *(Mimiambii lui Herondas)*, alte trei pornesc de la Shakespeare *(Către doamne* este o parafrază după un cuplet din *Mult zgomot pentru nimic; Regele Claudius* — cel mai lung poem kavafic, 91 de versuri — propune o ipostază proprie a lui *Hamlet; Sfîrșitul lui Antonius* are drept punct de pornire *Antoniu și Cleopatra)*; altele au la bază surse simboliste (Baudelaire, Rodenbach).

Un grup masiv (18 poezii) este alcătuit de creația de inspirație personală *(Celui care a eșuat, Tulburare, Banca viitorului, Cele imposibile, Adunare, Septembrie 1903, Decembrie 1903, Ianuarie 1904)* din versurile cărora se poate reconstitui cu ușurință drama trăită pe plan sentimental de omul-Kavafis, de care artistul-Kavafis va încerca să se „trateze" și să se vindece prin mijloacele esteticii. Eternizată astfel în vers, drama se transformă într-o acută problemă de conștiință artistică — fapt care l-a determinat pe G. P. Savvidis să caracterizeze poemele de inspirație personală ca „poeme de poetică". Dacă unele inedite sînt prea îndrăznețe aluzive în ce privește preferința sa erotică mai puțin ortodoxă — și pe bună dreptate poetul, care ținea atît de mult la reputația sa și la bunul renume al neamului Kavafilor în Alexandria, s-a temut să le dea publicității — altele sînt mult mai „inocente" decît multe din versurile tipărite de, poet și cu siguranță au rămas în sertar în așteptarea momentului oportun pentru a fi cizelate. Moment care n-a mai sosit însă, poetul nemaiapucînd să compună nici cele 25 de poeme pe care mărturisea că le mai are de scris cu puțin înainte de a se stinge din viață. Aceeași soartă cu a *Ineditelor* au avut-o, de altfel, și cele peste 30 de schițe de poeme care cu siguranță ar fi devenit, dacă poetul ar fi

avut răgazul să stăruie asupra lor, și acestea piese „tipic kavafice", îmbogățind astfel tezaurul, modest ca proporții, dar neprețuit ca semnificație, lăsat moștenire de alexandrin literaturii elene și universale.

CÎND, PRIETENI, ERAM ÎNDRĂGOSTIT...

Cînd, prieteni, eram îndrăgostit —
s-a întîmplat în urmă cu ani —
nu trăiam pe-același pămînt
cu ceilalți muritori.

Imaginația nu cunoștea stavili,
chiar dacă era înșelătoare,
fericire caldă
îmi dăruia viața.

Ochii îmbogățeau în culoare
tot ce priveau.
Palat îmi părea
cuibul dragostei mele.

Iar rochia de creton
ieftin pe care-o purta
vă jur că la-nceput
credeam că-i de mătase.

Brățările sărăcăcioase
împodobindu-i mîinile
giuvaere de preț
erau pentru mine.

Pe cap purta cunună de flori
culese de pe munte —
nu mai văzusem pînă atunci
buchet mai frumos!

Ades mă plimbam
cu iubita pe cîmp —
nu creşteau oare pe-atunci mărăcini
sau pămîntul îi ascundea?

Spiritul rétorilor şi-al înţelepţilor
nu mă convingea defel;
cît de mult preţuia un semn al ei din cap
în vremile acelea!

Cînd, prieteni, eram îndrăgostit —
s-a întîmplat în urmă cu ani —
nu trăiam pe-acelaşi pămînt
cu ceilalţi muritori.

(1885)

CORESPONDENŢE DUPĂ BAUDELAIRE

Parfumurile mă inspiră aidoma muzicii,
aidoma ritmului şi vorbelor meşteşugite,
delectarea mă stăpîneşte de cîte ori în stihuri
armonioase Baudelaire îmi desluşeşte
cîte mi-au nedumerit sufletul descumpănit,
frămîntat de emoţii sterile.

„Natura e un templu ai cărui stîlpi trăiesc
Şi scot adesea tulburi cuvinte, ca-ntr-o ceaţă;

Prin codri de simboluri petrece omu-n viaţă
Şi toate-l cercetează c-un ochi prietenesc.

Ca nişte lungi ecouri unite-n depărtare
Într-un acord în care mari taine se ascund,
Ca noaptea sau lumina, adînc, fără hotare,
Parfum, culoare, sunet se-ngînă şi-şi răspund.

Sînt proaspete parfumuri ca trupuri de copii
Dulci ca un ton de flaut, verzi ca nişte cîmpii.
Iar altele bogate, trufaşe, prihănite,

Purtînd în ele-avînturi de lucruri infinite,
Ca moscul, ambra, smirna, tămîia care cîntă
Tot ce vrăjeşte mintea şi simţurile-ncîntă." [1]

Dar nu vă încredeţi în tot ce vedeţi.

Privirea poeţilor e mai pătrunzătoare.

Grădina casei e natura pentru ei.

În paradis întunecat bîjbîie,
pe drumul anevoios, muritorii de rînd.
Singura strălucire ce le arată uneori calea,
ca o scînteie efemeră-n noapte,
este senzaţia de-o clipă
a întîmplătoarei apropieri magnetice —
nostalgie subită, fior al unei clipe,
nălucă a unui ceas în răsărit, bucurie

[1] Versurile 7–24 reprezintă traducerea sonetului *Corespondenţe* de Baudelaire (reprodus aici în tălmăcirea lui Al. Philippide).

neîntinată ce inundă brusc inima
și la fel de brusc o părăsește.

(august 1891)

IMAGINE INDICĂ

Universul are patru porți uriașe
pe care le păzesc patru îngeri.
Una este Nordul; Sudul în partea opusă;
celelalte — Apusul și Răsăritul.

Poarta Răsăritului este din sidef lucitor;
în fața ei un înger falnic
coroană de adamant poartă și cingătoare de diamante;
pe pardoseală de-agat stă întins.

Din ametist purpuriu este poarta Sudului.
Îngerul ce-o străjuiește ține
în mîini sceptru magic din pietre de safir închis.
Nour des de turcoaz
îi ascunde picioarele.

Pe un țărm îmbrăcat
în cochilii fine și roșii
îngerul Apusului stă și veghează
poarta din coral prețios.
Coroană cu flori de trandafir în lignit pur lucrate
ține pe cap.

Poarta Nordului, clădită din aur,
are tron la intrare...
.....

(august 1892)

IMAGINE PELASGICĂ

În măruntaiele pământului sălăşluieşte un străvechi
Gigant.
Are trei sute de mîini
şi tot atîtea picioare. Pe gîtul lui uriaş
se-nalţă trei sute de capete;
pe fiecare cap lucesc cîte douăzeci de ochi, neînchipuit
de ageri,
cu care ziua uriaşul străpunge
bezna cea deasă din adîncul pămîntului.
Se mişcă alene, indiferent.
Nenumărate sînt comorile lui: mine mari
de-argint, de diamante, de aur.
Cu cei şase sute de ochi ai lui nepăsător
priveşte bogăţia-i nemaiîntîlnită,
absolut inutilă; doar în răstimpuri o numără,
ca să-şi mai umple astfel un veac.
Dar se plictiseşte curînd: după nici doi ani,
obosit, adoarme.
Somnul lui durează veacuri întregi;
un vis al lui — o generaţie.
Dar iată-l deodată trezindu-se-ngrozit. Un coşmar —
rod al materiei nestăpînite —
i-a tulburat somnul, în oglinda înceţoşată
a minţii lui apatice şi reci
reflectînd fantome nemaivăzute, spăimîntătoare.
Atunci îşi întinde uriaşele-i membre
şi cu şase sute de braţe şi tot atîtea picioare
atinge bolta, o izbeşte. Pămîntul
se cutremură din adîncuri; oraşe se năruie,
rîurile se revarsă din albii
şi din munţi curg valuri de flăcări.
Pămîntul se deschide şi se-nchide la loc
înghiţind oamenii şi-ngropîndu-i în măruntaiele lui.

Gigantul își revine însă pe dată
și cu ochii măriți de uluire
își dă seama că-n zadar
a stîrnit atîta zgomot și tulburare,
amăgit de arătarea meschină a unui vis.
Rîde de lașitatea și spaima ce l-au cuprins
și se întinde din nou liniștit;
acum, cele trei sute de guri ale lui zîmbesc.

(august 1892)

LUMEA DE DINCOLO

Cred în lumea de dincolo. Poftele materiei
sau iubirea de certitudine nu m-amăgesc. Nu e
obișnuință,
ci instinct. Cuvîntul celest va fi adăugat

la nesfîrșita frază, de altfel fără sens, a vieții.
Prin odihnă și răsplată ar dori să întîmpine Acțiunea.
În timp ce privirea va rămîne pe veci închisă spre
Creație,

în fața Creatorului ochii se vor deschide.
Viața veșnică în valuri se va revărsa din fiecare
Evanghelie a lui Hristos — valuri de viață nepieritoare.

(august 1892)

MIMIAMBII LUI HERONDAS [1]

De veacuri tot zăcînd ascunşi
în măruntaiele pămîntului egiptean,
într-o tăcere deznădăjduită,
s-au plictisit de bună seamă graţioşii mimiambi;

dar, după ce s-au scurs atîtea veacuri,
din Nord au sosit bărbaţi înţelepţi
şi iată — au pus capăt uitării
în care iambii zăceau. Suavele lor tonuri

au înviat veselia
străzilor greceşti şi-a agórei;
pătrundem graţie lor în tumultul
vieţii unei ciudate societăţi. —

Ne întîmpină îndată vicleana
mijlocitoare — o soaţă credincioasă
încearcă să corupă. În schimb, Metrihe
ştie prea bine cum să-şi păzească virtutea.

Vedem apoi un ins meschin,
stăpîn al unui bordel,
acuzînd furios un bărbat frigian
cum că ar fi vătămat, chipurile,
pensionul tinerelor fete.

Două cumetre vorbăreţe, elegant îmbrăcate,
în vizită la templul

---

[1] Poemul porneşte de la tradiţia literară alexandrină, fiind scris la scurt timp de la descoperirea (1890) şi publicarea, în 1891, a papirusului ce cuprinde opera vestitului mimograf grec Herondas (sec. III î.Hr.).

lui Asklepios se duc; inveselesc nespus incinta sacră
cu limba lor atît de ascuțită.

Într-un impunător atelier de cizmărie
pătrundem însoțiți de buna Métro.
Minunate lucruri stau aici înșirate,
prăvălia etalează mărfuri de ultimă modă.

Și-apoi, cîte n-or fi lipsind din papirusuri!
Cît de ades pradă infamilor viermi
o fi devenit iambul subtil și ironic!
Ah, nefericitul Herondas, pentru picanterii
și lucruri vesele sortit,
ce grav mutilat ne-a parvenit!

(noiembrie 1892)

[CEI PATRU PEREȚI AI CAMEREI MELE]

.....
Of, știu, sînt tare sărăcăcioși
prietenii mei, alte podoabe
le-ar trebui, mai nobile,
mai numeroase, mai strălucitoare.

Dar ce înseamnă aceste vorbe?
Pereții mei au maniere alese:
nu pentru darurile mele mă îndrăgesc.
Cu oamenii nu seamănă deloc în această privință.

Și-apoi ei știu prea bine că doar pentru o clipă
mă vor adăposti pe mine

și lucrurile mele. Bucuriile, năzuințele
și tot ce am aici pe pămînt

curînd se vor trece. Pereții,
neclintiți, rămîn insensibili la astfel de daruri.
Ei trăiesc înzecit și de la scurta mea
viață nimic nu pretind.

(martie 1893)

NEGUSTOR ALEXANDRIN

Am vîndut scump orzul stricat.
Se vede că la Roma domnește
buna plată. Și iată că sosi aprilie:
este sorocul să plec. N-am irosit aici timpul.

Marea mi se pare neprielnică:
nouri negri întunecă soarele.
Dar nu mă sperii eu dintr-atît! Cochilii îmi par stîncile
iar mările — aidoma unor netede cîmpii.

De rafala piezișă a vîntului nu mi-e teamă.
Rîd de furtuni și naufragii.
Alexandria cea cu străzi largi

teafăr mă va primi... Ah, prieteni, vai mie!
Să fiu departe de carafa de vin, din care aroganții
se desfată!
Cum mai tînjește sufletul meu, pe vas, după vinul
din Samos!

(aprilie 1893)

OSPITALITATEA LAGIDULUI

Ptolemeu Filopator îl găzduiește
într-adevăr regește pe sofistul Medon [1] —
al tainelor sufletului deslușitor.
Cu străinul suveranul se mîndrește.

Odinioară sofistul, în Roma cea coruptă,
sărac lipit, se dusese să-și vîndă opera
marelui stăpîn. „Pe vorbăria asta
ia o mină și fii mulțumit!", îi răspunsese acesta.

„O, ce insultă! Ce insultă! În studiul infinitului
am încrustat sentimente înflăcărate,
inima mi-am închis în acest papirus..."

Și, compătimindu-l pe dictator, eposurile
monumentale își întrerupsese.
Pe Ptolemeu Filopator îl cinstește acum.

(aprilie 1893)

ÎN CIMITIR

Cînd parastasul spre cimitir
pașii îți îndreaptă
cu evlavie să te închini

[1] Eroul, un obscur sofist, umilit și disprețuit la Roma, va găsi la curtea unuia dintre suveranii Lagizi (cadrul istoric nu este precis determinat), în Alexandria elenistică, un mediu propice pentru a-și exprima în voie neliniștile sale metafizice.

în fața tainei sacre a viitorului nostru întunecat!
Mintea să îți înalți către Domnul.
În fața ta,
îngustul pat al somnului de veci
zace, sub mila lui Iisus.

Religia noastră scumpă moartea slăvește
prin morminte.
Darurile, sacrificiile
și ceremoniile păgîne acesteia nu-i plac.
Fără ofrande stupide
din aur,
îngustul pat al somnului de veci
zace, sub mila lui Iisus.

(mai 1893)

DRUMUL ÎN NOAPTE AL LUI PRIAM

Durere-n Ilion și jale mare.
Pămîntul
Troiei, cuprins de-amarnică disperare, se cutremură,
pe gloriosul Hector al lui Priam jelind.

Bocet sfîșietor pretutindeni răsună.
În Troia
îngrijorată de-nmormîntarea lui Hector,
nu rămîne suflet neîndoliat.

Zadarnic, inutil e-atîta
bocet
în multzbuciumata cetate;
destinul cel crud surd rămîne.

Regele Priam, detestînd văicăreala,
scoate
din vistierie giuvaere de aur; alege
cazane de-aramă, covoare, velinți; apoi
hitoane [1], tripozi [2], nenumărate peplosuri [3]
strălucitoare
și tot ce îi pare de trebuință,
de-a valma în car încărcîndu-le.

Trupul fiului său ar dori să-l obțină
prin răscumpărare
de la fiorosul dușman,
spre a-l cinsti cu-aleasă-nmormîntare.
Se pierde în noaptea tăcută.
Abia
scoate-o vorbă. Un singur gînd îl stăpînește;
iute, cît mai iute carul să-alerge.

Drumul se întinde întunecat.
Vîntul
indurerat jelește și el.
Corb funerar în depărtare se-aude croncănind.
Aici, lătratul unui cîine în răstimpuri,
mai încolo,
iepure iute de picior țîșnind din tufișuri.
Regele lovește caii cu biciul, îi zorește întruna.

Umbrele sinistre ale cîmpiei din amorțire
se scoală
mirate de ce-o fi zburînd Dardanidul

---

[1] Un fel de tunică purtată în antichitate de greci. La Homer avea sensul de platoșă.

[2] Trepied.

[3] Mantie scurtă fără mîneci, prinsă pe umeri cu o agrafă, purtată peste tunică de către femei în antichitatea greco-romană.

atît de grăbit înspre corăbiile
ucigaşilor argeiazi

şi ale grosolanilor ahei. Dar
regele
acestea toate nu le bagă-n seamă.
Nu vrea decît atît: aripi să prindă carul său.

(mai 1893)

EPITAF

Străine, aici, pe malul Gangelui, zac eu, un bărbat
samiot. Pe acest pămînt neînchipuit de barbar
am dus un trai cumplit, numai durere, lacrimi
şi chin.
Mormîntul scăldat de apele marelui fluviu

zăvoreşte taine îngrozitoare. Nestăpînita dorinţă
de aur la negoţ necinstit m-a împins.
Pe ţărm indian m-a azvîrlit furtuna,
ca sclav am fost vîndut. Pînă la adînci bătrîneţi

am tot trudit, muncind din răsputeri —
lipsit de graiul elen şi, vai mie, atît de departe
de insula Samos. Acum, nimic îngrozitor

nu mai sufăr, spre Hades nu mă-ndrept jelind.
Acolo voi fi împreună cu cei din neamul meu
şi, în sfîrşit, vorbi-voi greceşte.

(iunie 1893)

SPECTATOR NEMULȚUMIT

„Plec. Plec îndată. Deloc nu mă atrage.
Victima dezgustului și-a plictiselii nu îndur să fiu.
Și-apoi, cît de puțină grație rămîne din Menandru.
Păcat,
să fie într-atît păgubit!" „Insulți, nesocotitule,

Menandru să fie aceste vorbulițe,
stihuri grosolane și rimă puerilă?
Lasă-mă să părăsesc pe dată teatrul
și liniștit să-mi văd de ale mele.

Aerul Romei parcă ți-a luat mințile.
În loc să critici, lauzi ca un laș,
aplaudîndu-l pe barbar — cum l-o fi chemînd?

Gavrentius? Terentius? — cel care excelînd
doar în atelana [1] latinilor
gloria lui Menandru ne face să rîvnim."

(iunie 1893)

CELUI CARE A EȘUAT

Celui care a eșuat, celui care a eșuat,
cît de greu îi vine să deprindă a foamei
nouă limbă și al purtării nou veșmînt.

[1] Piesă de teatru bufă sau satirică, originară din orașul Atella din Campania, jucată de tineri romani.

Pe la nevrednice case străine cum să umble?!
Cu ce inimă să păşească pe stradă
şi, în faţa uşii ajuns, de unde să găsească
tăria clopotul să atingă?
Pentru abjecta nevoie de pîine
şi pentru adăpost cum să mulţumească?
Cum să înfrunte privirile reci
care-i vor da de-nţeles că este povară?
Buzele cîndva mîndre cum să înceapă
a rosti acum vorbe umile?
Şi capul cum să-şi încline?
Cum va izbuti să asculte cuvintele
izbindu-i urechile cu fiece sunet? — şi în astfel de cazuri
trebuie să te porţi de parcă nimic n-ai simţi,
de parc-ai fi un om simplu şi nimic n-ai pricepe.

(iunie 1894)

PIONUL

Adesea privind cum se joacă şah
ochiul meu urmăreşte Pionul
care încet-încet drum îşi croieşte,
ajungînd la cel din urmă liman.
Cu atîta zor se îndreaptă spre ţintă
încît ai crede că aici îl aşteaptă
desfătări şi răsplăţi.
În cale-ntîmpină piedici nenumărate.
Cu baionete ascuţite-l pîndesc pedestraşii;
castrele îl izbesc cu platoşele
late; în cele două pătrăţele ale lor,

călăreți iuți cu viclenie
încearcă să-l prindă;
ici și colo, în turn,
îi apare-n cale amenințător vreun pion
venit din cîmpul dușman.

Dar scapă de toate primejdiile
și ajunge la cel din urmă liman.

Cît de triumfător e c-a sosit aici
la țărmul din urmă, îngrozitor;
cît de vesel se-ndreaptă spre moarte!

Fiindcă, ajuns aici, Pionul va muri,
strădaniile lui n-au avut decît acest țel:
de dragul reginei, ca s-o salveze,
ca s-o învie din mormînt,
s-a prăbușit el în al șahului Hades.

(iulie 1894)

GROAZĂ

Noaptea, stăpîne Hristoase-al meu,
mintea și sufletul păzește-mi
cînd în jur încep să se perinde
Ființe și Lucruri care nume nu au
și cu picioarele lor descărnate prin încăpere aleargă
strînse roată lîngă patul meu cu privirile ațintite —
și mă privesc de parcă m-ar cunoaște
de parc-ar hohoti fără de glas, anume să mă sperie.

O știu, da, mă țintuiesc
de parc-ar aștepta să revină clipele de coșmar
cînd mă tîram împreună cu ele — în beznă,
cu ființele și lucrurile acestea amestecat.
Și freamătă, în așteptarea primului prilej.
Acesta însă nu se va mai ivi niciodată, fiindcă sînt
salvat,
eu, cel în numele lui Hristos botezat.

Tremur cînd se apropie seara,
cînd simt că în beznă adîncă
asupra mea sînt ochi ațintiți...
Ascunde-mă de privirea lor, Doamne!
Și cînd vorbesc sau strigă nu lăsa la urechile mele
s-ajungă nici un cuvînt de-al lor blestemat,
ca nu cumva din întîmplare în suflet să-mi
trezească
vreo amintire-ngrozitoare din tainele pe care doar ele
mi le-au aflat.

(septembrie 1894)

ÎN CASA SUFLETULUI

Plus au fond, tout au fond, dans la Maison de l'Âme
Où vont et viennent et s'asseoient autour d'un feu,
Les Passions avec leurs visages de femme [1].

RODENBACH

În Casa Sufletului sălășluiesc Patimile —
femei frumoase în mătăsuri
înveșmîntate, cu podoabe de safir în păr.

[1] În unghere, în cele mai ascunse unghere din Casa Sufletului / Unde vin și se așează în jurul focului / Patimile cu chipuri de femeie.

Din ușa casei pînă-n cele mai tainice unghere
ele stăpînesc toate-încăperile. În sala cea mai mare —
noaptea, cînd sîngele li se-nfierbîntă —
beau și dansează cu părul pe umeri despletit.

Pe coridoare, palide și-n haine ponosite îmbrăcate,
rătăcesc Virtuțile, ascultînd cu amărăciune
petrecerea pe care-o dau hetairele bete.
Cu fața lipită de geamul ferestrelor stau
privind în tăcere, îngîndurate,
luminile, podoabele, farmecul dansului.

(septembrie 1894)

[LA JEUNESSE BLANCHE] [1]

Preaiubita, alba noastră tinerețe
ah, tinerețea ca spuma de albă,
ce pare infinită și atît de repede își ia zborul,
ca un înger asupra noastră aripile își întinde! ...
Se istovește întruna, iubește necontenit
și se macină risipindu-se în orizonturile albe,
pe vecie se duce.

Pe vecie, nu. Se va-ntoarce,
negreșit se va-ntoarce.
Cu brațele ei albe, cu grația ei albă,
alba noastră tinerețe să ne ia, da, va veni,
cu mîinile-i albe ne va prinde

[1] Tinerețea cea albă (fr.).

și cu un fin giulgiu din albeața ei urzit,
cu un giulgiu alb ca neaua din albeața ei urzit,
ne va învălui.

(ianuarie 1895)

VEȘNICIE

Indianul Arsunas, suveran blînd și mărinimos,
detesta măcelul. Niciodată în viață nu se luptase.
Pînă cînd zeul cel crunt al războiului n-a mai îndurat—
(templele-i erau goale, de faimă nici pomeneală!) —
și, mînios foc, se năpusti-n palatul lui Arsunas.
Regele-nfricoșat glăsui: „Mărite zeu,
iertare-ți cer dacă nu pot lua omului viața".
Disprețuitor divinitatea-i răspunse: „Te socoți oare
mai drept decît mine? Nu te mai amăgi cu vorbe deșarte!
Nici o viață nu e luată. Să știi de-acum înainte:
nimeni nu s-a născut vreodată, nimeni nu moare."

(noiembrie 1895)

TULBURARE

În mijlocul nopții sufletu-mi simt
tulburat și mîhnit. În afară,
cu totul în afară curge viața lui.

Așteaptă neîncrezător zorii.
Iar eu, în el sau împreună cu el,
aștept și mă mistui, plictisit.

(martie 1896)

SALOMEEA

Salomeea aduce, pe o tipsie de aur,
capul lui Ioan Botezătorul
tînărului sofist grec
care de la dragoste într-o clipă trece la indiferență.

„Salomeea, glăsui tînărul, aș fi preferat
mai degrabă capul tău să-mi fie adus."
Și-o ține-ntruna cu astfel de glume.
A doua zi, iată, sosește sclavul ei

capul Iubitei cu plete blonde purtînd
pe o tipsie de aur.
De dorința-i de ieri
sofistul, cufundat în studiu, uitase cu totul.

Vederea sîngelui șiroind îl scîrbește.
Obiectul acesta însîngerat să dispară
din fața lui — poruncește, continuînd impasibil
să citească dialogurile lui Platon.

(iunie 1896)

IMAGINE HALDAICĂ

Înainte ca zeul Ea să-l plăsmuiască pe om, pămîntul
era plin de progenituri monstruoase
ale lui Apsos — cel cu trupul abis nesfîrșit —
și ale lui Tamat Moumou — stăpîn al hăurilor
umede.
Existau pe-atunci Luptători cu trupuri de păsări;
mulțime erau cei cu trup de om
și cu capul de corb; capete de oameni avea
neamul taurilor uriași;
iar cîinii ce lătrau zi și noapte purtau
patru trupuri și cozile
de pește. — Bunul Ea și ceilalți zei ai noștri
au nimicit aceste ființe
înainte de a-l așeza pe om în Paradis
(de unde, vai, cît de jalnic s-a prăbușit).

(octombrie 1896)

IULIAN LA MISTERE

Cînd s-a aflat deodată-n beznă,
în adîncul înfricoșător al pămîntului,
alături de grecii necredincioși,
și a văzut ivindu-se în fața lui
forme imateriale, cu nimburi și lumini,
pentru o clipă tînărul se temu;
un instinct de pe vremea cînd era credincios
i se trezi în suflet și-și făcu cruce.
Formele îndată se mistuiră.
Nimburile la fel — s-au stins și luminile.

Grecii se priveau într-ascuns.
Tînărul glăsui: „Aţi văzut minunea?
Iubiţii mei însoţitori, recunosc că mi-e teamă.
Mi-e teamă, prieteni, aş vrea să plec degrabă de-aici.
Nu vedeţi că demonii s-au mistuit
de cum am făcut semnul cel sfînt al crucii?"
Grecii izbucniră în rîs:
„Ruşine, ruşine, astfel să ne vorbeşti
nouă, care sîntem sofişti şi filosofi!
Astfel de lucruri n-ai decît să îndrugi, de pofteşti,
episcopului Nicomediei şi popilor lui.
În faţa ta s-au arătat
cei mai mari zei ai Greciei noastre vestite.
Iar de-au plecat, să nu-ţi închipui
că s-au temut de-un simplu gest al tău.
Doar că, văzîndu-te că faci semnul
cel grosolan şi abject,
firea lor nobilă s-a umplut de scîrbă
şi au plecat dispreţuindu-te."
Astfel îi vorbiră şi din teama divină
şi binecuvîntată ce-l cuprinsese
îşi reveni smintitul şi se lăsă înduplecat
de ale grecilor vorbe necredincioase.

(noiembrie 1896)

BANCA VIITORULUI

La Banca Viitorului, ca s-o asigur,
îmi depun viaţa plină de trudă,
deşi ştiu prea bine ce dobîndă infimă voi scoate.

Mă îndoiesc să aibă cine știe ce capital.
Și-a început să-mi fie teamă că la prima criză
își va întrerupe brusc plățile.

(ianuarie 1897)

[CELE IMPOSIBILE]

Există totuși o bucurie binefăcătoare,
există o mîngîiere în această tristețe.
De-un astfel de sfîrșit cîți oameni de rînd
nu au parte, de cîte zile înjositoare,
de cîtă plictiseală-s văduviți!

Spuse poetul: „Îndrăgită este de obicei
muzica ce nu se poate face auzită".
Și eu cred astfel — cea mai mirifică
este viața ce nu poate fi trăită.

(februarie 1897)

ADUNARE

De-s fericit sau ba, nu cercetez.
Dar la un singur lucru gîndesc cu bucurie —
că-n marea adunare (pe care o urăsc)
cu-atîtea cifre — nu sînt și se știe
că nu mă aflu-n suma cea totală
înnumărat. Și mi-e de-ajuns această bucurie.

(februarie 1897)

Pe Elsa lui o plînge bunul rege
și către-al Curții Crainic se întoarce.

Și Crainicul cheamă, trompetele sună.

Ah, rege, te rog, încă,
să cheme încă o dată.

Și Crainicul iar cheamă.

Te implor,
cad la picioare în genunchi. Îndură-te de mine,
fie-ți milă!
S-a dus departe hăt și nu aude.
Ultima oară Crainicul să cheme.
Poate acum va fi ca să apară.

Și Crainicul tot cheamă,
din nou cheamă.

Și iată, vai, ceva mai alb ca neaua
la orizont departe se zărește.

A apărut și-o lebădă vestește.

Ah, ce nenorocire se-abătu pe capul nostru, ce nenorocire!
Regele plînge și spre al său Crainic
se-ntoarce instinctiv, deși fără speranță.
Și Crainicul tot cheamă, trompetele sună.

Cu disperare cheamă, trompetele sună;
la nesfîrșire cheamă, trompetele sună,
dar Lohengrin nicicînd nu va apărea.

Și totuși neclintită își va păstra credința.

(aprilie 1898)

MOARTEA STRATEGULUI

Moartea întinde mîna sa
și fruntea unui vestit strateg atinge.
Seara, anunță vestea un ziar.
Casa bolnavului se umple-ndată.

Durerile i-au încleștat
mîini și picioare, limba amuțită-i. Roti privirea
vreme-ndelungată, o ține ațintită pe lucruri cunoscute.
Netulburat, de cei de-odinioară-și amintește.

Privit de-afară — pare cufundat în nemișcare și tăcere.
Pe dinăuntru însă-i măcinat de frică, o lepră
voluptuoasă,
de dorința de viață, mînie, răutate și încăpățînare.

Geme profund. — Duhul și-l dă. Jelește
oricare cetățean: „Sfîrșitul lui ne-a văduvit orașul!
Cu el odată, vai, muri Virtutea!"

(ianuarie 1899)

INTERVENȚIA ZEILOR

Heartily know
.....
The gods arrive [1].

EMERSON

RÉMONIN: ...Il disparaîtra au moment nécessaire; les dieux interviendront.
M-me de RUMIÈRES: — Comme dans les tragédies antiques? (Acte II, sc. I)

M-me de RUMIÈRES: — Qu'y a-t-il?
RÉMONIN: — Les Dieux sont arrivés.
(Acte V, sc. X)

AL. DUMAS-FILS, *L'Etrangère* [2]

Acum urmează să se-ntîmple aceasta, apoi cealaltă;
iar mai tîrziu, într-un an sau doi (cum socot),
unele vor fi acțiunile, celelalte mijloacele.
Nu vom avea grijă de îndepărtatul apoi.
Pentru mai bine ne vom strădui.
Și, cu cît ne vom strădui, cu atît ne vom pierde,
vom amestеca lucrurile într-atît, încît vom ajunge
în culmea confuziei. Și-atunci ne vom opri.
Va fi rîndul zeilor să acționeze.

---

[1] Se știe sigur ... Zeii sosesc (engl.).
[2] Rémonin: ...Va dispărea la timpul potrivit; zeii vor interveni. D-na de Rumières: Ca în tragediile antice? (Actul II, sc. I)
D-na de Rumières: Cine-i acolo?
Rémonin: Zeii au sosit (Actul V, sc. 10).
Al. Dumas-Fiul, *Străina* (fr.).

Zeii apar întotdeauna. Vor coborî
din mașinăriile lor, și pe unii îi vor salva,
pe alții cu forța, brusc îi vor smulge
de pe scenă; și cînd vor instaura ordinea
se vor retrage. — Unul va face un lucru,
celălalt — altul; și tot așa cu timpul fiecare
pe-ale lui. Și-o vom lua de la capăt.

(mai 1899)

BĂTĂLIA NAVALĂ

Am fost nimiciți acolo la Salamina.
Vai nouă, vai nouă, tot jeleam.
Ale noastre sînt Ecbatana, Susa
și Persepolis — locurile cele mai frumoase.
Ce-am căutat noi acolo la Salamina
cu flota pe mare să luptăm?
Acum ne vom întoarce la Ecbatana noastră,
la Persepolis și la Susa vom reveni.
Ne vom întoarce, vai, dar nu ne vom mai bucura
de ele ca-nainte.
O, vai nenorocire, de ce-am purtat
această bătălie navală, de ce-am rîvnit-o atît?
O, vai nenorocire, de ce-a trebuit
să pornim, să părăsim toate
și să ne ducem să luptăm acolo atît de nevrednic?
De ce să ni se-ntîmple una ca asta? Să fii stăpîn
peste vestitele Ecbatana, Susa
și Persepolis și să strîngi îndată flotă
și să te duci la greci înfruntîndu-i pe mare!

Ah, da, desigur, alt cuvînt nu mai avem a rosti:
O, vai nenorocire, de mii de ori nenorocire!
Ah, da, și pe viitor nu ne mai rămîne de spus decît
Vai nouă, vai nouă, vai nouă!

(octombrie 1899)

CÎND PAZNICUL A ZĂRIT LUMINA

Iarnă, vară, Paznicul a stat neclintit pe acoperișul
Atrizilor veghind. Acum are
veşti plăcute. În depărtare a zărit foc înălțindu-se
și se bucură; truda lui ia sfîrșit.
Cît de obositor e să tot privești în depărtare,
noapte și zi, în arșiță și frig, doar-doar vei zări focul
de pe vîrful Arahneionului. Iată acum apăru
mult doritul semnal. Odată sosită,
fericirea oferă însă o bucurie mai mică
decît ce se spera. Un singur lucru măcar
a fost negreșit cîștigat: am scăpat de speranțe
și așteptare. În casa Atrizilor
multe se vor întîmpla. E ușor de bănuit,
chiar și pentru cel mai puțin înțelept, acum, cînd
paznicul
a zărit lumina. Dar să nu exagerăm:
e bine c-a apărut lumina, și cei care sosesc fie bine
veniți;
așijderea și vorbele și faptele lor.
Și toate să fie drepte să le urăm. Numai că
Argosul poate dăinui și
fără Atrizi. Casele nu sînt veșnice.
Lumea va avea desigur multe de spus.

Noi să le ascultăm. Să nu ne amăgim însă cu vorbe
despre cel de Neînlocuit, cel Unic, cel Mare.
Şi de neînlocuit şi unic şi mare
îndată se găseşte întotdeauna un altul.

(ianuarie 1900)

DUŞMANII

Trei sofişti au venit să-l salute pe Consul.
Acesta îi pofti să ia loc lîngă el.
Amabil le vorbi. Să aibă grijă,
adăugă apoi, în glumă: „Faima stîrneşte invidie.
Rivalii scriu. Aveţi duşmani."
Unul din cei trei îi răspunse cu gravitate:

„Duşmanii noştri de-acum nu ne vor vătăma niciodată.
Mai tîrziu vor veni adevăraţii duşmani, noii sofişti.
Cînd noi, împovăraţi de ani, abia ne vom tîrî,
şi unii vor fi zăcînd demult în Hades. Vorbele
de azi şi operele noastre vor părea ciudate
(şi ridicole poate), fiindcă duşmanii vor schimba
temele de studiu sofistice în stil şi tendinţe. Aşa
cum şi eu,
şi tovarăşii mei, am preschimbat trecutul.
Ceea ce noi am înfăţişat drept şi frumos
duşmanii îl vor face să pară inutil, fără sens,
rostind din nou aceleaşi lucruri, altfel (dar fără prea
mare efort).
Aşa cum şi noi vorbele vechi le-am tălmăcit în alt chip."

(noiembrie 1900)

FLORI ARTIFICIALE

Nu vreau narcise naturale — nici crini
nici trandafiri nu-mi plac.
Împodobesc grădini obişnuite. Amărăciune,
oboseală şi durere îmi inspiră —
trecătoarea lor frumuseţe mă plictiseşte.

Daţi-mi flori artificiale — măiestrit cizelate-n
metal sau în sticlă—
acestea neofilite rămîn, rădăcinile nu putrezesc,
tulpinile nu se îndoaie.
Flori ce cresc în grădinile minunate ale unui alt loc,
unde domnesc Teoriile şi Ritmurile şi Cunoştinţele.

Îmi plac florile şlefuite în sticlă sau aur
ale Artei credinţei daruri pioase,
vopsite în culori mai vii decît cele fireşti,
cu sidef şi smalţ încrustate,
cu frunze şi ramuri ideale.

Bunul Gust, măiestrit şi neîntinat, le oferă graţia lui;
în ţărînă sau în noroaie murdare n-au prins rădăcini.
Iar dacă n-au miros, le vom stropi cu parfumuri,
vom arde-n preajma lor arome senzuale.

(februarie 1903)

THEOFILOS PALEOLOGUL [1]

Acesta este sorocul celui din urmă an. El este ultimul
împărat al grecilor. Dar vai,
cîte lucruri triste cuvîntează de față cu el!
Cuprins de deznădejde, nespus de-ndurerat
Măria-sa Theofilos Paleologul
mărturisește: „Mai degrabă-aș muri decît să trăiesc".

Ah, măria-ta Theofile Paleolog,
cît dor al neamului nostru și cît istov
(și cîte nedreptăți și prigoniri)
cuprindeau tragicele tale șapte cuvinte!

(martie 1903)

ÎNTĂRIRE

Cel care dorește să-și întărească spiritul,
trebuie să se-ndepărteze de respect și supunere.
Va avea grijă să se păzească de cîteva legi,
în restul timpului va încălca
și legi și obiceiuri, și de pe așa-zisul drum drept,
cel îndeobște-admis, dar insuficient, se va abate.
Multe lucruri va avea de-nvățat din plăceri.

[1] Rudă cu Constantin XII Paleologul, ultimul împărat al Bizanțului, lui Theofilos, gramatic și matematician, i s-a încredințat comanda trupelor ce apărau Poarta Silvyriei în timpul asediului Constantinopolului de către turci în 1453, fiind ucis în ultima bătălie, în timp ce lupta vitejește alături de suveran.

De fapta distrugătoare nu se va teme;
casa pe jumătate trebuie să se prăbușească.
Astfel se va împlini virtuos în cunoaștere.

(iunie 1903)

SEPTEMBRIE 1903

Cu iluzii acum măcar să mă amăgesc,
să nu-mi mai simt viața atît de pustie.

De-atîtea ori atît de-aproape am fost.
Cum tremuram, cum înlemneam de spaimă!
De ce buzele pecetluite să-mi rămînă
și în sufletu-mi pustiu să se tînguie viața?
De ce dorințele să-mi fie-ndoliate?

De-atîtea ori atît de aproape să fiu
de ochi, de buze pentru dragoste plăsmuite,
de visatul, mult îndrăgitul trup.
De-atîtea ori atît de aproape să fiu.

(ianuarie 1904)

DECEMBRIE 1903

Și dacă nu pot vorbi de dragostea mea —
dacă nu pomenesc de părul tău, de buze, de ochi,
chipul tău pe care-l păstrez aievea în suflet,
timbrul vocii tale ce-mi răsună aidoma în minte,
zilele de septembrie revenind neîncetat în vise,
cuvintele și frazele mi le plăsmuiesc și le nuanțează
orice subiect m-ar ispiti, orice gînd aș rosti.

(ianuarie 1904)

IANUARIE 1904

Ah, nopţile acestui ianuarie,
cînd stau şi în minte revin
acele clipe şi te revăd, aievea,
ascultînd ultimele noastre cuvinte, ca şi pe cele dintîi.

Deznădăjduite nopţi ale acestui ianuarie,
cînd vedenia piere şi mă lasă singur.
Cum pleacă şi se pierde în grabă —
se estompează copacii, străzile, se şterg casele, se stinge lumina;

se mistuie şi se pierde chipul tău îndrăgit.

(ianuarie 1904)

POSEIDONIENII

„Noi ne purtăm asemenea poseidonienilor de la Marea Tireniană care, deşi greci de obîrşie, au devenit barbari tirenieni sau romani, pierzîndu-şi limba şi obiceiurile strămoşeşti. Dar şi astăzi mai păstrează una din sărbătorile grecilor în timpul căreia se adună şi-şi amintesc vechile nume şi obiceiuri, plecînd apoi trişti şi înlăcrimaţi."

ATHENAIOS

Poseidonienii au uitat limba elenă
de-atîtea veacuri amestecaţi
cu tirenieni şi latini şi cu alţi străini.

Singurul lucru strămoşesc care mai dăinuie
e o serbare grecească de fastuoase ceremonii,
cu lire şi flaute, cu întreceri şi coroane.
Se cerea la sfîrşitul petrecerii
să-şi amintească vechile obiceiuri
şi să rostească din nou numele greceşti
al căror tîlc abia de-l mai înţelegeau cîţiva.
Serbarea lor se încheia întotdeauna trist.
Deoarece se gîndeau că şi ei au fost greci —
eleni din Graecia Magna, vestiţi pe vremuri şi ei;
iar acum iată cît au decăzut, cum au ajuns
să trăiască şi să glăsuiască barbar
înlăturaţi — o, ce nenorocire! — din lumea elenică.

(august 1906)

SFÎRŞITUL LUI ANTONIUS

Dar cînd auzi cum îl jeleau femeile
soarta-i nefericită cum o boceau —
cu gesturi orientale stăpîna —
iar sclavele în greaca lor barbară —
în suflet brusc i se trezi orgoliul
şi, dezgustat de sîngele-i italic,
străin şi indiferent îi păru
tot ce adorase orbeşte pînă atunci —
traiul nesăbuit de la Alexandria —
şi le glăsui: „Nu-l mai jeliţi. Nu i se potrivesc acestea.
Mai degrabă ar trebui să-l slăviţi,
că s-a dovedit un mare stăpîn,
cucerind bunuri nenumărate.

Iar acum, dacă i-a fost scris să cadă, nu cade umil,
ci ca un roman de alt roman învins".

(iunie 1907)

27 IUNIE 1906, ORA DOUĂ DUPĂ-AMIAZĂ

Cînd creştinii l-au dus să-l spînzure
pe tînărul nevinovat de 17 ani,
mama lui, care lîngă spînzurătoare
se tîra şi izbea cu pumnii-n pămînt
sub al amiezii soare nemilos,
cînd urla şi răcnea ca un lup hăituit, ca o fiară,
cînd, istovită, martira bocea:
„17 ani doar mi-ai trăit, copile".
Cînd l-au urcat pe scară
şi i-au trecut funia de gît spînzurîndu-l
pe tînărul nevinovat de 17 ani,
iar trupul de efeb bine făcut, vrednic de milă, atîrna în gol,
în spasmele negrei agonii,
mama martiră se rostogolea în ţărînă
şi nu mai pomenea acum despre ani:
„17 zile doar, jelea ea,
17 zile doar m-am bucurat de tine, băiete".

(ianuarie 1908)

CELE ASCUNSE

Pornind de la cele făcute şi după cele mărturisite,
nimeni să nu încerce să afle cine-am fost.

O piedică se înalţa transfigurînd
şi faptele şi felul meu de viaţă.
O piedică se înalţa şi mă oprea
de cîte ori stam gata să vorbesc.
Faptele mele cele mai comune,
poemele nespus de-nvăluite —
numai din ele fi-voi înţeles.
Dar nu se face să se irosească
atîta grijă, nesperat efort ca să se ştie bine cine-am fost.
Mult mai tîrziu — într-o perfectă lume —
vreun altul ca şi mine-alcătuit
desigur va apărea şi liber s-o purta.

(aprilie 1908)

AUZIND DE-O DRAGOSTE

Auzind de-o dragoste puternică să tremuri şi
să fii mişcat
ca estet. Însă, norocos cum eşti,
aminteşte-ţi cîte lucruri a plăsmuit fantezia ta; acestea
mai întîi; apoi şi celelalte — mai mărunte — pe care
le-ai trăit
şi de care te-ai bucurat, mai adevărate şi mai palpabile.
De astfel de iubiri n-ai fost în nici un caz văduvit.

(iunie 1911)

„RESTUL, CELOR DIN HADES ÎL VOI POVESTI"

„Într-adevăr, recunoscu proconsulul, închizînd cartea,
versul acesta este frumos şi exact;
Sofocle l-a scris după ce-a meditat îndelung.

Cîte nu vom spune acolo, cîte nu vom spune acolo
și cît de diferiți vom părea!
Cele pe care aici ca niște paznici grijulii cu patimă
veghem,
răni și taine pe care în noi de-a pururi le pecetluim,
cu neliniștea apăsătoare de fiecare zi,
slobod acolo și deslușit le-om da glas."

„Adaugă, rosti sofistul surîzînd, chiar
dacă despre acestea pot vorbi acolo, să aibă grijă,
pînă și în Hades."

(februarie 1913)

ÎNTOARCERE DIN GRECIA [1]

Ne apropiem așadar de sosire, Hermippe.
Poimîine, cred; așa a zis căpitanul.
Cel puțin în marea noastră plutim;
apele Ciprului, Siriei și Egiptului,
ape îndrăgite-ale patriilor noastre.
De ce așa tăcut? Întreabă-ți inima,
cu cît ne-ndepărtăm de Helada,
nu simți că te bucuri mai mult? Merită oare să ne
înșelăm pe noi înșine?
Asta nu s-ar cuveni desigur unor greci ca noi.

Să acceptăm de-acum adevărul:
greci sîntem și noi — ce alta să fim? —
dar cu iubiri și emoții asiatice,

[1] Dialog scenic ale cărui cadru și erou sînt imaginare. Hermippos ar putea fi un biograf din sec. 3 î.Hr., un gramatic din timpul lui Traian sau Hadrian ori o pură invenție a poetului.

dar cu iubiri și emoții
care par uneori străine elenismului.

Unor filozofi ca noi, Hermippe, nu li se cade
a se purta aidoma acelor regișori
(îți amintești cum am mai rîs de ei
cînd ne-au vizitat cabinetele de studiu?)
care sub înfățișarea lor izbitor
de grecește alcătuită și (ce cuvînt!) macedoneană,
un semn din Arabia transpare, cînd și cînd,
un semn din Media ce cu greu poate fi ascuns,
și cu cîte artificii ridicole, bieții de ei,
încearcă să facă să nu se bage de seamă.

Ah, nu ni se potrivesc nouă acestea.
Grecii ca noi nu se dedau la ieftine meschinării.
De sîngele Siriei sau Egiptului
care curge în vinele noastre să nu ne rușinăm,
ci să-l cinstim și să fim mîndri de el.

(iulie 1914)

FUGARI

Tot Alexandria rămîne. De-ajuns să pășești
pe strada principală ce se oprește la Hippodrom
și vei vedea palate și monumente de care te vei minuna.
Oricît de vătămată ar fi de pe urma războaielor,
oricît s-ar fi micșorat, mereu e același oraș minunat.
Și-apoi, cu excursii, cu cărți
și cu felurite studii timpul trece pe nesimțite.
Seara ne strîngem pe faleză
noi cei cinci (toți cu nume false,

desigur) şi alţi cîţiva greci
dintre puţinii rămaşi în oraş. . . . . .
Cînd discutăm probleme bisericeşti (mai degrabă latineşti
par aici), cînd literatură.
Alaltăieri, bunăoară, am citit versurile lui Nonnos.
Ce imagini, ce ritm, ce limbă, ce armonie!
Entuziasmaţi, îl admirăm toţi pe Panopolit.
Aşa se scurg zilele şi şederea aici
nu e deloc neplăcută fiindcă, se înţelege,
nu va fi permanentă.
Veşti bune am primit deunăzi,
fie că în Smirna acum se-ntîmplă ceva, fie că-n aprilie
prietenii noştri din Epir se vor răscula, planurile noastre
vor izbuti şi lesne-l vom înlătura pe împăratul Vasile [1]
şi-abia atunci va veni şi rîndul nostru.

(octombrie 1914)

MARE BANCHET LA SOSIBIOS [2]

Frumoasă mai fu după-amiaza, tare
frumoasă. Vîsla atinge uşor, mîngîind,

încîntător de neteda mare alexandrină.
După atîta trudă, destinderea-i sfîntă.

---

[1] Cei cinci fugari sînt condamnaţi să rămînă definitiv la Alexandria, deoarece împăratul Vasile I a domnit pînă la moarte (867–886).

[2] Sosibios a fost consilierul lui Ptolemeu IV Filopator (221–204 î.Hr.), suveranul lagid care a poruncit uciderea spartanului Cleon şi a mamei sale Cratesiklea.

Să vedem lucrurile şi neîntinat, calme, uneori.
S-a lăsat, din păcate, înserarea. Iată, şi vinul tot l-am
băut,

o picătură n-a mai rămas în carafă.
E timpul să ne-ntoarcem, vai!, la celelalte.

O casă celebră (vestitul Sosibios şi buna lui
jumătate — astfel să-i zicem) la banchet ne poftește.

Trebuie să ne întoarcem la intrigile noastre din nou —
să reluăm plicticoasa luptă politică.

(iunie 1917)

SIMEON [1]

Le ştiu, da, noile lui poeme;
întregul Beritos e-nflăcărat de ele.
Într-o altă zi le voi studia.
Azi nu pot — sînt prea tulburat.

De bună seamă e un elenist mai erudit decît Libanius!
Să fie însă mai bun şi decît Meleagros? Mă-ndoiesc!

Dar, Mevis, tu-mi vorbeşti întruna de Libanius,
de cărţi şi de tot felul de nimicuri... Uite, Mevis,
ieri mă aflam întîmplător sub coloana lui Simeon.

---

[1] Un tînăr sofist grec din sec. 5 (c. 454 d.Hr.) îşi întrerupe o discuţie literară (despre reputaţia unui poet imaginar, Lamon), cu un prieten (Mevis), pentru a-l evoca cîteva clipe pe Simeon. Libanius, citat în discuţia celor doi, era un retor sirian care-i avusese discipoli pe Iulian Apostatul şi Ioan Gură de Aur. Meleagru — poet şi filosof sirian din sec. I î.Hr.

M-am amestecat printre creştinii
care se rugau şi se-nchinau în tăcere,
ingenuncheaţi. Eu, nefiind creştin,
nu aveam seninătatea lor sufletească
şi tremuram tot şi sufeream nespus;
eram îngrozit, tulburat, înduioşat profund.

Ah, nu zîmbi: gîndeşte-te, de 35 de ani —
iarnă, vară, noapte şi zi, de 35 de ani
stă bietul ţintuit pe coloană îndurîndu-şi martiriul.
Înainte de a ne fi născut noi — eu am 29 de ani,
tu eşti, cred, mai tînăr ca mine —
înainte de a ne fi născut noi, închipuie-ţi,
Simeon a urcat pe coloană
şi de atunci se află în faţa lui Dumnezeu.

Nu-mi este azi gîndul la muncă. —
Şi-apoi, Mevis, ar fi mai bine să le-o spui:
orice-ar crede ceilalţi sofişti,
eu tot pe Lamon îl socot
drept cel mai vestit poet al Siriei.

(iulie 1917)

MONEZI

Monezi cu inscripţii indice.
Sînt ale celor mai puternici suverani,
Stratagas, Evukratidaza,
Menandraza, Eramaiaza.
Astfel ne redă cartea înţeleaptă
scrierea indică de pe aversul monezilor.

Dar cartea ne înfățișează și reversul —
care de fapt este partea cea bună —
cu chipul regelui. Și-aici cum se oprește Grecul
                                    îndată,
cît de emoționat este citind grecește:
Eukratides, Hermaios, Straton, Menandros.

(iulie 1920)

DIN SERTAR

Voiam s-o așez pe-un perete din camera mea.

Dar umezeala sertarului i-a dăunat.

Nu voi pune în ramă fotografia.

Ar fi trebuit mai grijuliu s-o păstrez.

Buzele, figura aceasta
ah, pentru o zi doar, măcar pentru un ceas
de-ar învia trecutul lor.

Nu voi pune în ramă fotografia.

Aș suferi s-o văd astfel vătămată.

De fapt, chiar dacă n-ar fi fost așa,
m-ar stînjeni să fiu mereu atent ca nu cumva
vreo vorbă aruncată la-ntîmplare, vreun
                tremur stins în glas să mă trădeze —
de-aș fi-ntrebat vreodată despre ea.

(ianuarie 1923)

KAVAFIS PROZATOR

„Eu am două talente: de a scrie Poezie și de a scrie Istorie N-am scris Istorie și astăzi e prea tîrziu. Acum îmi veți spune: de unde știi c-ai putea scrie Istorie? O simt! Mă întreb: Kavafis, ai putea scrie o piesă? 25 de voci îmi răspund: NU! Atunci mă întreb: Kavafis, ai putea scrie Istorie? Și 150 de voci îmi răspund: DA! Ai putea!"

Astfel se autoaprecia poetul, considerînd, în afara celor 154 poeme lăsate moștenire, orice altă contribuție a sa în celelalte domenii ale literaturii și culturii neînsemnată. Iar dintre toate caracterizările ce i se făcuseră de-a lungul anilor de către personalități sau vizitatori obscuri, cel mai mult se mîndrea cu una pe care o cita adesea în conversație: „Domnul Kavafis nu face trei lucruri: nu ține conferințe, nu dă interviuri, nu scrie proză".

Și totuși, poetul care a intrat de mai bine de jumătate de veac în „Lumea Înaltă a Poeziei", al cărui loc în Panteonul literar universal nu-i mai este contestat azi de nimeni, continuă și acum să se afle în centrul atenției lumii literare prin dezvăluirea a noi și noi dimensiuni ale complexei sale personalități. Nu mai este vorba doar de poetul Kavafis, ci de „fenomenul Kavafis".

Deși în 1929 declara ritos că n-a scris proză, iar din creația sa publicistică nu amintea decît trei recenzii — *c'est tout mon bagage en prose ! — Culegeri din Cîntecele poporului grec*, 1914; *Cîntece populare din Karpathos*, 1917; *Biserică și teatru*, 1918, adevărul era cu totul altul. Alexandrinul își „clasase", cu aceeași aspră exigență

cu care operase și în cazul „ineditelor" și „renegatelor", și creația în proză. „Fiecare casă are, într-o cămară, un dulap în care păstrează obiecte vechi, nefolositoare. Nu mai e nevoie să le scoți de-acolo. Nu trebuie să arăți decît ce vrei și ce merită într-adevăr" — astfel își aprecia Kavafis textele în proză — „lucruri vechi... uitate". Martor al unor astfel de mărturisiri, prietenul său Gheorghios Paputsakis va strînge, cu ocazia semicentenarului, într-un volum opera în proză *(Peza)*, a cărei apariție va deschide șirul evenimentelor literare kavafice (șir continuat cu publicarea, în același an, a *Prozelor inedite*, de către Mihalis Peridis, cu dezvăluirea, în 1968, a *Poemelor inedite* de către G. P. Savvidis, care va aduna în 1983, în volum și *Renegatele*, șir care nu se va încheia probabil decît cu editarea schițelor de poeme găsite în arhiva Kavafis, operațiune încredințată specialistei italiene Renata Lavagnini).

Teama artistului că nu cumva creația în proză să-i umbrească celebritatea poetică s-a dovedit, ca și în cazul ineditelor și renegatelor, vană. Dacă editarea unor texte uitate aparținînd scriitorilor obișnuiți este uneori în detrimentul acestora sau pur și simplu inutilă, cînd este vorba de titani precum Kavafis, orice text capătă, în afara importanței de document literar, o semnificație aparte, devine obiect de studiu și cercetare, completează goluri în biografia sa spirituală, împrăștie umbre, dezleagă enigme.

Din paginile textelor în proză se desprind ipostaze inedite ale alexandrinului: Kavafis-prozator, Kavafis-publicist, Kavafis-critic literar și eseist, Kavafis-estetician, Kavafis-autor de texte de confesiune, Kavafis-traducător. Opera sa în proză se împarte, asemenea creației poetice, în două categorii: texte semnate de poet în diferite ziare și reviste din Egipt, Grecia și străinătate și texte destinate publicării, dar rămase, din pricini necunoscute, inedite.

Vom stărui pe rînd asupra ipostazelor menționate mai sus, dezvăluite de opera kavafică în proză, publicată sau inedită. Creația în proză, propriu-zisă, este reprezentată de două nuvele și trei proze poetice — de fapt primele creații de acest gen din literatura neoelenă.

Cele două încercări în domeniul nuvelei — proza fantastică *Ziua-n amiaza mare (Is to fos tis imeras)* (publicată prima dată la

Palermo, în 1979, sub îngrijirea Renatei Lavagnini și apoi în 1982 la Atena) și nuvela de moravuri *O noapte la Kalinderi (Mia nyx is to Kalinderi)* (pe care poetul, într-o scrisoare nedatată către prietenul său Periklis Anastasiadis, o consideră „un articol vechi") — reprezintă creații de tinerețe (a căror datare n-a putut fi stabilită cu exactitate de istoria literară — filologia kavafică are încă mult de lucru!), contemporane probabil cu primele poeme publicate și ulterior renegate. Ele au fost păstrate în arhivă (transcrise citeț) cu intenția de a fi reluate și șlefuite peste ani. Proza poetică *Munțele (To Vuno)* face parte din piesele datate de poet — Alexandria, iulie 1893 — și reprezintă o parabolă după un poem omonim al fanariotului Athanasios Hristopulos (1772—1847), de a cărui influență poetul avînd rădăcini în Constantinopol nu e străin, îndeosebi în primele scrieri. *Vapoarele (Ta pliia)*, proză poetică inedită, aparținînd tot perioadei timpurii de creație, se distinge, în ciuda tonului didactic, prin grația jocului alegoric, nefiind străină, se pare, de poemul *Le voyage* (1859) al lui Baudelaire, idolul de tinerețe al lui Kavafis. Pe aceeași linie simbolistă se înscrie și poemul în proză *Veșminte (Endymata)* (de asemenea creație de tinerețe, nedatată), care inaugurează tema claustrării ce va deveni una din principalele obsesii kavafice *(Ferestrele, În Casa Sufletului)*.

O altă dimensiune importantă a activității literare a lui Konstantinos P. Kavafis a constituit-o publicistica. Dorind încă din tinerețe să urmeze cariera jurnalistică (intenție mărturisită încă din 1883 și concretizată în parte în 1886, cînd primește legitimație de ziarist, fiind ani în șir corespondent al cotidianului alexandrin „Tilegrafos"), poetul, cum notează Rika Sengopulu, „era dotat pentru ziaristică și ar fi putut deveni cronicar politic, dar, înzestrat cu un ascuțit simț al istoriei și dorind să spună întotdeauna adevărul, n-a ales acest drum". Cu toate acestea, prezența sa în presă acoperă o perioadă de peste patru decenii (din 1886, cînd semnează primul articol — *Coralul sub aspect mitologic* — în ziarul „Constantinopolis" din metropola bosforană, pînă în februarie 1931, cînd răspunde la o anchetă despre populism inițiată de publicația pariziană „Grande Revue"). Dacă bilanțul unui interval atît de îndelungat, concretizat prin numai 26 de articole, nu impresionează prea mult

la prima vedere, importanța lui Kavafis pe plan publicistic constituie un alt capitol de elucidat. Cercetarea literară recentă a stabilit că numeroase comentarii de actualitate politică și culturală, publicate, nesemnate, la rubrica de „Însemnări" din „Alexandrini Tehni" (revistă literară și artistică, întemeiată în decembrie 1926, condusă din umbră și sprijinită financiar de Kavafis), au fost scrise chiar de mîna poetului.

Cele 26 de articole semnate în presă de Kavafis relevă, prin bogăția tematicii, capacitatea poetului de a aborda cele mai diverse subiecte: de la cele naționale și politice (cum sînt cele trei articole despre statuile elgineene și *Problema cipriotă*) pînă la simple *curiosités littéraires* (cele două articole despre Shakespeare), de la recenzii asupra unor lucrări fundamentale apărute în acea vreme (cum este cea asupra *Culegerii de cîntece populare* a lui N. G. Politis) și adevărate studii despre versificație *(Cîteva cuvinte despre versificație)* și limbă *(Profesorul Blackie despre neogreacă, Grammaire du Grec moderne* de Hubert Pernot*)*, pînă la articole de informare generală destinate unui public larg *(Poeții bizantini, O pagină de istorie troiană)*. Recenziile, ca și eseul de literatură comparată *Lamia* constituie, alături de cele șase opinii critice (exprimate cu privire la scriitori de seamă ai vremii sale — Al. Papadiamantis, Gr. Xenopulos, A. Valaoritis ș.a.), tot atîtea dovezi asupra capacității de critic literar cu care alexandrinul era realmente înzestrat, dar pe care n-a cultivat-o decît sporadic (în general articolele erau scrise la comanda publicațiilor respective).

O conștiință artistică exemplară cum a fost cea a lui Kavafis era firesc să încerce să dea răspunsuri proprii asupra marilor întrebări privind resorturile actului creator. Mărturie elocventă în acest sens sînt vestita sa *Ars Poetica* (redactată în limba engleză și rămasă inedită pînă în 1963, cînd vede lumina tiparului în volumul de *Proze inedite*, în care Mihalis Peridis a strîns toate însemnările poetului în engleză și franceză), *Însemnările inedite de poetică și morală (Anekdota simiomata piitikis ke ithikis)*, din paginile cărora răzbate vocea particulară, indefinibilă a poetului. Interesul acut pentru estetică este relevat și de comentariile sale, descoperite și publicate în 1963 de Stratis Tsirkas, asupra lucrării *Selections from the Writings of*

John Ruskin (2 volume, Londra, 1893). Strîns înrudite cu textele de mai sus sînt cele de factură eseistică în cadrul cărora, alături de ineditele *Independență* și *Gîndurile unui bătrîn artist*, un loc aparte îl ocupă și autocomentariile, redactate de poet la îndemnul prietenului său Gheorghios Lehonitis. Acesta le va aduna într-un volum apărut în 1942 la Alexandria. Ele oferă cititorului cîteva „chei" pentru mai buna înțelegere a operei.

O altă secțiune, nu mai puțin revelatoare asupra personalității alexandrinului, a textelor în proză păstrate de la Kavafis („în ele ne apare cel mai autentic, cel mai familiar Kavafis", cum mărturisește editorul G. Paputsakis) o constituie cele trei jurnale: primul, *Constantinopoliad — An Epic* — cel dintîi text cunoscut al lui Kavafis, redactat în engleză, datînd din 1882 — surprinde pe viu imaginea familiei Kavafis; al doilea, datînd din 1889 și dedicat „celui mai drag prieten", Mikes Th. Rallis, rămîne semnificativ pentru cultul prieteniei la Kavafis, ultimul, scris în limba engleză, este consacrat primei sale călătorii, în 1901, în capitala Eladei.

ZIUA-N AMIAZA MARE

Într-o seară, după cină, mă aflam la Cazinoul Sf. Ştefan, în cartierul Ramleh. Prietenul meu, Alexandros A., care locuia la Cazino, ne invitase, pe mine şi un alt tînăr, foarte apropiat nouă, să luăm masa împreună. Cum orchestra nu cînta în seara aceea, venise lume puţină, astfel încît aveam tot spaţiul la dispoziţie.

Am discutat despre tot felul de nimicuri, şi, cum nu ne număram printre cei bogaţi, a venit curînd — lucru destul de firesc — vorba despre bani, despre independenţa pe care o oferă şi despre plăcerile pe care ni le aduc.

Unul din prietenii mei spunea că ar dori să aibă 3 000 000 de franci şi-a început să ne explice ce ar fi vrut să facă şi mai ales ce să înceteze de-a mai face dacă ar fi dispus de o sumă uriaşă ca aceea. Eu, care eram mai puţin pretenţios, m-aş fi mulţumit cu un venit anual de 20 000 de franci.

Alexandros A. zise: „Dacă aş fi vrut, aş fi fost acum ditamai milionarul — dar n-am îndrăznit."

Vorbele lui ni se părură ciudate. Cunoşteam bine viaţa prietenului nostru şi nu ne aminteam să i se fi ivit vreodată prilejul de a deveni milionar. Ne-am închipuit că nu vorbeşte serios şi că va urma o glumă.

Cum Alexandros avea un aer foarte grav, i-am cerut să ne explice afirmația aceea enigmatică.

După o clipă de șovăială, continuă: „Dacă aș fi fost într-o altă companie — între oameni așa-numiți «evoluați» — n-aș fi îndrăznit, deoarece cu siguranță m-ar fi luat în rîs. Dar noi ne aflăm puțintel deasupra acestora, vreau să spun că evoluția spirituală desăvîrșită ne-a făcut din nou simpli — simpli, dar nu ignoranți. Am parcurs tot cercul, dar ne-am întors bineînțeles la primul punct. Ceilalți au rămas la jumătatea drumului. Nu știu, și nici nu-i preocupă unde se termină drumul."

Vorbele acestea nu ne-au mirat deloc. Aveam o stimă absolută unul pentru celălalt.

„Da, repetă Alexandros ca pentru sine, dacă aș fi îndrăznit, aș fi fost milionar — dar mi-a fost teamă."

„S-a întîmplat în urmă cu zece ani, continuă el. Nu aveam prea mulți bani pe vremea aceea — ca și acum, de altfel — sau, mai exact, nu aveam bani mai deloc, dar, într-un fel sau altul mă descurcam cît de cît și o scoteam la capăt binișor. Locuiam într-o casă de pe strada Șerif Pașa. Gazda era o italiancă văduvă. Aveam trei camere bine mobilate și servitorul meu, în afară de personalul de serviciu al stăpînei casei care îmi stătea la dispoziție.

Într-o seară m-am dus la teatrul Rossini și, cum se juca o piesă plictisitoare, m-am decis, pe la jumătatea spectacolului, să plec acasă. A doua zi trebuia să mă scol dis-de-dimineață din pricina unei excursii la Abukir unde fusesem invitat.

Ajuns în camera mea, am început, ca de obicei, să pășesc în lung și-n lat, gîndindu-mă la cele întîmplate în cursul zilei. Neavînd nimic interesant de rememorat, mi s-a făcut somn și m-am culcat.

Trebuie să fi dormit vreun ceas și jumătate sau două fără să visez, cînd, pe la unu după miezul nopții,

m-a trezit brusc un zgomot pe stradă. Să fi dormit din nou vreun ceas și jumătate, cînd deodată mi s-a părut că a intrat în cameră un om de statură mijlocie, la vreo 40 de ani. Purta haine negre, destul de ponosite și o pălărie de pai. Pe mîna stîngă avea un inel cu o piatră de smaragd care îmi dădu impresia că nu se potrivea deloc cu îmbrăcămintea modestă. Avea barbă neagră, cu multe fire albe, și o lucire ciudată în ochi, o privire ironică și melancolică totodată. În general însă, un tip destul de comun, din acei oameni pe care-i întîlnești des. L-am întrebat ce voia de la mine. Nu-mi răspunse imediat; mă privi cîteva minute bănuitor, ca și cum ar fi vrut să se asigure că eram într-adevăr cel pe care-l căuta. Apoi mi se adresă pe un ton umil: « Ești sărac, o știu. Am venit să-ți dezvălui în ce fel poți deveni bogat. În dreptul coloanei lui Pompei știu un loc unde e ascunsă o comoară. Eu nu vreau nimic din ea — în afara unei cutii mici de fier care se află pe fundul lăzii. Toate celelalte vor fi ale tale. »

« Și din ce constă comoara asta? », l-am întrebat.

« Din monezi de aur, îmi răspunse, dar mai ales din pietre prețioase. Are 10 sau 12 cutii pline de diamante, mărgăritare și cred — spuse ca și cum ar fi încercat să-și amintească — de safire. »

M-am gîndit atunci de ce nu s-o fi dus singur să ia ce-și dorea și de ce avea nevoie de mine. Nu m-a lăsat să vorbesc. « Înțeleg la ce te gîndești. Te întrebi de ce nu m-am dus să iau singur ce vreau. Există o piedică pe care nu ți-o pot dezvălui încă. Sînt cîteva lucruri pe care nici eu nu pot să le fac deocamdată. » Iar cînd rosti « nici eu », strălucirea din ochi îi dădu un aer de măreție care-l transformă pe loc. Îndată își recăpătă înfățișarea umilă. « Așa încît o să-mi faci un mare hatîr dacă vii cu mine. Trebuie să vii neapărat și te-am ales pe tine tocmai fiindcă îți vreau bi-

nele. Hai să ne întîlnim mîine. Te aştept de la prînz pînă pe la patru după-amiază în Piaţa Mică, la cafeneaua din apropierea liniei ferate.» După ce rosti aceste vorbe, dispăru.

A doua zi, cînd m-am trezit, uitasem cu totul de vis. După ce m-am spălat şi m-am aşezat să-mi iau micul dejun, mi-a revenit în minte şi mi s-a părut destul de ciudat. «Oare să fi fost adevărat?», mi-am zis şi apoi l-am uitat din nou.

M-am dus în excursie la ţară şi m-am distrat straşnic. Eram destul de mulţi — vreo 30 de bărbaţi şi femei, toţi bine dispuşi. Dar n-are rost să povestesc amănunte, deoarece sînt în afara subiectului."

Aici prietenul meu D. observă: „Şi-ar fi inutil. Eu unul le cunosc. Mă aflam şi eu acolo, dacă nu mă înşel."

„Oare? Nu-mi amintesc."

„Nu e vorba de excursia organizată de Markos G. ...înainte de a pleca definitiv în Anglia?"

„Sigur că da. Îţi aminteşti aşadar ce bine am petrecut. Ce vreme splendidă! Dar să revin la ce povesteam — m-am întors de la ţară obosit şi destul de tîrziu. Abia am avut timp să-mi schimb hainele şi să mănînc şi apoi am plecat la o familie prietenă unde se întinsese un joc de cărţi. Am rămas acolo pînă pe la două şi jumătate după miezul nopţii. Am cîştigat 150 de franci şi m-am întors nespus de mulţumit. M-am culcat aşadar cu inima uşoară şi am adormit imediat, după oboseala din timpul zilei.

Îndată ce m-a luat somnul, mi s-a întîmplat ceva ciudat. Am constatat că în cameră era lumină şi m-am mirat de ce n-am stins-o înainte de a mă culca. Am văzut apoi apărînd dinspre uşă — camera era destul de mare — un individ pe care l-am recunoscut imediat. Purta aceleaşi haine negre ponosite şi aceeaşi pălărie

veche de pai. Părea însă nemulțumit: «Te-am așteptat după-amiază la cafenea, de la prînz pînă la patru, îmi spuse. De ce n-ai venit? Vreau să te fac om și nu te grăbești? O să te aștept și azi la cafenea, între aceleași ore. Dar să vii neapărat!» Apoi dispăru ca și data trecută.

M-am trezit speriat. În cameră era întuneric. Am aprins lumina. Visul fusese atît de real, atît de viu, încît eram uluit și stupefiat. Am avut slăbiciunea să mă duc să văd dacă ușa era închisă. Era, ca întotdeauna. M-am uitat la ceas: trei și jumătate. Mă culcasem la trei.

Nu vă ascund și nu mă rușinez deloc să vă mărturisesc că eram speriat rău. Mă temeam să închid ochii ca nu cumva să adorm și să-l văd din nou pe vizitatorul meu nocturn. M-am așezat pe un scaun, foarte nervos. Pe la cinci a început să se lumineze de ziuă. Am deschis fereastra și m-am uitat cum strada se trezește încet-încet la viață. Cîteva uși se deschiseseră și treceau niște lăptari foarte matinali și primele căruțe ale brutarilor. Lumina zilei m-a liniștit întrucîtva, așa că m-am întins și am dormit tun pînă pe la nouă.

Cînd m-am trezit și mi-am amintit peripeția nocturnă, impresia a început să-și piardă mult din intensitate. Mă miram ce mă speriase într-atît. *Cauchemars* [1] trăiește fiecare și avusesem parte de multe în viață. De altfel, acesta aproape că nu era *cauchemar*. E adevărat că visasem de două ori același lucru. Și ce-i cu asta? Mai întîi, era sigur că-l visasem de două ori? Nu cumva am visat că-l mai văzusem pe acest om? Dar, scotocindu-mi bine mintea, am înlăturat această idee. Era sigur că visasem același lucru și alaltăieri. Dar chiar și-așa, ce găseam atît de ciudat? Primul vis mi se întipărise puternic în minte și de aceea l-am avut

[1] Coșmaruri (fr.).

din nou. Aici însă logica mea se clătina puțin. Nu-mi aminteam ca primul vis să mă fi impresionat atît de mult. A doua zi uitasem de el. În excursie și în vizita făcută cu o seară înainte mă gîndisem la cu totul altceva decît la vis! Dar, în definitiv, ce-i cu asta? Nu se întîmplă deseori să visăm persoane pe care nu le-am văzut mulți ani și la care nu ne-am mai gîndit de mult? Se pare că amintirea lor rămîne întipărită în suflet și brusc reapare în vis. Așadar, ce era atît de ciudat că am visat din nou un lucru la un interval de numai 24 de ore, chiar dacă în timpul zilei nu mă gîndisem deloc la el? Mi-am zis apoi că citisem pesemne undeva despre o comoară ascunsă și, uitînd, mi-a revenit în memorie. Oricît am căutat însă, nu mi-am amintit de vreo lectură recentă de acest fel.

Pînă la urmă m-am plictisit să mă mai gîndesc și am început să mă îmbrac. Trebuia să mă duc la o cununie și alegerea îmbrăcămintii mi-a alungat cu totul visul din minte. M-am așezat să-mi iau micul dejun și, ca să treacă timpul, m-am apucat să răsfoiesc o revistă editată în Germania — « Esperos », cred.

M-am dus la cununia unde se adunase lumea bună a orașului. Aveam pe atunci multe cunoștințe și am repetat de nenumărate ori, după terminarea ceremoniei, că mireasa era frumoasă, doar că era puțin cam palidă, că mirele era un tînăr chipeș și avea și bani și alte fleacuri de acest fel.

Nunta s-a încheiat pe la 11 și jumătate și de aici m-am îndreptat către Gara Vulkli să văd o casă ce-mi fusese recomandată și pe care urma să o închiriez pentru o familie de nemți din Cairo ce voia să-și petreacă vara la Alexandria. Casa era luminoasă și bine întreținută, dar nu atît de mare pe cît aveau ei nevoie. Am făgăduit gazdei să recomand cum se cuvine locuința altor chiriași. Stăpîna casei nu mai știa cum să-mi mulțumească și, ca să mă înduioșeze, mi-a îndru-

gat toate necazurile ei, cum şi cînd a murit răposatul, că a călătorit în Europa, că nu era ea femeie să-şi închirieze casa, că tatăl ei fusese medicul nu ştiu cărui paşă şi cîte şi mai cîte. Cu sentimentul datoriei împlinite, m-am îndreptat spre casă. Am ajuns pe la unu şi am mîncat cu poftă. După ce-am terminat prînzul şi mi-am băut tacticos cafeaua, mi-am zis să mă duc la un prieten ce locuia la un hotel din apropierea cafenelei « Paradis » ca să stabilim un program pentru după-amiază. Era în august şi soarele ardea destul de tare. Coboram încet pe strada Şerif Paşa. Drumul, ca întotdeauna la ora aceea, era pustiu. Am întîlnit doar un avocat pe care-l angajasem pentru nişte acte de vînzare a unui lot mic de pămînt la Moharemvi. Era ultima rămăşiţă a unui teren destul de mare pe care îl vîndusem treptat şi din care îmi acopeream o parte din cheltuieli. Avocatul era om de cuvînt şi de aceea îl alesesem. Avea însă un mare cusur. Era vorbăreţ din cale-afară. M-am gîndit să încep eu să mă plîng puţin decît să-mi împuieze capul cu vorbăria lui. Dar nu ştiu cum se făcu că începu să turuie — îmi vorbi despre dreptul comercial, apoi despre cel roman, aduse vorba şi de Iustinian, îmi pomeni de procese vechi pe care le avusese la Smirna, se lăudă, îmi explică mii de fleacuri cu totul fără rost, ţinîndu-mă strîns de haină — lucru pe care îl detest. Trebuia să îndur logoreea acestui tip, nu aveam încotro; de cîte ori îi scădea ritmul, încercam să intru şi eu în vorbă şi să aflu cîte ceva despre vînzarea de interes vital pentru mine. Strădaniile mele de a-l descoase m-au abătut din drum şi m-am dus cu el. Am trecut prin Piaţa Consulilor, pe lîngă bursă, am traversat micul drum care leagă Piaţa Mare de cea Mică, şi, în sfîrşit, cînd am ajuns în dreptul Pieţii Mici, căpătasem deja toate informaţiile dorite şi m-a lăsat şi avocatul, amintindu-şi că trebuia să viziteze un client ce locuia în apropiere.

Am stat o clipă şi l-am privit îndepărtîndu-se, blestemînd vorbăria lui care mă făcuse, pe o asemenea arşiţă, să mă abat din drum.

Mă pregăteam să mă întorc şi să pornesc spre strada Cafenelei « Paradis », cînd, deodată, ideea că mă aflam în Piaţa Mică îmi apăru în mod bizar în minte. M-am întrebat cum de mi-am amintit visul. « Aici este locul unde mi-a dat întîlnire faimosul deţinător al comorii », mi-am zis zîmbind şi în mod automat mi-am întors capul spre şinele de cale ferată. Îngrozitor! Insul se afla acolo, în cafeneaua aceea mică. Am ameţit pe loc, şi, de teamă să nu mă prăbuşesc, m-am sprijinit de un parapet. L-am privit din nou. Aceleaşi haine negre, aceeaşi pălărie din pai, aceeaşi înfăţişare, aceeaşi privire care mă fixa. Nervii mei erau atît de încordaţi încît am crezut că un cuţit îmi străpunsese trupul. Ideea că era ziua-n amiaza mare, că pe stradă treceau oameni indiferenţi care nu păreau să vadă că se întîmplă nimic neobişnuit, şi că eu, numai eu ştiam că se întîmplă lucrul cel mai îngrozitor, că acolo stătea o stafie despre care ştiam ce forţă are şi din ce tenebre ale necunoscutului venea — din ce iad, din ce Ereb! — mă paralizâ şi începui să tremur ca varga. Stafia nu-şi lua ochii de pe mine. Atunci mă cuprinse teama să nu se ridice şi să se apropie, poate voia să-mi şi vorbească! Mi-era frică să nu mă ia cu el şi să nu mă mai poată nimeni scăpa! M-am aruncat în prima trăsură şi i-am cerut vizitiului să mă ducă la o adresă îndepărtată, nu-mi amintesc unde.

Cînd mi-am revenit puţin, am văzut că ajunsesem aproape de Sidi Gavir. Eram ceva mai calm şi am început să cercetez cu sînge rece întîmplarea. I-am poruncit vizitiului să se întoarcă în centru. « Sînt nebun, mă gîndeam, fără îndoială. O fi fost cineva care semăna cu tipul din vis. Trebuie să mă întorc să

mă încredințez că așa este. De bună seamă că a plecat și asta va fi o dovadă că nu era el; îmi spusese că mă va aștepta doar pînă la patru.»

Chinuit de aceste gînduri, am ajuns la teatrul Zizinia și acolo, adunîndu-mi tot curajul de care eram în stare, i-am poruncit vizitiului să mă ducă din nou în Piața Mică. Inima îmi bătea de credeam că o să îmi iasă din piept cînd m-am apropiat de cafenea. I-am spus vizitiului să oprească. L-am tras de braț atît de tare de era cît pe-aci să cadă de pe capră; se apropiase prea mult de cafenea, iar stafia se afla încă acolo. Atunci am început s-o privesc cercetător, doar-doar oi găsi vreo deosebire față de tipul din vis. Stăteam în trăsură și-l măsuram provocator, sperînd că lucrul ăsta îl va mira și-mi va cere o explicație. Dimpotrivă, el răspundea privirii mele cu o privire la fel de îndrăzneață. Înfățișarea îi trăda neliniștea pentru hotărîrea pe care urma s-o iau. Se pare că-mi ghicea gîndurile, ca și cum le-ar fi știut deja din visul meu, și, ca să-mi alunge orice îndoială asupra identității, își întoarse spre mine mîna stîngă și-mi arătă — o făcu atît de clar încît mă temeam să nu bage de seamă vizitiul — inelul de smaragd care mă impresionase cînd îmi apăruse prima dată în vis.

Am scos un țipăt de groază și i-am spus vizitiului, care începuse de-acum să fie îngrijorat de sănătatea mintală a clientului său, să mă ducă în bulevardul Ramleh. Singurul meu țel era să mă îndepărtez de locul acela. Cînd am ajuns în bulevard, l-am rugat să mă ducă la Sf. Ștefan, dar, văzînd că vizitiul șovăie și bolborosește ceva, am coborît și am plătit. Am oprit o altă trăsură și i-am cerut să mă ducă la Sf. Ștefan.

Cînd am sosit acolo, îmi era rău. Am intrat în sala Cazinoului și m-am speriat de înfățișarea mea reflectată în oglindă. Aveam o paloare cadaverică. Din fericire, sala era pustie. M-am prăbușit pe o canapea

şi am început să mă gîndesc ce să fac. Să mă întorc acasă îmi era imposibil. Să mă întorc iar în acea cameră unde în noaptea trecută venise, ca umbră supranaturală, cel pe care îl văzusem adineauri stînd la o cafenea obişnuită, cu înfăţişarea unui om obişnuit, era exclus. Eram absurd, deoarece avea desigur forţa să vină să mă găsească oriunde m-aş fi dus. Am rămas în această stare de paralizie ceasuri în şir.

În cele din urmă am luat o hotărîre. M-am decis să mă duc la prietenul meu G.V., care locuia pe-atunci în Moharrem-Bei."

„Care G.V.?, îl întreb, tipul acela excentric care se ocupa cu studiul vrăjitoriei?"

„Întocmai — de aceea l-am şi ales. Cum am luat trenul, cum am sosit la Moharrem-Bei, cum mă uitam în dreapta şi stînga ca un nebun să nu cumva să apară din nou stafia lîngă mine, cum m-am prăbuşit în camera lui G.V., îmi amintesc confuz. Ce ţin minte clar este că, atunci cînd s-a aflat lîngă mine, am izbucnit într-un plîns isteric şi, tremurînd tot, m-am apucat să-i povestesc aventura mea îngrozitoare. G. V. m-a liniştit şi, pe jumătate serios, pe jumătate în glumă, mi-a spus să nu mă tem, că stafia nu va îndrăzni să vină în locuinţa lui şi, chiar dacă ar fi venit, ar fi alungat-o imediat. Cunoştea, îmi spuse, acest tip de arătări supranaturale şi ştia şi cum să le exorcizeze. De altfel, mă rugă să mă conving că nu mai aveam nici un motiv de teamă: stafia venise la mine cu un anumit scop, obţinerea « diavolului de fier » pe care nu putea să-l capete, se pare, fără prezenţa şi ajutorul omului. Nu-şi atinsese însă scopul: s-o fi lămurit deja, după spaima mea, că nu-i mai rămînea speranţă să-l atingă. Fără îndoială că va încerca să înduplece pe un altul. G.V. regreta doar că nu l-am anunţat la timp ca să vină să vadă el însuşi stafia şi să-i vorbească. În istoria stafiilor, adăugă el, apariţia spiritelor sau a demo-

nilor ziua-n amiaza mare se întîmplă foarte rar. Cu toate acestea, spusele lui nu mă liniştiră. Am petrecut o noapte cumplit de agitată şi a doua zi cînd m-am trezit aveam febră. Ignoranţa doctorului şi starea jalnică a sistemului meu nervos erau cît pe-aci să mă facă să dau ortul popii. Cînd mi-am revenit puţin, am cerut să aflu tot. Mă îmbolnăvisem pe 3 august şi bănuiam că au trecut trei-patru zile. Era în 2 septembrie.

O scurtă călătorie într-o insulă din Egeea a grăbit însănătoşirea. În timpul bolii am rămas la locuinţa prietenului meu V., care m-a îngrijit cu inima bună pe care i-o ştiţi. Regreta doar că nu avusese tăria să-l alunge pe doctor şi să mă îngrijească cu leacuri vrăjitoreşti care şi eu cred că, cel puţin în această situaţie, m-ar fi vindecat la fel de repede ca şi doctorul.

Iată, prieteni, prilejul care mi s-a ivit să devin milionar — dar n-am îndrăznit. N-am îndrăznit, dar nu-mi pare rău."

Aici Al. s-a oprit. Marea încredere în adevărul celor relatate şi simplitatea cu care ne povestise ne-au împiedecat să mai comentăm întîmplarea. De altfel, era 12 şi 27 minute noaptea. Şi cum ultimul tren spre centru era la 12 şi jumătate, am fost nevoiţi să-l salutăm şi să plecăm în grabă.

O NOAPTE LA KALINDERI

Într-o noapte de vară, una din acele nopţi fierbinţi de august, cînd te sufoci de zăpuşeală în casă, m-am hotărît să mă duc la Kalinderi, să respir puţin aer curat şi, în cazul cînd voi găsi deschisă cafeneaua lui Antonis, să rămîn să iau o cafea.

Kalinderi este un ţărm pitoresc ce se întinde între Neohori şi Therapia, două dintre cele mai frumoase sate ale Bosforului. Nu ştiu de ce, dar îmi place mai mult decît Vuiukdere (Vathyrryax, pe greceşte) care, deşi îndeobşte este atît de admirat, mie mi-a părut întotdeauna un loc rece.

„Drumul drept" ce duce de la Neohori la Kalinderi era circulat în noaptea aceea. Era sîmbătă seara şi se făceau pregătiri pentru duminică. Prin case, gospodinele tocmai isprăveau curăţenia şi scuturatul începute de dimineaţă. La ceasul acela, ferestrele sclipeau vesele de la lumină. De obicei, în restul săptămînii, satul era cufundat în beznă de pe la nouă şi jumătate şi oamenii mergeau la culcare. Lumea forfotea pe drum — majoritatea coborau la cafeneaua de pe chei unde în fiecare sîmbătă croitoresele din sat (e un lucru uimitor cît de multe croitorese sînt în Neohori!) îşi etalau mărfurile.

După cinci minute de mers, am ieşit de pe drumul drept şi am început să mă plimb pe frumosul ţărm Kalinderi. Era o noapte fermecătoare. Luna plină îşi întindea asupra apelor Bosforului mantia argintie, ţărmul asiatic de vizavi strălucea cu căsuţele lui albe şi ici şi colo sclipea turla unui minaret; totul îţi părea ca un decor de teatru magic pe care-l priveai pe gratis.

Cafeneaua lui Antonis era deschisă, dar n-avea mulţi clienţi. Lumea se îmbulzise toată în port. În fundul încăperii stăteau doi inşi ce fumau din narghilea, discutînd despre o moştenire. Erau destul de departe de mine şi, cum nu vorbeau prea tare, doar în răstimpuri, cînd discuţia se aprindea, îmi ajungeau la ureche frînturi din frazele lor — „O, frate, te înşeli! Coana Froso (Dumnezeu s-o ierte, săraca, ce femeie bună era!) avea numai un stîlp de casă şi cînd a murit..." „Ce spui? Va să zică cea mare, care l-a luat pe Kostakis..." şi iarăşi glasurile scădeau. La celălalt capăt

era așezată o pereche — un podgorean din Therapia cu consoarta lui. Aceștia tăceau. Bărbatul se juca cu niște mătănii mari și se părea că pentru el nu există lucru mai amuzant decît clic-clic-ul acestora care, în răstimpuri, cînd le lăsa să alunece cîte opt-zece deodată, făceau un zgomot destul de puternic.

Am ales colțul cel mai ferit — o masă așezată sub un copac stufos. Și aici, întins pe două scaune, cu cafeaua alături — o cafea cum numai la Constantinopol poți bea — am hotărît să petrec două ceasuri în tihnă deplină, admirînd frumoasa priveliște pe care natura o desfășura în fața mea.

Un specific al peisajului bizantin este, după părerea mea, veselia lui. Văile, pantele, munții zîmbesc întotdeauna. Vînticelele ce adie aici sînt spirite bune ce aduc mîngîiere și insuflă curaj. Oricît de necăjit ai fi, oricîte supărări te-ar copleși, dacă ieși să te plimbi pe cîmp în jurul Constantinopolului sau pe țărm, simți că povara de pe suflet ți se mai ușurează cînd auzi natura bizantină șoptindu-ți: — „Dumnezeu există". În noaptea de care vă vorbesc simțeam această înrîurire și mai puternic. Un vînt ușor începu să adie asupra Bosforului și-i tulbura netezimea, încrețindu-i apele. Dar valurile Bosforului nu seamănă cu cele ale altor ape, ce capătă brusc expresia unei fizionomii răutăcioase și îmbătrînite. Cînd Bosforul se învolburează, o face pur și simplu fiindcă se bucură, fiindcă rîde. Este un zeu vesel, petrecăreț, ce dorește fericirea oamenilor. Seara, pe apele lui — de la Besiktasi pînă la Kavakia e o distanță destul de bună — saltă caiacurile ușoare pe puntea cărora lumea glumește și se distrează, ochii negri strălucesc de dor și inimi gingașe ard, se fac atîtea jurăminte și promisiuni. Un zeu vesel care are experiența străveche a lucrurilor de acest fel. Nu a fost mîna lui în peripețiile lui Zeus și ale Europei petrecute pe aceste meleaguri?

În jurul meu domnea o liniște deplină. Cei care discutaseră despre moștenire plecaseră demult. Cealaltă masă continua să rămînă tăcută. O liniște atît de profundă, atît de desăvîrșită m-ar fi întristat, poate, dacă m-aș fi aflat în altă parte, în timp ce, dimpotrivă, pe țărmul Bosforului mă simțeam într-o dispoziție nemaipomenită. Și stăteam așa fermecat de armonia mută a tăcerii pe care o întrerupea din cînd în cînd doar filfiitul unei păsări, apele izbind țărmul sau vreun zgomot de cești în cafenea. Cele trei-patru felinare care atîrnau de puținii copaci ai grădinii dădeau atîta lumină cît să țină tovărășie fără să tulbure întunecimea nopții. În această liniște, mintea mea găsea o dulce desfătare și, sub influența priveliștii pe care o aveam sub ochi, gîndurile îmi deveneau încrezătoare și plăcute, în armonie cu frumusețea divină care mă înconjura.

Brusc, tăcerea a fost întreruptă. O barcă mare apăru pe apă îndreptîndu-se spre Therapia și în ea un grup care cînta. Cîntau frumos. Desigur, nu după toate canoanele muzicii — țăranii simpli din barcă, asemenea strămoșului lor, tracul Orfeu, care făcea să lăcrimeze și pietrele, nu aveau habar de legile conservatoarelor. Cîntecul întrerupînd sau, mai degrabă, însoțind tăcerea nopții de vară este una din slăbiciunile mele. Este, cred, muzică naturală, muzică adevărată a sufletului, în timp ce zgomotul nemilos al clavecinului de salon, mie unul mărturisesc că-mi pune nervii la-ncercare.

Nu-l duceți iute lîngă cruce.
Lumina să-i mai scalde fața,
păcat e, grabnic de-l veți duce
nici n-a simțit ce-nseamnă viața.

Hohot de rîs sau lacrimi grele —
Pe lume totul e minciună.
Minciuni şi umbre-s toate cele.

Iar singuru-adevăr păstrîndu-l
îl poate lacoma ţărînă,
în ea îşi află toţi mormîntul.

Mă năpădi brusc un sentiment de împotrivire violentă. Aşteptam să aud un cîntec vesel, vitejesc, plin de bucurie şi viaţă, unul din acele cîntece pe care le naşte ţărmul fertil şi însufleţit al Bosforului. În schimb ascultam unul cu versuri simple şi neşlefuite — bocet amar despre zădărnicia tuturor lucrurilor, plîngerea aceea străveche a omului care suferă — *minciuni şi umbre-s toate cele.*

Florile din jurul meu continuau să-şi împrăştie parfumul lor îmbătător, apele nu conteneau să alerge vesele spre îndepărtate ţărmuri de vis, cerul îşi etala în continuare măreţia păcii lui — toate armonioase şi în deplin acord cu făgăduinţa tainică a fericirii absolute.

Şi în acest timp glasurile cîntăreţilor nu şovăiau să se înalţe melancolice şi îndrăzneţe, ca un protest împotriva frumuseţii încîntătoare dar înşelătoare a lumii.

Hohot de rîs sau lacrimi grele —
Pe lume totul e minciună,
minciuni şi umbre-s toate cele.

Iar singuru-adevăr păstrîndu-l
îl poate lacoma ţărînă,
în ea îşi află toţi mormîntul.

Cîntăreţii au tăcut iar barca a început să se îndepărteze. Dar au luat şi buna mea dispoziţie cu ei. Vîntul mi s-a părut puţin umed şi m-am ridicat şi-am făcut

cîțiva pași. Într-un loc adăpostit am aprins un chibrit și m-am uitat la ceas. Miezul nopții. Era ora întoarcerii. Tocmai în clipa aceea un nor negru, care de la un timp înainta la orizont, a acoperit luna. Mi s-a părut aidoma unei cortine ce se lasă la sfîrșitul spectacolului.

Am pornit înapoi spre satul cufundat acum în somn adînc. Pe drumul mare, nici țipenie. Nu l-am întîlnit decît pe bătrînul tocmit de primărie care vestea ora izbind cu o măciucă în pămînt — impasibil măsurător al Timpului.

MUNTELE

Cu zeul Eros împreună
și-a mea Iubire de acum
și zeul cel puternic, Timpul,
pe munte am pornit la drum.

Iubirea osteni îndată
pe cărăruia în urcare,
iar zeul Timp și zeul Eros
înaintau în graba mare.

Oprește-te,-i strigai lui Eros,
prea iute pasul tău străbate,
pe cînd Iubirea mea, sărmana,
e istovită peste poate.
. . . . . .

Mulți, foarte mulți, au urcat pe muntele lui Hristopulos, mulți urcă zilnic muntele semeț unde atîtea și-atîtea Iubiri încetinesc pasul, obosesc și-și pierd suflul. Jos, la poale, cît de veselă, de puternică și sănătoasă e Iubirea și cu cît dor privește verdeața din vîrf, însetată să ajungă acolo pentru a trăi fericită alături de iubitul ei — acolo unde soarele dogorește și aerul e atît de proaspăt. Și iată că pornește veselul grup —

Tînărul, Iubirea, Eros, Timpul. La început, drumul este lin şi ei se înşeală şi nici nu-şi dau seama cînd au ajuns la jumătate. Dar aici, încet-încet, urcuşul devine tot mai anevoios, te împiedici la fiece pas de pietre mari şi colţuroase, pantele sînt din ce în ce mai abrupte. Iubirea începe să ostenească, răsuflă greu, e tot mai palidă. Continuă totuşi să înainteze inimoasă. Nu vrea să se aşeze să-şi tragă răsuflarea. Dar unde să se aşeze? Peste tot numai stînci, prăpăstii, ciulini! Să se întoarcă n-o mai ţin puterile, nici nu vrea să audă. Înainte — tot înainte vrea să meargă Iubirea — înfierbîntată de tumultul fals pe care-l dă urcuşul. Nu recunoaşte că e istovită. Apoi, nu sînt chiar atît de departe de ţel. Iată, Eros şi Timpul ce repede aleargă, ce mult s-au distanţat! Aproape că au şi ajuns în vîrf! Să facem şi noi un ultim efort! Ar fi ruşinos să rămînem de căruţă! Înainte, înainte, vom ajunge negreşit sus. Dar firava forţă care-i rămăsese Iubirii se risipi într-o clipă. Cu cît se grăbesc, cu atît mai repede zboară Eros şi Timpul. Ai impresia că, tot îndepărtîndu-se, îşi schimbă înfăţişarea. Adineauri erau atît de falnici şi frumoşi, iar acum parcă s-au micşorat, s-au urîţit. Acum cei doi zei ai noştri par nişte oameni simpli; acum liliputani înaripaţi; apoi păsări; acum două puncte; vai, iată, s-au şters cu totul. În aceeaşi clipă, Iubirea scoate un ţipăt sfîşietor care răscoleşte peşterile Muntelui, prăbuşindu-se la picioarele Tînărului care izbucneşte în plîns. Cu inima îndurerată, nespus de îndurerată, Tînărul sapă în munte mormîntul Iubirii şi, în timp ce făptuieşte trista lucrare, îşi aruncă privirea în jur; abia acum vede, iată, că locul e acoperit de morminte — multe, nenumărate. Atîtea alte Iubiri zac în cimitirul din înaltul muntelui, acoperite sub verdeaţa deasă şi străjuite de frumuseţea semeţului vîrf.

Să fie o simplă iluzie optică acest vîrf? Să fie un decor imaterial făcut anume să înșele călătorii obosiți? Există atît de multe morminte aici încît înclin să cred acest lucru; și totuși sînt sigur că ceea ce se zărește acolo sus sînt căsuțe cît se poate de reale — un întreg sătuc. Căsuțe albe, frumoase și liniștite, acoperite cu trandafiri galbeni și iederă, înconjurate de grădini în care și-au dat întîlnire toate parfumurile și culorile din lume. Oare înaripatul Eros aleargă atît de grăbit ca să găsească în vîrf adevăratii îndrăgostiți pe care nu i-a speriat înălțimea, adevăratele iubiri care izbutesc să urce și trăiesc fericite în pacea sătucului înverzit? Să nu fi fost eșecul din vina Iubirii? Poate că drumul n-a fost prea greu, ci doar ea prea slabă. Și tînărul s-a dovedit necugetat, șovăielnic. În loc să o lase să se tîrască prin mărăcinișuri și pietre, n-ar fi trebuit oare să ia în brațe Iubirea și să alerge cu ea pînă în vîrf? În timp ce Iubirea urca, el, nepăsător și nestatornic, și-a văzut de drumul lui. Nici măcar nu s-a întors să vadă ce face. Abia cînd a leșinat, a alergat s-o îngrijească, cuprins de neliniște și teamă. Socotea, se vede, ușuratecul, că Iubirea lui are viață veșnică și, îndată ce și-a revenit puțin, a lăsat-o să înainteze singură, în timp ce tocmai în clipa aceea ar fi trebuit să o sprijine, să o țină strîns, să o încălzească, să nu leșine din nou sărmana. Și acum, că ea a murit, Tînărul coboară muntele plîngînd amarnic, privind la numeroasele morminte care ascund nenorociri asemănătoare și ascultînd vîntul care șuieră ironic în juru-i:

Cu zeul Eros împreună
și-a mea Iubire de acum
și zeul cel puternic, Timpul,
pe munte am pornit la drum.

Iubirea osteni îndată
pe cărăruia în urcare
iar zeul Timp și zeul Eros
înaintau în graba mare.

Oprește-te, strigai lui Eros,
prea iute pasul tău străbate,
pe cînd Iubirea mea, sărmana,
e istovită peste poate.
.....

Alexandria, iulie 1893

VAPOARELE

De la Fantezie la Hîrtie traversarea e dificilă, marea e primejdioasă. Distanța pare mică la prima vedere și totuși cît de lungă e călătoria și de dăunătoare uneori pentru vapoarele care o străbat.

Prima pagubă e pricinuită de natura deosebit de îndrăzneață a mărfurilor pe care le transportă vapoarele. În piețele Fanteziei cele mai multe și mai alese lucruri sînt făcute din pietre fine și ceramică străvezie și, cu toată grija marinarilor, multe se sparg pe drum, multe la descărcarea pe uscat. Pagubă ireparabilă, deoarece e exclus ca vaporul să aducă a doua oară mărfuri la fel de frumoase. Nu mai e cu putință să fie găsită aceeași prăvălie care le-a vîndut. În piețele Fanteziei există prăvălii mari și luxoase, dar nu rămîn deschise mult timp. Shimburile lor se fac rapid, mărfurile se vînd îndată ce sînt etalate. Rareori se întîmplă ca vaporul sosit în port să aducă a doua oară mărfuri de acest fel.

Un alt impediment îl constituie încărcătura vapoarelor. Pleacă supraîncărcate din confortabilele porturi continentale şi apoi, cînd se află în larg, sînt nevoite să arunce peste bord o parte din mărfuri, pentru a salva restul. Astfel, nici un vapor nu izbuteşte să aducă intacte toate comorile pe care le-a luat la plecare. Cele aruncate sînt desigur mărfuri de cea mai mică valoare, dar uneori se întîmplă ca marinarii, în marea lor grabă, să zvîrle în valuri şi obiecte de preţ.

La sosirea în portul *Hîrtia Albă* sînt nevoiţi să facă din nou alte sacrificii. Vin ofiţerii de la vamă, cercetează marfa şi chibzuiesc îndelung dacă trebuie sau nu să permită descărcarea; refuză debarcarea cutărei mărfi, din alte mărfuri nu acceptă decît o cantitate infimă. Locul îşi are legile lui. Nu toate mărfurile au trecere liberă şi contrabanda e interzisă cu severitate. Intrarea vinurilor este împiedicată, deoarece băuturile de pe continent aduse de vapoare sînt tari, ameţesc spiritul, iar ofiţerii de la vamă le interzic cu desăvîrşire. Foarte ameţitoare, ele nu sînt potrivite pentru toate capetele. De altfel, există şi o societate locală care deţine monopolul vinurilor. Produce băuturi avînd culoarea vinului şi gustul apei şi poţi bea toată ziua din ele fără să te ameţeşti deloc. Sînt societăţi cu tradiţie ce se bucură de un bun renume.

Dar iarăşi să fim mulţumiţi cînd vapoarele acostează în port, fie şi cu toate aceste sacrificii. În cele din urmă, după multă veghe şi grijă, numărul mărfurilor distruse sau aruncate peste bord în timpul călătoriei este redus. Apoi, legile locului şi regulile vamale sînt tiranice în multe privinţe, dar nu chiar strict interdictive şi încărcătura este astfel în mare parte debarcată. Ofiţerii vamali nu sînt infailibili şi unele mărfuri interzise se strecoară ascunse în lăzi pe care una scrie . alta au înăuntru; astfel pătrund şi vinuri bune pentru petreceri alese.

Trist, foarte trist este altceva. Şi anume atunci cînd în larg se zăresc plutind vapoare uriaşe, cu podoabe de coral şi catarge din abanos, cu mari steaguri albe şi roşii desfăşurate, pline de comori, care nici măcar nu se apropie de port, fie pentru că toate mărfurile pe care le transportă sînt interzise, fie că portul nu are capacitatea să le primească şi astfel sînt nevoite să-şi continue drumul. Vînt prielnic suflă în pînzele de mătase, soarele face să strălucească prora aurie şi vapoarele se îndepărtează în linişte şi cu măreţie, se îndepărtează pentru totdeauna de noi şi de portul nostru neîncăpător.

Din fericire, asemenea vapoare se ivesc rareori. Numai două-trei de acest fel vedem de-a lungul unei vieţi. Le uităm însă repede. Pe cît de strălucitoare apar, pe atît de iute sînt date uitării. Şi se scurg astfel cîţiva ani pînă-ntr-o bună zi — în timp ce stăm inerţi privind lumina sau ascultînd tăcerea — cînd din întîmplare revin în auzul nostru spiritual unele strofe pline de suflu pe care nu le recunoaştem la început şi ne chinuim mintea să ne amintim unde le-am mai auzit. După mult efort se trezeşte vechea amintire şi ne aducem aminte că strofele respective sînt din cîntecul pe care-l murmură marinarii, frumoşii eroi ai *Iliadei*, cînd trec marile, minunatele vapoare şi înaintează îndreptîndu-se spre cine ştie ce direcţie.

VEŞMINTE

Într-un cufăr sau într-un sipet de abanos preţios voi pune la păstrare veşmintele vieţii mele.

Hainele cele albastre. Apoi cele roşii — cele mai frumoase dintre toate. Urmează cele galbene. Şi, la

sfîrşit, iar albastre, dar acestea din urmă mult mai decolorate decît primele.

Le voi păstra cu pioşenie şi cu multă tristeţe.

Cînd voi purta haine negre şi voi locui într-o casă vopsită în negru, într-o încăpere întunecoasă, voi deschide din cînd în cînd cufărul cu bucurie, cu dor şi disperare.

Voi privi hainele şi-mi voi aminti marea sărbătoare care va fi atunci cu totul sfîrşită.

Da, cu totul sfîrşită. Mobilele împrăştiate în dezordine prin încăperi. Farfurii şi pahare sparte aruncate pe jos. Toate luminările arse pînă la capăt. Tot vinul băut. Toţi invitaţii plecaţi. Cîţiva, obosiţi, vor fi stînd singuri cuc, la fel ca şi mine, în case întunecoase — alţii, mai obosiţi, se vor fi dus la culcare.

POETICA

Partea I

După încheierea definitivă a Cizelării, va trebui să trec la Controlul Filosofic al poemelor.

Inconsecvențe evidente, posibilități ilogice, exagerări ridicole vor trebui desigur înlăturate și, atunci cînd poemele nu pot fi refăcute, vor trebui sacrificate; din astfel de piese sacrificate se vor păstra numai acele versuri care s-ar putea dovedi mai tîrziu utile la compunerea unei noi creații.

Însă spiritul în care va fi efectuat Controlul nu trebuie să fie prea fanatic.

Avantajul experienței personale este neîndoielnic important; dar dacă această experiență este înțeleasă în sens îngust, ea va limita simțitor producția literară și chiar pe cea filosofică. Dacă e nevoie să aștepți pînă la bătrînețe ca să îndrăznești să discuți despre aceste lucruri, dacă e nevoie să aștepți să treci printr-o boală grea ca să poți vorbi de ea — vei descoperi că ceea ce-ți rămîne de descris este foarte puțin și cu siguranță multe lucruri s-ar putea să nu fie scrise deloc — în mod evident deoarece persoana care le va trăi s-ar putea să nu fie înzestrată cu talentul analizei și exprimării lor.

Prin urmare, conjectura nu trebuie nicidecum evitată cu totul; dar bineînțeles se impune a fi folosită

cu atenție. Cînd procedeul e condus cu inteligență, se elimină o mare parte din riscuri, folosirea lui transformîndu-l într-un soi de experiență ipotetică. Acest lucru este mai ușor, de pildă, în cazul descrierii unei bătălii, a unei situații sociale, a unui peisaj. Prin imaginație (și cu ajutorul unor întîmplări trăite personal și legate între ele mai mult sau mai puțin) poetul poate să se transpună în miezul lucrurilor și să creeze astfel o experiență. Aceeași observație e valabilă — chiar dacă prezintă o dificultate mai mare — în sfera sentimentului.

Aș putea observa aici că toți filosofii folosesc în mod obligatoriu conjectura — procedeu ilustrat și elaborat după o atentă cîntărire a cauzelor și efectelor în urma concluziilor desprinse (vreau să spun cunoașterea altei experiențe autentice).

De altfel, poetul, descriind situațiile mentale, poate obține totodată experiența pe care i-o oferă autocunoașterea și va deține prin urmare un criteriu autentic pentru ceea ce ar simți dacă și-ar putea plasa eul în condiții imaginare.

Ar trebui de asemenea să fim atenți să nu ne scape din vedere ideea că o stare sentimentală este, în același timp sau mai degrabă pe rînd, adevărată și falsă, posibilă și imposibilă. Iar poetul — care, chiar și atunci cînd lucrează în cel mai înalt grad filosofic, rămîne artist — prezintă o fațetă: ceea ce nu înseamnă că refuză reversul monedei — sau, chiar dacă este poate un lucru riscant, că dorește să impună ideea că aspectul pe care-l semnalează sau îl tratează este cel mai adevărat sau unul cel mai adesea adevărat. El descrie pur și simplu o situație sentimentală prezentă sau viitoare — cînd trecătoare, cînd de o anumită durată.

Foarte adesea opera poetului nu are sens definit; ea este o simplă sugestie; ideile vor fi extinse de generațiile viitoare sau de cititorii contemporani lui. Platon

spunea că poeții exprimă marile sensuri fără să le conștientizeze.

Am afirmat mai sus că poetul rămîne întotdeauna artist. Artistul va trebui să evite — fără să o nege — cea mai elevată în aparență — în aparență, deoarece nu s-a dovedit în mod cert că este și cea mai elevată — filosofie a inutilității absolute a strădaniei și a contradicției inerente oricărei manifestări umane. Dacă o neagă — trebuie să muncească. Dacă o acceptă, iarăși trebuie să muncească, dar cu sentimentul că operele lui nu sînt la urma urmei decît jocuri — în cel mai bun caz jocuri potrivite a fi folosite pentru o creație mai valoroasă sau mai bună.

Cu toate acestea, să ne gîndim la zădărnicia lucrurilor omenești, deoarece acesta este un mod mai clar de a exprima ceea ce am numit mai sus „inutilitatea strădaniei și contradicția inerentă oricărei manifestări umane". Puține firi, foarte puține, pot — din moment ce o acceptă — să acționeze potrivit acestui principiu, adică să se abțină de la orice acțiune în afara celei pe care o reclamă subzistența; cei mai mulți trebuie să acționeze și, cu toate că produc lucruri inutile, elanul lor spre acțiune și supunerea lor acesteia nu sînt zadarnice, deoarece sînt consecințe ale naturii sau ale naturii lor. Acțiunea lor produce opere ce pot fi împărțite în două categorii, opere de necesitate imediată și opere de artă. Poetul le creează pe cele din a doua categorie. Dat fiind că natura umană e însetată după frumosul care se manifestă sub diferite forme — dragoste, ordine, peisaj —, el răspunde unei necesități. O operă fără scop și scurtimea vieții umane pot să declare toate aceste lucruri ca zadarnice; dar, întrucît nu cunoaștem raportul dintre viața viitoare și cea prezentă, pînă și acest lucru poate fi contestat. Rătăcirea se află însă tocmai în această individualizare. Opera nu este zadarnică dacă lăsăm deoparte individul

și examinăm omul. Aici nu există moarte sau cel puțin nu există moarte sigură; consecințele sînt poate infinite; aici nu scurtimea vieții contează, ci durata ei infinită.

Astfel zădărnicia absolută dispare; cel mult este vorba numai de o zădărnicie relativă ce poate rămîne valabilă în cazul individului, dar cînd individul se separă de operă și ia în considerație numai plăcerea sau folosul pe care aceasta i l-a oferit cîțiva ani și apoi importanța ei uriașă de-a lungul veacurilor, pînă și această zădărnicie relativă dispare și se micșorează simțitor.

Procedeul pe care îl aplic în cazul acestui Control Filosofic poate consta fie în examinarea poemelor unul după altul și în ordonarea lor imediată — urmărind în paralel cataloagele și notînd în catalog fiecare poem finisat, sau ștergînd pe cel sortit distrugerii, fie să le studiez mai întîi cu atenție și să fac observații pe care să le rezolv și abia apoi să trec la șlefuirea versurilor potrivit acestor observații; în aceasta constă metoda Cizelării.

S-ar putea de asemenea prea bine să se întîmple ca prin coroborarea situațiilor sau mai degrabă prin examinarea mentală a sentimentelor celorlalți să se ajungă la descrierea unor fapte spirituale sau condiții mult mai interesante decît simpla istorisire a experienței personale a unui individ. De altfel — chiar dacă aceasta este o problemă delicată — un asemenea studiu al celorlalți și pătrunderea în sufletul altora nu se reduce de fapt la ceea ce se numește îndeobște „experiență personală"? Oare această introspecție — izbutită sau nu — nu influențează gîndirea individuală și nu creează situații mentale?

În plus, trăim, ascultăm și înțelegem; iar poemele pe care le scriem, chiar dacă nu sînt adevărate pentru viața noastră de acum, sînt adevărate pentru alte vieți *(Prima lumină a lor, Ziduri, Ferestre, Termopile)* — bineînțeles nu în general, ci în particular — iar cititorul căruia i se potrivește poemul îl acceptă și-l simte; fapt care este confirmat de judecata lui Xenopulos *(Ziduri, Lumînări)*, Papantoniu *(Lumînări)* și Tsokopulos *(Voci dulci)*. Iar cînd trăim, ascultăm și cercetăm cu inteligență și ne străduim să scriem cu meșteșug, în ce fel este eternă opera noastră? Lucrurile nu pot și nu trebuie să fie durabile, deoarece atunci omul ar fi „dintr-o bucată", iar în inactivitate sentimentală ar stagna din pricina monotonici.

Dacă un gînd a fost adevărat timp de o zi, faptul că a doua zi devine fals nu-l lipsește de pretenția lui la adevăr. S-ar putea să fi fost numai un adevăr trecător sau de scurtă durată, dar dacă este intens și serios, merită să fie acceptat și pe plan artistic și filosofic.

25 noiembrie 1903

Iată un alt exemplu. N-au existat poeme mai sincere decît cele două *Zile* care au fost scrise în timpul și îndată după marea beție de libații care a urmat plecării mele din Atena. Acum să presupunem că cu timpul îmi devine indiferent Ale. Mav. ca și Sal. (eram foarte îndrăgostit... înaintea plecării la Atena) sau Bra... Înseamnă oare că vor deveni mincinoase poemele care au fost atît de adevărate cînd au fost compuse? Nu, cu siguranță nu. Ele vor rămîne adevărate în trecut și, deși nu se vor mai potrivi propriei mele

vieți, deoarece amintesc probabil o zi și poate o impresie diferită, se vor potrivi sentimentelor trăite de alții.

Prin urmare, același lucru trebuie aplicat la alte opere — pe care la un moment dat creatorul lor le-a simțit adevărate. Dacă fie și pentru o zi sau un ceas m-am simțit ca omul din poemul *Ziduri* sau ca acela înfățișat în *Ferestrele*, poemul se întemeiază pe un adevăr, ce-i drept de scurtă durată, dar care tocmai din pricină că a existat cîndva poate fi repetat în cazul altcuiva, fie cu aceeași durată scurtă, fie cu una mai mare. Dacă *Termopilele* se potrivesc măcar unei singure vieți, ele sînt adevărate; și e posibil, într-adevăr, se pare că așa trebuie.

Partea a doua

Observații asupra versurilor:

Astfel se-ncheie măreața strădanie.

—

Astfel se plătește marea strădanie.

Singura mea îndoială este dacă nu cumva epitetele folosite sînt exagerate; s-ar putea totuși să se susțină că afirmația „astfel se-ncheie măreața strădanie" nu constituie o exagerare. Poemul tratează în principal problema *teoriei transpusă în faptă*. Dacă un mare artist sau filosof nu este supus aceluiași sacrificiu (identic cu al celui făcut de omul de acțiune), s-ar putea totuși spune că și el suportă sacrificii, în alt fel, prin faptul că nu este niciodată apreciat după valoarea lui cît timp trăiește și că, pînă și după moarte, strădaniile și truda lui sînt subestimate în mare parte sau ignorate și, în al treilea rînd, prin aceea că a făcut desco-

periri şi a pus temelii care, în cazul lui în mod necesar imperfecte, nu i-au adus şi nici nu puteau probabil să-i aducă onoare sau cîştig; desăvîrşite însă şi fructificate de alţii, ele vor aduce acestor altora — a căror strădanie n-a fost nici pe departe atît de mare — le vor aduce aşadar onoare şi cîştig. Dar iarăşi să nu pierdem din vedere că poemul tratează problema *teoriei care se transpune în faptă*. Se ocupă de deschizătorul de drumuri, de fapta, de omul — precum în *Termopile* — de abnegaţie. S-ar putea să se obiecteze că epitetul „măreaţă" pare a defini superioritatea acestei „strădanii" care se referă, cum am spus, la acţiunea practică; dar nu este acesta un scrupul exagerat? Şi nu mă contrazic acum singur? Deoarece am afirmat deja că viaţa teoretică, viaţa artistului şi viaţa filosofului îşi au şi ele sacrificiile lor, amare şi nedrepte.

Dar ce importanţă are dacă transpunerea în faptă trebuie plătită în acest fel? Rezultatele ei sînt bune. Şi gloria şi valoarea aparţin teoreticianului, adică celui care a conceput, a plănuit şi a gîndit sistemul salvator, conduita ideală care lucrează pentru bine, chiar dacă desăvîrşirea lui reclamă din partea autorului sacrificii (utile în cele din urmă şi binefăcătoare). Binele cere să fie aplicat de un erou.

Fără învăţătură, sacrificiul (care va aduce un bine atît de mare, fericire cu carul) n-ar avea loc niciodată; eroul, viteaz, dar incapabil să gîndească, ar deveni inutil, n-ar constitui sursă de cîştig pentru lume.

Şi nu cumva soarta pionului şi sensul ultimelor două versuri nu simbolizează pur şi simplu *durerea reclamată de orice mare strădanie tocmai pentru scopurile ei măreţe* — cînd într-o formă, cînd într-alta, dar care întotdeauna se plăteşte cu dureri, cu umilinţi, cu supunere?

„Se duce şi se sacrifică", spun eu. „Sacrificiile" sînt de mai multe feluri.

Şi apoi „pionul" aplică gîndul şi împlineşte fapta jucătorului, fiindcă acesta poate. El *este* pionul. El este făcut pentru acest scop. Teoreticianul are altă menire. El îşi plăteşte durerea în alte feluri. Nu e „pion"; acţionează aşa cum poate şi aşa cum trebuie.

Teoreticianul este într-adevăr un mare binefăcător. Masele care vor fi salvate în urma mutării „reginei", lui îi datorează fericirea lor. Mulţumiri se cuvin aduse şi eroului; el, prin sacrificiul lui, realizează sau mai degrabă accelerează binele plănuit. Dar şi fără el binele plănuit ar fi realizat. Va fi nevoie numai de mai mult timp. Va trebui să străbată cărări grele, anevoioase şi chinuitoare. Sacrificiul eroului este deosebit de onorabil pentru el; el este util comunităţii; dar teoreticianul rămîne marele şi merituosul everget.

În realitate, în acest poem nu e vorba de teoretician. Lăudăm acţiunea eroică ce transpune teoria în faptă. Mare sau diferit, teoreticianul trebuie studiat separat.

Mari s-au dovedit legiuitorii din Sparta din al căror Sistem moral a decurs sacrificiul lui Leonidas [1].

/0/ [2] Dar ce vom spune oare despre marea teorie care e transpusă în faptă şi aduce răsplată, adică fericirea deplină şi succesul spre care omul poate năzui? Conducătorii Revoluţiei americane şi greceşti, Pasteur, Garibaldi şi alte cîteva exemple.

---

[1] Regele spartan care, cu cei 300 de hopliţi ai săi, a apărat cu preţul vieţii, în 480 î.Hr., trecătoarea Termopile împotriva perşilor, a devenit simbolul eroismului dus pînă la sacrificiul suprem, aşa cum cereau preceptele moralei spartane.

[2] Se reproduce semnul care exista în manuscris.

Toate cele afirmate dinainte de semnul /0/ sînt obiecții ce nu pot fi susținute după părerea mea. Obiecția formulată sub semnul /0/ este singura logică. S-ar putea să nu fie insurmontabilă, dar fiindcă trebuia să trec la altă treabă și fiindcă dedicasem aproape o lună întreagă studierii poemului, am hotărît să renunț la cele două versuri problematice și să pun în locul lor versul:

Astfel o impune frumoasa strădanie

și să reiau întreaga chestiune cînd voi trece la „Control".

ÎNSEMNĂRI DE POETICĂ ȘI MORALĂ

1

(5.7.1902)

N-am trăit niciodată la țară. Nici nu m-am dus la țară, fie măcar pentru scurt timp, ca alții. Cu toate acestea, am scris un poem în care cînt viața la țară și susțin că ei i se datorează versurile mele. Poem al tonului minor, este cel mai nesincer lucru cu putință, o adevărată minciună.

Dar, prin minte îmi trece acum — să fie vorba într-adevăr de nesinceritate? Arta nu minte oare întotdeauna? Nu se întîmplă, mai degrabă, că tocmai atunci cînd arta minte cel mai mult, este totodată creatoare în cel mai înalt grad? Cînd scriam acele versuri, nu era izbînda artei (faptul că versurile n-au ieșit desăvîrșite este poate consecința lipsei de sinceritate, dar de cîte ori nu eșuează poeții, chiar cînd au ca sursă de inspirație impresia cea mai sinceră?)? În momentul

cînd compuneam versurile, nu nutream oare o sinceritate artificială? Nu-mi imaginam oare totul în așa fel, de parcă aș fi trăit într-adevăr la țară?

2

(18.8.1902)

Simt o satisfacție deosebită cînd mă gîndesc că, dacă aș fi vrut, aș fi putut deveni un doctor celebru, avocat sau economist, ba chiar și inginer. Aș fi avut însă nevoie de două lucruri — de timp ca să studiez și de voință ca să resping ispita literaturii. Acum, să fie aceasta o înșelăciune a spiritului? Îmi supraapreciez oare capacitatea? Sau este un lucru firesc ce se întîmplă oricărui *littérateur* [1] — vreau să spun forță deținută de orice *littérateur?* Toate meseriile practice îmi par ușoare. E adevărat că, în ciuda convingerii mele, recunosc că fără timp, fără destul timp, n-aș fi fost capabil să devin om de succes în viața practică. Dar atunci — lăsînd deoparte timpul — mă încadrez oare în categoria generală? Prin cheltuirea timpului, orice om, chiar și cel cu o capacitate intelectuală medie, poate izbîndi. Ceea ce mă face superior nu este cumva sentimentul că eu aș fi avut nevoie de mult mai puțin timp decît ceilalți? Asta nu mă împiedică să-mi dau seama că niciodată nu voi deveni om de succes în profesiunile practice, deoarece mi se pare imposibil — în ciuda unui efort care aproape mi-ar sfîșia sufletul — să dezrădăcinez din mine acea *hankering* [2] pentru literatură. Acum îmi vine în minte alt gînd. Poate această capacitate a mea — care se manifestă cu aceeași ușurință cu care îmi apar meseriile practice — izvorăște

[1] Om de litere (fr.).
[2] Dorință (engl.).

din literatură, din gîndire necontenită, din acea *sharpening* [1] a fanteziei. Dacă ar fi fost posibil să fac efortul, fără să sufăr şi să reneg Fantezia, atunci poate mi-aş fi pierdut forţele, iar meseria practică mi-ar fi părut la fel de grea ca şi oamenilor obişnuiţi. Dar nu cred asta. Capacitatea există. Slăbiciunea mea — sau forţa, dacă se presupune că meseria artistică merită — este că nu pot renega literatura sau, mai exact, acea *agitation* [2] plină de voluptate a fanteziei.

3

(16.9.1902)

Există oare Adevăr şi Minciună? Sau există numai Nou şi Vechi — iar Minciuna este pur şi simplu bătrîneţea Adevărului?

4

(19.10.1902)

Adeseori constat cît de puţină importanţă acordă oamenii cuvintelor. Să fiu mai explicit. Un om simplu (prin cuvîntul „simplu" nu înţeleg un om prost, ci unul obişnuit) are o idee, critică o instituţie sau o opinie generală dar, cu toate că ştie că marea majoritate gîndeşte contrariul, tace totuşi, socotind că nu trebuie să vorbească, convins că prin vorbele lui nu va schimba nimic. Este o mare greşeală. Eu procedez altfel. Condamn, de pildă, pedeapsa cu moartea. În-

[1] Ascuţire (engl.).
[2] Tulburare (fr.).

dată ce se iveşte prilejul, o afirm sus şi tare şi aceasta nu pentru că aş crede că, dacă o voi spune eu, mîine statele o vor şi aboli, ci pentru că sînt convins că, spunînd-o, contribui la triumful părerii mele. Chiar dacă nimeni nu e de acord cu mine, cuvintele n-au fost rostite în zadar. Vor fi repetate negreşit şi vor ajunge poate la urechi care să le audă şi să le aprecieze. Poate că dintre cei care acum nu sînt de acord cu ele şi le va aminti cineva — într-o situaţie favorabilă în viitor — şi, prin conjugarea altor situaţii, se va convinge de justeţea lor şi opinia contrară va fi zdruncinată. La fel se întîmplă şi cu diferite alte probleme sociale, îndeosebi cu cele pe care le necesită Acţiunea. Ştiu că sînt fricos şi nu pot acţiona. De aceea mă mulţumesc doar să vorbesc. Dar nu cred că vorbele mele au fost rostite în van. Un altul va acţiona. Iar vorbele mele multe — ale mele, ale celui fricos — vor înlesni acţiunea. Ele pregătesc terenul.

5

(9.11.1902)

Aseară mi-a trecut prin minte să scriu despre dragostea mea. Şi totuşi n-o s-o fac. Ce forţă are prejudecata! Eu m-am eliberat de ea; dar mă gîndesc la cei înrobiţi sub ochii cărora ar putea să cadă această hîrtie. Şi mă opresc. Cîtă micime de suflet! Să notez totuşi o literă — T — drept simbol al sentimentului meu sau al acestei clipe.

6

(12.11.1902)

Cine ştie cîte idei de lascivitate se află la temelia celor mai multe opere literare! Idei de lascivitate

solitaires [1], care denaturează sau metamorfozează concepția. Și cît de ades în romane (mai ales în cele englezești) ceea ce condamnă criticii — acele părți care-i fac să se întrebe de ce autorul n-a fost mai prevăzător — derivă tocmai din funcția obligatorie pe care scriitorul, în timp ce compunea, a dat-o impresiei sau situației de lascivitate. Sentimentul acesta este atît de puternic — și uneori atît de poetic, atît de frumos! — încît se leagă de cuvîntul a cărui naștere a însoțit-o. Iar scriitorul, recitind cele scrise după luni de zile, nu va putea să îndrepte sau să modifice nimic, deoarece, îndată ce va avea sub ochi cuvîntul, îi va reveni în minte idolul vechii impresii; se întîmplă astfel ca un fel de *colour-blind* [2] pentru o parte a operei sale.

7

(13.12.1902)

Nu știu dacă perversiunea dă putere. Uneori cred acest lucru. Sigur e că ea constituie izvorul măreției.

8

(f.a.)

Călugării văd lucruri pe care noi nu le putem desluși; au viziuni din lumea supranaturală. Își rafinează sufletul prin însingurare, gîndire și cumpătare, în timp ce noi îl slăbim prin relații sociale, prin moliciunea gîndirii și prin cultivarea plăcerii. De aceea ei văd

[1] Solitare (fr.).
[2] Daltonism (engl.).

şi cele pe care noi nu le putem desluşi. Cînd cineva este singur într-o încăpere liniştită, aude limpede bătaia ceasornicului. Dacă însă intră alţii şi se iscă vorbă şi gălăgie, va înceta să o mai audă. Bătaia ceasornicului însă nu încetează să fie la îndemîna auzului.

9

(f.a.)

E nevoie de timp pentru a descoperi defectele marilor poeme. Primul sentiment pe care-l inspiră la apariţie marile poeme este admiraţia şi, pînă ce aceasta să treacă, sau să se estompeze, chiar şi criticii cu spirit pătrunzător nu pot să le vadă defectele. Aceasta se datorează probabil naturii ciudate a omului care nu poate să judece decît cu o condiţie: să nu admire.

10

(iunie 1905)

M-a vizitat un tînăr poet. Era foarte sărac, trăia din pana lui şi mi s-a părut că mă compătimeşte văzînd în ce casă bună locuiesc, servitorul care ne-a adus ceremonios ceaiul, hainele mele făcute la un croitor bun. Îmi spuse: „Ce lucru îngrozitor să trebuiască să lupţi din greu ca să-ţi cîştigi cele necesare traiului, să vînezi abonaţi pentru revista ta, cumpărători pentru cartea ta".

N-am vrut să-l las să stăruie în rătăcirea lui şi i-am spus cîteva lucruri — de felul celor ce urmează.

Neplăcută şi dificilă o fi situaţia lui — dar cît de scump mă costă micile mele luxuri! Ca să le obţin a

trebuit să mă abat de la calea mea firească şi să devin funcţionar guvernamental (ce ridicol!), irosind atîtea ceasuri preţioase pe zi (la care ar trebui adăugate şi orele de oboseală şi de repaus care le urmează). Ce pagubă, ce pagubă, ce trădare! În timp ce el, aşa sărac cum e, nu pierde nici o clipă; este întotdeauna acolo, credincios slujitor al Artei.

De cîte ori, în munca mea, îmi vin o idee frumoasă, o imagine rară, versuri sclipitoare, ca şi gata făcute, sînt silit să le alung, deoarece slujba nu-mi permite. Apoi, cînd mă întorc acasă, după ce îmi revin puţin, încerc să le rechem, dar au zburat deja. Şi pe bună dreptate. Este ca şi cum Arta m-ar dojeni: „Eu nu sînt servitoare să mă alungi cînd vin şi să vin cînd vrei tu, nu stau la cheremul tău. Eu sînt cea mai mare Doamnă din lume. Iar dacă m-ai renegat — trădătorule şi netrebnicule — pentru biata ta casă bună, pentru bietele tale haine bune, pentru biata ta poziţie socială bună, să te mulţumeşti aşadar cu acestea (dar cum ai putea să te mulţumeşti!) şi cu rarele clipe în care, cînd vin, se întîmplă să fii pregătit să mă primeşti, ieşind în prag să mă întîmpini, aşa cum ar trebui să fii de fapt în fiecare zi."

11

(9.7.05)

Asemenea croitorului bun care face un costum ce se potriveşte de minune unui om (să zicem şi la doi), şi un pardesiu care poate merge la doi-trei inşi — la fel şi eu scriu poeme care pot să se potrivească, *to fit* [1] — unui caz (poate şi la două-trei). Comparaţia,

[1] A se potrivi (engl.).

puțin umilitoare (la suprafață doar), este cred izbutită și consolatoare. Dacă poemele mele nu au aplicare generală, au măcar una parțială. Aceasta nu e puțin lucru. Adevărul lor este astfel garantat.

12

(octombrie 1905)

Ceea ce mi se pare rece în literatura engleză — în afara unor neajunsuri de limbă — este, cum să-l numesc? — caracterul ei conservator, dificultatea — sau lipsa de voință — de a se îndepărta de lucrurile general admise și teama să nu contravină moralei, pseudomoralei de fapt, deoarece astfel trebuie numită morala care face pe neștiutoarea.

În acest ultim deceniu, cîte cărți franțuzești nu s-au scris — și bune și rele — care cercetează și abordează curajos noua ipostază a dragostei. Nouă nu este; numai că de veacuri a fost neglijată, cu prejudecata că ar fi nebunie (știința spune nu) sau delict (logica spune nu). Din cîte știu, nu există nici o carte englezească pe această temă. De ce? Fiindcă britanicii se tem să nu se izbească de prejudecăți. Și, cu toate acestea, și la ei există acest fel de dragoste, așa cum există — și a existat dintotdeauna — la toate popoarele, la foarte puțini oameni, desigur.

13

(15.12.05)

Legile nevrednice ale societății — care nu sînt emanate nici de igienă nici de morală — mi-au ciuntit opera. Mi-au înlănțuit expresia — m-au împiedicat să

ofer lumină și emoție celor ca și mine făcuți. Împrejurările grele ale vieții m-au determinat să trudesc din greu ca să ajung vorbitor de limbă engleză. Ce păcat! Dacă aș fi depus aceleași eforturi — dacă împrejurările mi-ar fi îngăduit, dacă franceza mi-ar fi fost la fel de necesară — în studierea limbii franceze, poate că în această limbă — datorită ușurinței pe care mi-ar fi dat-o ambiguitatea pronumelor care spun și ascund totodată — m-aș fi putut exprima mai liber. În sfîrșit, ce să fac? Nu am altă ieșire pe plan estetic. Și voi rămîne obiect de conjunctură, și mă vor înțelege pe deplin judecîndu-mă după cele pe care le-am refuzat.

14

(1906)

Cît de înșelătoare este Arta cînd vrei să-i aplici sinceritatea! Stai și scrii — din conjunctură uneori — pentru simțuri și apoi, cu timpul, te întrebi dacă nu cumva te-ai înșelat. Am scris poemele *Lumînări*, *Sufletele bătrînilor*, *Bătrînul* — despre bătrînețe. Înaintînd spre aceasta — sau spre vîrsta mijlocie — am descoperit că ultimul din cele trei poeme nu e nici pe departe adevărat. *Sufletele bătrînilor* este încă, sper, exact. Dar cînd o să ajung la 70 de ani, poate o să-l găsesc și pe el fals. *Lumînările*, cred, sper să fie un poem sigur.

Poezia descriptivă — evenimente istorice, fotografierea (ce cuvînt urît!) naturii — este probabil exactă. Dar rămîne un lucru mărunt și efemer.

15

(3.1.1907)

Uneori, cînd mă gîndesc şi percep sensuri dificile şi raporturi şi consecinţe ale lucrurilor, îmi vine ideea că alţii nu sînt în măsură să le gîndească şi să le simtă ca şi mine şi acest lucru mă face *uncomfortable* [1]. De aceea, îndată îmi trece prin minte alt gînd: ce nedreptate că m-am născut geniu şi, în ciuda acestui fapt, nu voi ajunge celebru şi nici nu voi fi răsplătit. Şi atunci ideea că poate mă înşel şi or fi existînd mulţi alţii care gîndesc la fel lucrurile mari şi drepte, mă mai linişteşte întrucîtva. Cît de meschin este aşadar Interesul sau dorinţa de Răsplată! Cu mult mai convenabil este gîndul de a fi egal cu cei mulţi, decît de a fi superior şi a rămîne lipsit de răsplată.

16

(24.1.1907)

Fără entuziasm — în el includ şi mînia — omenirea nu poate lucra. În mijlocul entuziasmului însă nu se creează bine. Trebuie să se stingă înflăcărarea pentru a se lucra eficient, dar şi atunci — în starea de calm — se fac opere care izvorăsc din perioada anterioară. Cel ce se entuziasmează prea mult nu poate face treabă bună; cel care nu se entuziasmează niciodată, nici atît.

[1] Jenat, stingherit (engl.).

17

(28.04.1907)

M-am obișnuit deja cu Alexandria și, cu siguranță, chiar dacă aș fi fost bogat, tot aici aș fi rămas. Dar, cu toate acestea, cît de mult mă întristează! Ce greutate, ce povară reprezintă pentru mine micul oraș — cîtă lipsă de libertate!

Aș fi rămas aici (iarăși nu sînt deloc sigur dacă aș fi rămas) fiindcă este asemenea unei patrii, fiindcă de ea se leagă amintirile vieții mele.

Dar cît de necesară ar fi fost unui om ca mine — atît de aparte — o metropolă ca Londra, să zicem. De cînd R.M. a plecat acolo, gîndul îmi stăruie întruna în minte.

18

(13.5.1907)

O altă ocupație — o muncă oarecare din care să te întreții, nu însă atît de grea sau atît de lungă încît să-ți mănînce tot timpul — este un mare avantaj pentru artist. Ea îl împrospătează — *refreshes him* — aproape îl destinde. Acest lucru se întîmplă cel puțin cîtorva artiști.

19

(22.09.1907)

Am citit aseară despre Baudelaire. Autorul cărții era cam înspăimîntat de *Fleurs du Mal*. A trecut mult timp de cînd n-am recitit *Fleurs du Mal*. Din cîte îmi

amintesc, nu sînt chiar atît de înspăimîntătoare. Eu cred că și Baudelaire era limitat la un cerc foarte îngust de voluptate. Brusc, ieri noapte, sau miercurea trecută, și de atîtea alte ori am trăit și am pus în faptă și mi-am imaginat și am cadențat în tăcere desfătări mai ciudate.

20

(29.6.1908)

Îmi place și mă emoționează frumusețea oamenilor din popor, a tinerilor săraci. Servitori, muncitori, mici funcționari comerciali, vînzători în prăvălii. Este răsplata, ai zice, pentru privațiunile lor. Munca și agitația multă le fac trupurile subțiri și simetrice. Sînt aproape întotdeauna slabi. Fețele lor, fie albe, cînd muncesc în prăvălie, fie arse de soare, cînd lucrează în aer liber, au întotdeauna o culoare simpatică, poetică. Se află în contradicție cu tinerii bogați care sînt foarte bolnăvicioși și murdari, aș zice, din punct de vedere fiziologic, cu grăsimi și cărnuri revărsate din pricina îmbuibării, a băuturii și a pernelor moi; ai crede că pe mutrele lor tumefiate este întipărită urîțenia furtului și a hoției — ale lor și părinților lor — de moșteniri și taxe.

21

(11.07.1908)

În timpul inspirației, sau puțin după aceea, compui poemul. Inspirația — voluptuoasă sau intelectuală — a fost vie și foarte sinceră: poemul (nu în mod necesar,

fiindcă așa a fost inspirația, ci printr-o coincidență fericită) a ieșit bun, viu și sincer. Apoi timpul trece. Inspirația aceea — prin interferența altor situații, necunoscute înainte sau prin evoluția lucrului sau individului care au provocat-o — pare goală și ridicolă. La fel îți pare acum și poemul pe care ea l-a generat. Nu știu însă dacă acest lucru este exact. De ce să transfer poemul din atmosfera anului 1904 în aceea a lui 1908? (Din fericire, poemele sînt adesea criptice; și astfel suportă adaptarea la alte sentimente — conexe — sau situații sentimentale.)

22

(26.10.1908

Știu că pentru a izbuti în viață și a inspira respect e nevoie de seriozitate. Și totuși îmi vine greu să fiu serios și nu pun mare preț pe seriozitate.

Dar să fiu mai explicit. Îmi place în momentele serioase numai seriozitatea parțială, adică jumătate de ceas, un ceas sau două, fie și trei de seriozitate pe zi. Adesea, desigur, să zicem și o zi întreagă.

Altminteri, îmi plac jocurile, gluma, ironia cu vorbe de spirit, *humbering* [1].

Dar nu se poate.

Întîmpini numai greutăți.

Deoarece, în majoritatea cazurilor, ai de-a face cu zevzeci și ignoranți. Aceștia sînt întotdeauna serioși. Figuri pline de gravitate, cum să glumească, din moment ce nu pricep nimic! Mutrele lor serioase sînt o reverberație. Toate lucrurile prezintă probleme și dificultăți pentru ignoranța și prostia lor, de aceea, ca

[1] Glumă (engl.).

la vite și oi (animalele au fizionomia cea mai serioasă), pe chipurile lor stăruie un aer grav.

În general, omul glumeț e disprețuit, sau cel puțin nu e luat în seamă, nu inspiră prea multă încredere. De aceea și eu, la rîndul meu, mă străduiesc să apar în fața celor mulți cu o mutră serioasă. Am descoperit că îmi ușurează în bună măsură situația. În sinea mea însă rîd și mă amuz grozav.

23

(f.a.)

Anotimpul pe care-l îndrăgesc este vara. Însă verile adevărate ale Egiptului sau Greciei — cu soare dogorîtor, cu după-amieze splendide, cu istovitoare nopți de august. Nu pot spune însă că vara aș munci (pe plan artistic, se înțelege) mai mult. Receptez impresii din numeroasele forme și senzații văratice, dar nu mi s-a întîmplat să le formulez sau să le transpun imediat în operă literară. Spun nu imediat, deoarece impresiile artistice rămîn uneori un timp nefolosite, produc alte gînduri, sînt transformate de noi influențe și, cînd se cristalizează în cuvinte, nu e ușor să ne amintim care a fost exact ceasul primului impuls, de unde izvorăște adevărul ideilor scrise.

24

(20.6.1910)

Viața mea trece prin fluctuații senzuale, în mijlocul percepțiilor — uneori transpuse în faptă — senzuale.

Opera mea se adresează intelectului.

Poate e bine așa.

Apoi, opera mea este asemenea unei amfore. Stîrnește explicații diferite.

Viața mea erotică își are și ea manifestarea proprie — obscură numai pentru cei necunoscători. Dacă s-ar fi manifestat mai din plin, poate că nu mi-ar fi rămas suficient cîmp artistic să mă desfășor. Natura ei poate nu-mi îngăduie să fiu mulțumit.

Eu lucrez asemenea anticilor. Scriau istorie, făceau filosofie, compuneau drame de un tragism mitologic, împătimiți erotic — atîția — ca și mine.

25

(10.9.1910)

Ce lucru îngrozitor aceste noi idei filosofice care proslăvesc duritatea, justețea victoriei celui puternic, opera asanatoare de eliminare a celor mici și slabi etc., etc. De vreme ce *trebuie* să trăim în societate, *de vreme ce* prin acest mijloc civilizația derivă din ea, *de vreme ce* prin intermediul ei am izbutit și am rezistat celor mai neplăcute împrejurări vitale cu care omenirea s-a confruntat de la începuturi — ce vor să însemne aceste idei nebunești de duritate, superputere etc.? Dacă le-am aplica într-adevăr în practică, am constata că ne împing foarte curînd la distrugere. Unul puternic va nimici, direct sau indirect, zece oameni slabi (dar se va găsi și unul mai puternic să-l înghită pe acesta) aici, un altul zece slabi dincolo și așa mai departe. Nu vor rămîne decît cei puternici. Aceștia — cînd cei slabi dinainte vor fi uitați sau vor dispare — va trebui să fie și ei distruși, pînă vor rămîne zece, apoi cinci, apoi doi și pînă cînd vor rămîne unul singur, cel mai puternic, sau foarte puțini cei la fel de puter-

nici. Dar cum vor putea trăi astfel? Nu în duritate, ci în Clemență, Milă, Resemnare, Bunătate (acestea, desigur, în mod prudent, fără exagerări) rezidă Puterea și Înțelepciunea.

26

(început de aprilie 1911)

Muncim, în chip virtuos, pentru cei care vin după noi. Să pregătim o *discipline de vie* [1], o organizare a ei; poate, încă și mai profitabil, deoarece viața acelora nu-i exclus să fie mai lungă.

27

(17.10.1911)

—vv— vv—v
—vv— vv—v
—v—v v—v

Una peste alta ceva asemănător. Astfel l-am notat alaltăieri pe hîrtia pachetului de țigări, de unde îl transcriu acum.

Cînd îl scriam — redînd prozodic cîntecul fredonat de doi tineri ce treceau pe lîngă mine — îmi închipuiam că realizez ceva. N-am făcut nimic! Melodia nu însemna mare lucru (acum constat!), dar vocile erau plăcute. Și cînd m-au atras la fereastră, și melodia și vocile păreau încă și mai frumoase, și asta fiindcă cei

[1] Disciplină de viață (fr.).

doi tineri — băieți de 22 sau 23 de ani — erau întruchipări ale frumuseții.

Ce trupuri, ce păr, ce fețe, ce buze! Au stat puțin și s-au îndepărtat: iar eu, artistul, eram convins că am făcut ceva păstrînd un sunet. Este un lucru pe care acum îl găsesc cu totul neînsemnat și cu siguranță inutil. Singura poeticitate care a trecut alaltăieri prin fața mea, care a stăruit sub ochii mei, în auzul meu, a fost frumusețea celor doi băieți. Dacă memoria poate păstra ceva din ea, cînd îmi revin în minte chipurile lor, atunci această frumusețe va lăsa probabil în arta mea și ceva din trecerea ei fugară de alaltăieri.

GÎNDURILE UNUI BĂTRÎN ARTIST[1]

A îmbătrînit scriitorul; povara celor 80 de ani îi apasă umerii. Este amețit de gloria prozelor și poemelor sale și, firește, din pricina bătrîneții. Marea sa încredere interioară și mai ales admirația lumii contribuie la slăbirea judecății sale. Dar aceasta nu i-a slăbit chiar de tot. Constată că, în ciuda adulației oficiale a mulțimii, persistă totuși o oarecare răceală din partea unui grup restrîns de tineri. Școala lor este cu totul alta decît a sa și stilul lor nu se aseamănă cu al său. Ei gîndesc dar, mai ales, scriu diferit. Bătrînul artist le citește și studiază conștiincios operele, găsindu-le mai prejos decît ale sale; după opinia sa, noua școală este inferioară sau, în orice caz, nu superioară școlii

[1] Editorul G. P. Savvidis presupune că „bătrînul artist" ar putea fi identificat cu Victor Hugo, care a murit în 1885, la 83 de ani, cînd poetul alexandrin nutrea o puternică admirație pentru bardul francez.

căreia i-a aparținut el. Se gîndește că, dacă ar vrea, ar putea să scrie și el asemenea lor, desigur, nu imediat. I-ar trebui vreo opt-zece ani ca să perceapă spiritul noului stil — iar acum uleiul din candela sa e pe sfîrșite.

Trăiește momente cînd simte că îi disprețuiește pur și simplu pe moderniști. La urma urmei, nici nu contează prea mult! O mînă de tineri care nu-l agreează defel. În schimb, milioane de cititori îl admiră. Dacă se gîndește bine, și lui i s-a întîmplat la fel la început. Se număra printre cei cincizeci de tineri care întemeiaseră o școală nouă, scriau într-un stil diferit, izbutiseră să schimbe părerea a milioane de oameni care apreciau creația cîtorva înaintași și a cîtorva artiști vîrstnici. Cei din urmă înlesnesc victoria prin moartea lor. Toate acestea îl fac pe bătrînul scriitor să conchidă că arta, cu modele ei atît de schimbătoare, e zadarnică. Desigur, opera acestor tineri are statut provizoriu ca și a sa — dar asta nu-l mîngîie cîtuși de puțin.

În noianul gîndurilor și visărilor lui, observă cu amărăciune că Entuziasmul și Calitatea fiecărui scriitor, îndată ce se apropie de 40—50 de ani, încep să pară ciudate sau ridicole. Încetează poate — este și aceasta o speranță — să fie ciudate sau ridicole după ce se scurg 150 sau 200 de ani; atunci, în loc de *démodés* [1], vor deveni antice.

Pe bătrînul artist îl chinuie și îndoiala cu privire la valoarea absolută sau abstractă a multora din judecățile sale. Pe scriitorii pe care în tinerețe i-a condamnat și i-a contestat, i-a condamnat poate fiindcă nu i-a înțeles — nu atît din pricina lipsei lor de talent, ci fiindcă probabil capacitatea de înțelegere se tocește din pricina condițiilor contemporane sau, mai degrabă, a modelor. Critica sa de odinioară era aidoma criticii

[1] Demodate (fr.).

pe care tinerii de azi o aduc operei sale. În multe privinţe părerea sa de-acum e identică cu cea din tinereţe. Pe mulţi dintre artiştii bătrîni îi condamnă azi la fel ca şi în urmă cu 60 de ani. Dar asta desigur nu e o dovadă certă că opinia sa critică ar fi justă. Este dovada că, cel puţin din punct de vedere sufletesc, a rămas acelaşi tînăr de odinioară.

AUTOCOMENTARIU LA LUMÎNĂRI [1]

Acesta este un poem reuşit şi am impresia că intră în categoria celor mai uşor de tradus.

Trebuie să consemnez însă cîteva observaţii pe care poate atunci cînd ai fi trecut efectiv la lucru, mi le-ai fi făcut tu singur, sau, chiar dacă n-ai fi vrut să le faci, ar fi bine să ţi le spun ca să fii *en connaissance de cause* [2].

Poemul are un aspect alegoric. Dar nu trebuie luat ca atare. Este un poem *vision-iste.*

Dacă îl considerăm alegoric, el relevă dificultăţi sau mai degrabă imperfecţiuni. Există două feluri de „zile", cele ale viitorului şi cele ale trecutului, ambele fiind reprezentate prin lumînări. Primele sînt lumînări aprinse, celelalte lumînări stinse. Stăm şi privim în faţa noastră zilele viitorului ca un şir de lumînări aprinse. Cum e posibil acest lucru? Să zicem că ar fi valabil pentru primele două, trei, patru, şase zile; dar pentru următoarele? Dacă lumînările sînt aprinse de pe acum,

[1] Textul, contemporan probabil primei publicări a *Lumînărilor* („Anuar Naţional 1900") era destinat fratelui său John, care intenţiona să traducă poemul în engleză.

[2] În cunoştinţă de cauză (fr.).

pînă cînd vom ajunge la ele, se vor fi stins deja. Ce lumînare, ce torță poate să ardă atîta timp, poate să ardă săptămîni, luni, un an, ani întregi (trebuie să acceptăm în mod logic că va trece acest interval de timp) pînă cînd vom ajunge la ea? Și cel mai rău e că se numesc „lumînările" (n-am folosit diminitivul numai pentru măsură, ci pentru că mi se pare că conferă picturalitate — *pictureness* — imaginii; însă tu nu ești obligat să-l folosești). De reținut că prin expresia „îndrăgitele noastre zile ale viitorului" nu înțelegem *în mod necesar* toate zilele viitorului, ci un număr oarecare și, bineînțeles, dintre cele mai apropiate. Dar spunem „șir", iar „șirul" trebuie să fie format cel puțin din 10, 15 sau 30 de zile (las deoparte inepția că șirul ar fi format numai din 30 de zile). Fără să mai pun la socoteală dificultatea duratei — de luni și ani — a lumînărilor aprinse, rămîne aceea a duratei lumînărilor ce ard 10 sau 15 zile și din nou e nevoie de torțe care să le aprindă.

Să revenim acum la lumînările zilelor trecute. Înainte de a deveni lumînări ale trecutului, acestea au fost lumînări ale viitorului. S-au numărat printre cele aprinse. Ce lumînări minunate! Nu numai că nu s-au stins, rămînînd aprinse mai multe zile (ca să ne limităm la un interval mai mic de timp), dar iată, le regăsim ca un șir de lumînări stinse, adică de lumînări *entamés* [1], desigur, dar avînd încă destulă ceară. Dar să notez și o altă contradicție pe care o vor stîrni poate. Întrucît fiecare zi e reprezentată de o lumînare — s-ar putea să se obiecteze — s-ar cuveni ca lumînarea zilei să se termine, să ardă adică pînă la capăt în ziua căreia îi aparține. Dar acestei contradicții nu-i acord, și asta nici nu are, de altfel, nici o importanță. Dacă, de dragul frumuseții descrierii, înfățișăm ziua

[1] Consumate (fr.).

de ieri ca o lumînare stinsă, sîntem liberi s-o facem, fără să încălcăm cîtuşi de puţin limitele stilului alegoric.

Să conferim însă poemului adevăratul său caracter de poem *vizionar* sau *alegoric* şi atunci vom constata că nu prezintă nici dificultate, nici imperfecţiune. Stilul vizionar nu implică evoluţia (prin evoluţie înţeleg aici *development*) logică a *obiectelor*, deoarece nu foloseşte obiectele *în acţiune* (ca în cazul alegoriei), ci *în imagine*. Cînd spunem că zilele sînt aidoma unor lumînări aprinse şi stinse, lumînările reprezintă *a fleeting image of the mind* [1], *image* care este descrisă ca posibilă şi căreia i se permite să nu respecte toate condiţiile probabilităţii, deoarece mintea concepe adesea *images* imposibile şi irealizabile. În *Ziduri*, în *Ferestrele*, în *Pionul* am avut de-a face în mod clar cu poeme alegorice. M-am referit în primele două la Viaţă Limitată, în al treilea la Patimă Jertfindu-se pe Sine, dar n-am vorbit explicit nici despre una, nici despre cealaltă. Am pomenit de ziduri, ferestre, camere, piese de şah, ca şi cum ar fi trebuit să utilizăm lucrurile acestea pe cît posibil (cu libertatea îngăduită uneori în stilul alegoric, dar respectată în limite restrînse) în mod logic şi în mod fidel în sensul strict al obiectelor neînsufleţite. Trebuie să se ţină însă seama că nu e vorba de un poem despre *lumînări*, ci despre *zile*. Dacă ne limităm strict la zile, riscăm să cădem în prăpastie. Dar trebuie să se ţină cont că lumînările sînt imaginea noastră: o astfel de rectitudine sau acribie nu este obligatorie în cazul imaginii. Nu afirmăm nici imposibilul, deoarece existenţa unui şir de lumînări aprinse şi al unuia de lumînări stinse sînt lucruri posibile. Spunem

[1] O imagine fugară a minţii (engl.).

că zilele seamănă cu astfel de şiruri. Acest „seamănă" arată îndată că luminările sînt o asimilare (=comparaţie), nu o alegorie.

INDEPENDENŢĂ [1]

În ultimele trei numere ale revistei „Panathenea" s-au exprimat diverse opinii despre grecul care nu se prea omoară cu cititul, despre firava încurajare de care se bucură în rîndul publicului larg cartea şi revista.

Toate opiniile converg spre ideea că literaturii nu i se acordă sprijinul de care ar avea nevoie spre folosul material al celor care scriu şi spre folosul spiritual al poporului.

O atare situaţie este indiscutabil neplăcută şi dăunătoare. Lipsa sprijinului material împiedică adesea dezvoltarea multor talente dacă nu de mîna întîia (deoarece sînt convins că marea inteligenţă, încurajată sau nu, va avea întotdeauna un cuvînt de spus), în orice caz a talentelor meritorii, diminuînd influenţa lor benefică asupra întregii literaturi.

Dar, pe lîngă numeroasele aspecte neplăcute şi dăunătoare ale acestei situaţii care sînt zilnic resimţite, trebuie să semnalez — ca o consolare pentru doleanţa noastră — şi latura ei pozitivă. Mă refer la independenţa spirituală de care se bucură artistul.

Cînd scriitorul ştie că oricum din ediţia sa nu se va cumpăra decît un număr foarte mic de exemplare, el

[1] Textul a fost redactat, se pare, spre sfîrşitul anului 1907, cînd în revista „Panathenea" din capitala Greciei avea loc o amplă dezbatere despre indiferenţa publicului elen faţă de carte.

își dobîndește dintr-o dată o mare libertate în actul său creator.

Scriitorul care are certitudinea, fie și numai probabilitatea, că întreaga ediție, iar apoi și alte ediții, îi vor fi cumpărate în totalitate, va fi în mod obiectiv influențat de această posibilă vînzare. Oricît de sincer ar fi și orice convingere ar nutri, va trăi — aproape fără să vrea, aproape fără să-și dea seama — clipe cînd, cunoscînd gîndurile și preferințele publicului, va face cîteva mici concesii, va spune un anumit lucru într-un anumit mod și nu într-altul. Și nu există ceva mai funest pentru Artă (numai cînd mă gîndesc la asta, mă înspăimînt!) decît ca un lucru să fie spus diferit sau altul să fie înlăturat!

Acestei independențe i se datorează, cred, o mare parte a progresului, pe plan calitativ, al literaturii contemporane neoelene.

Să mai adaug că, deși indiferența pe care societatea greacă o arată față de literatură este dureroasă și că nu ne onorează deloc comparația cu alte popoare unde lectura este considerată aproape o datorie, să nu uităm totuși că nici pe alte meleaguri forma cea mai elevată a versului sau ritmarea măiestrită a prozei nu-și găsesc un public constant numeros — cel puțin cînd apare prima dată.

AUTOENCOMIU [1]

Nu sînt de părerea celor care susțin că opera lui Kavafis, fiind originală și neaparținînd nici uneia din școlile cunoscute, va rămîne pentru totdeauna, ca să

[1] Textul a fost redactat în jurul anului 1930; Kavafis devine aici critic al propriei creații.

spunem așa, o specie, o secțiune a poeziei care nu va găsi imitatori.

Imitatori, e adevărat superficiali, în cea mai mare parte, descopăr deja și nu numai printre poeții greci. Rare dar izbitoare semne de influență a lui Kavafis au fost constatate aproape pretutindeni. Consecință firească a oricărei opere de valoare și de progres, Kavafis, este, după părerea mea, un poet ultramodern, poet al generațiilor viitoare. În afara valorii lui istorice, psihologice și filosofice, sobrietatea stilului său, care atinge uneori laconicul, entuziasmul său măsurat ce captivează prin emoție cerebrală, fraza corectă, rezultat al unei firi aristocratice, ironia ușoară reprezintă elemente pe care le vor aprecia încă mai mult generațiile viitorului, îndemnate de progresul descoperirilor și de subtilitatea mecanismului lor cerebral.

Rarii poeți precum Kavafis vor deține atunci un loc de frunte într-o lume care va gîndi mult mai mult decît azi. Cu aceste date susțin că opera lui nu va rămîne pur și simplu închisă în biblioteci ca un document istoric al evoluției literaturii grecești.

STATUILE ELGINEENE

O prestigioasă revistă engleză, „Secolul XIX", a publicat la 1 martie un articol intitulat *Glume despre statuile elgineene.*

Cititorii amatori de artă şi iubitori de antichităţi îşi amintesc desigur acţiunile care au avut loc în ultimul timp în Anglia pentru a fi înapoiate Greciei statuile pe care în urmă cu 80 de ani lordul Elgin, ambasador al Angliei pe lîngă Înalta Poartă, le-a sustras — chipurile ca să le protejeze — de pe Acropole.

Omul de litere Frederick Harrison a sprijinit călduros mişcarea, semnînd în revista „Secolul XIX" un articol celebru: *Înapoiaţi statuile elgineene.*

Directorul amintitei reviste îi răspunde d-lui Harrison, susţinînd că prin pledoaria sa pentru înapoierea statuilor elgineene a făcut pur şi simplu o glumă, vrînd pesemne să pună la încercare perspicacitatea concetăţenilor săi — dacă or fi bineînţeles destul de deştepţi să-i înţeleagă ironia. A vrut apoi să ia în derîdere obiceiul unor oratori contemporani care, aflaţi în căutare de subiecte pe măsura elocinţei lor, încearcă să susţină tot felul de idei extravagante şi himerice.

Aceasta este opinia d-lui James Knowles, directorul revistei „Secolul XIX" şi mie unul mi se pare

însă că extravagant este mai degrabă dumnealui decît dl. Harrison.

Articolul său, nici logic nici curajos, are un stil atît de sec, este atît de sărac în idei, presărat cu o ironie nesărată şi de prost gust, încît cred că numai grecii, pe care-i priveşte direct problema, vor avea răbdarea să-l citească pentru a-şi spăla păcatele.

Cîte nu afirmă dl. Knowles în exaltarea dumnealui! Încuviinţează furtul lui Elgin. Pe Byron îl dispreţuieşte. Deturnarea meschină a statuilor e comparată cu vestitele trofee ale lui Nelson. Consideră că, dacă vor fi înapoiate respectivele antichităţi, vor trebui restituite şi Gibraltarul, Malta, Ciprul, India — uitînd că posesiunea acestor ţări este necesară pentru comerţul englez ca şi pentru siguranţa sau existenţa statului britanic, pe cînd statuile elgineene nu folosesc decît la înfrumuseţarea şi îmbogăţirea British Museum-ului, care şi fără ele va rămîne oricum cel mai frumos şi mai bogat muzeu. Nu e de acord cu observaţia foarte justă a d-lui Harrison că clima Londrei dăunează statuilor şi-şi exprimă temeri ca nu cumva, dacă vor fi transportate la Atena, să fie distruse din pricina izbucnirii iminente a conflictului oriental — uitînd că omul înţelept trebuie să îndrepte mai bine răul prezent decît să se gîndească la cel viitor.

Nu pare să acorde prea multă importanţă drepturilor pe care le are asupra statuilor „mica populaţie amestecată ce locuieşte azi pe ruinele Greciei antice" şi presupun că le găseşte mai legitime pe cele ale lordului Elgin şi ale sale. Susţine că, dacă sfatul d-lui Harrison va fi urmat şi antichităţile amintite vor fi înapoiate Greciei, n-ar fi exclus ca vreunul din guvernele care se tot perindă la cîrma ei să le vîndă în schimbul unui milion de lire sterline Germaniei sau pentru două milioane Americii, sau, şi mai rău, să le vîndă cu bucata. Asemenea afirmaţii constituie o jignire nejus-

tificată și denotă ușurința cu care a fost dat răspunsul respectiv. Sîntem liberi să dispunem cum vrem de problemele noastre.

Dar să încercăm să spulberăm ignoranța acestui domn și să afle dumnealui că pînă acum guvernele grecești, de durată mai scurtă sau mai lungă, au arătat mult respect și grijă față de monumentele antice, că în Grecia au fost organizate mai multe muzee, admirabil administrate, și că la Atena statuile elgineene se vor bucura de aceeași supraveghere și îngrijire ca și în Anglia. Dl. Knowles este și mai ridicol cînd atrage atenția și asupra laturii financiare a problemei. Într-o parte a articolului său afirmă că valoarea actuală a statuilor se ridică la milioane, iar în alt loc recunoaște că, pentru a le achiziționa, lordul Elgin a achitat 14 000 lire. Ce afacere bună!

Nu mai insist asupra altor observații ale d-lui Knowles. Sînt de aceeași calitate. De altfel, nu cred că trebuie să-l considerăm deplin răspunzător pentru ceea ce scrie. În alte situații dumnealui a dovedit că este un om educat, cu judecată dreaptă și înzestrat cu talent literar, astfel încît înclin să cred că dezordinea compoziției și a opiniilor sale despre statuile elgineene trebuie pusă mai degrabă pe seama tulburării spirituale pe care a declanșat-o ideea că aceste prețioase antichități — diamantele nespus de frumoase ale Aticii.— ar putea să părăsească Bloomsburry. El însuși lasă să se subînțeleagă, cu simplitate dezarmantă, într-o frază a articolului său: Cum e posibil (nu-mi amintesc dacă acestea sînt întocmai vorbele sale), cînd avem aceste frumoase antichități aici și lumea poate să meargă să le admire cînd vrea, cum să le trimitem în celălalt capăt al Europei!

(1891)

NOUTĂȚI DESPRE STATUILE ELGINEENE

Moartea chestiunilor politice sau internaționale este uitarea. Din fericire, problema restituirii statuilor elgineene Greciei nu e cazul să fie uitată. La reanimarea ei a contribuit disputa dintre doi distinși intelectuali englezi, dl. Frederick Harrison și dl. James Knowles, directorul revistei „Secolul XIX".

În publicația londoneză „Revista bilunară", dl. Harrison răspunde criticilor îndreptate la adresa sa de „Secolul XIX".

Nu voi relua aici toate argumentele prin care dl. Harrison își susține teoria sa despre înapoierea statuilor. Într-un articol publicat în ziarul „Ethniki" din 30 martie am arătat deja netemeinicia afirmațiilor d-lui Knowles. Vreau numai să menționez unele explicații pe care dl. Harrison le dă în acest nou articol.

Declarînd că nu-l condamnă în mod absolut pe lordul Elgin pentru deturnarea antichităților în discuție, expune patru motive care denotă că deținerea statuilor de către lordul Elgin, mai întîi, și apoi de către statul englez, contravine principiilor dreptului:

a) Lordul Elgin a sustras statuile Partenonului nu de la greci, ci de la stăpînii acestora, turcii;

b) Grecii s-au opus pe cît le-a stat în putință la transportarea lor în Anglia, dar nu au acționat în nici un fel pentru remedierea prejudiciului adus lor;

c) Oamenii lordului Elgin au sustras ce au vrut, fără cea mai mică grijă pentru monumentul pe care l-au despuiat;

d) Marea Britanie a obținut statuile grecești pe un preț de nimic.

Altminteri, acceptă ideea că probabil lordul Elgin consideră o onoare că a salvat pentru omenire aceste prețioase bijuterii.

Una din principalele aserțiuni împotriva restituirii statuilor elgineene este că Anglia ar crea printr-un asemenea act un precedent pentru înapoierea tezaurelor obținute mai mult sau mai puțin legal și atunci colecțiile ei arheologice ar sărăci. Acesta însă este subterfugiul obișnuit al celor care vor să evite în mod decent comiterea unei fapte curajoase. Se tem de consecințe. Dar, la urma urmei, care sînt aceste consecințe? Potrivit logicii lor, așadar, n-ar trebui să-ți fie niciodată milă de cel sărac, deoarece, dacă ți-ar fi milă de toți săracii din lume, s-ar cuveni să devii de mii de ori mai sărac decît cel mai sărac! De altfel, condiția restituirii totale nu derivă în mod necesar din înapoierea statuilor elgineene. Dl. Harrison, pentru a-și susține afirmația, reia cele scrise anul trecut pe această temă.

Dl. Knowles, spune el, își risipește retorica ieftină numărînd diferitele opere ale artei grecești deținute de Anglia și se întreabă dacă ar trebui returnate și acestea. „Cu siguranță nu! De fapt, distincția mea era foarte clară. Am precizat că statuile elgineene constituie un caz aparte. Nu e vorba de statui, ci de piese intrinsece ale unui monument unic, cel mai vestit monument din lume, care dăinuie de veacuri, chiar dacă în ruină, un adevărat simbol național și paladiu al unui popor viteaz, loc de pelerinaj pentru întreaga lume cultivată. Pentru națiunea elenă ruinele de azi ale Acropolei sînt mult mai importante și mai sacre decît oricare alt monument național la oricare alt popor. Ele reprezintă monumentul vizibil și palpabil al existenței și renașterii ființei naționale... Nu există în toată lumea un caz similar, ca un popor să dețină nu prin cucerire, ci prin cumpărare recentă, simbolurile naționale ale altui popor. Dacă ambasadorul nostru ar fi cumpărat de la Bismarck, cînd nemții erau la Paris, mormintele regilor de la Saint-Denis și al lui

Napoleon... cred că dl. Knowles ar discuta cu totul altfel şi n-ar mai avea poate chef să intoneze imnul Britaniei pe un ton atît de provocator."

Iată ce crede dl. Harrison despre securitatea statuilor elgineene în cazul cînd vor reveni la Atena:

„Acropole, admirabil păzit, oferă o siguranţă la fel de mare ca şi British Museum. Atena de azi este şcoala artistică a tuturor naţiunilor şi de cînd s-a dat în folosinţă linia de cale ferată Salonic—Constantinopol, are la fel de mulţi vizitatori ca şi Veneţia şi Florenţa. Este la fel de aproape de Europa locuită ca şi Londra. Ideea pe care pare să o aibă dl. Knowles despre Atena ca un oraş de rînd şi sălbatic, port unde se încaieră marinarii beţi, unde străzile sînt înguste şi întunecoase şi unde cîteodată poposeşte vreun milord cu dragomanul lui, este inspirată de călătoriile sale din tinereţe. Să întrebe pe cineva care a fost aici de curînd şi va fi mirat să afle că Atena este acum un oraş la fel de civilizat, ordonat, dezvoltat şi plin de vizitatori nobili ca orice alt oraş din Germania, Italia sau Franţa. În calitate de centru al studiilor arheologice, Atena este o şcoală mult mai importantă decît Londra."

La impertinenţele d-lui Knowles despre naţiunea greacă, dl. Harrison răspunde astfel:

"Fără îndoială, filoelenii fanatici au exprimat multe inepţii, dar Grecia este acum un stat recunoscut şi independent al Europei. Dacă o comparăm cu Portugalia, Brazilia, pînă şi cu Turcia şi Rusia, progresul înregistrat pe plan spiritual nu este deloc de dispreţuit. Naţiunea greacă, tînără, trece prin mari dificultăţi; politica ei este într-adevăr instabilă, asemenea naţiunilor cu tradiţie mai îndelungată. Cu toate acestea, să ne purtăm cu naţiunea elenă de parcă ar fi vorba de nişte copii dezordonaţi de care trebuie să avem grijă să nu facă prostii sau să nu strice lucrurile, să afirmăm că nu-i putem încredinţa propriile monumente

naționale, să susținem că ea ar vrea să le vîndă Americii, este o dovadă de prostie și de prost gust din partea insolentului James Knowles."

Într-o altă parte a articolului său dl. Harrison constată cu plăcere că multe personalități și publicații vestite au încuviințat opinia sa.

„« The Flag »[1] s-a grăbit să aprobe propunerea într-un articol de fond, care a stîrnit senzație în Grecia. Au existat susținători pentru fiecare cuvînt al meu. Cel mai bun articol pe această temă a apărut în « Daily Graphic » și diferite alte publicații, fie în Anglia, fie în străinătate, au răspuns chemării mele. Dl. Lefèvre, într-un valoros articol despre Grecia contemporană, și-a exprimat adeziunea la această politică și cred că este susținută și de alți membri ai Parlamentului... Doi asociați politici, oameni de seamă și venerabili, fără parti-pris, mi s-au adresat în scopul de a face demersuri în Parlament sau la alte foruri."

În ciuda acestor încredințări, nu cred că Grecia va avea norocul să-i fie restituite frumoasele sculpturi ale Partenonului. Partida care se opune înapoierii lor este foarte numeroasă. Cîți pun egoismul mai presus de dreptate și interesul mai presus de mărinimie aparțin acelei partide — astfel de oameni sînt mulți și în Anglia, așa cum, din nefericire, sînt numeroși pretutindeni.

Oricare ar fi rezultatul luptei — izbîndă sau eșec — lui Frederick Harrison i se datorează recunoștință și onoare nu numai din partea grecilor, ci și din partea tuturor intelectualilor, ca o răsplată potrivită pentru cei care au curajul să spună lucrurilor pe nume.

(1891)

---

[1] Drapelul (engl.).

JURNAL

CONSTANTINOPOLIADA — O EPOPEE

Înaintea plecării

Ora 3,30 p.m. — John şi Polly au ieşit în oraş. Alexandros, instalat la măsuţa mea, scrie de zor; Aristidis, cocoţat pe un cufăr, citeşte; mama e în camera ei şi face bagajele. Marţi urmează să plecăm la Constantinopol şi în casă domneşte un haos de nedescris. Am strîns toate lucrurile de care nu aveam neapărată nevoie şi le-am pus într-un şifonier uriaş din camera lui Alexandros. Eu, Johnny, Alexandros şi Aristidis ne-am aranjat singuri lucrurile, expediind hainele într-un *porte-manteau* [1] ce are valoare arheologică — după spusele mamei, acesta însoţeşte familia de mai bine de 35 de ani. Lenjeria am pus-o într-un cufăr de tablă. Am reţinut locuri pe vasul austriac S/S „Castore". Dar, chiar dacă avem locuri reţinute şi ne-am pregătit bagajele, nu e deloc sigur că vom pleca. Acum un ceas mama şi Alexandros au hotărît, cu un aer foarte grav, să rămînem aici şi cu mare greutate au fost înduplecaţi să se răzgîndească de protestele lui Pavlos, care le-a demonstrat cît de absurdă este hotărîrea lor. Motivul principal pentru care această călă-

[1] Valiză-cufăr (fr.).

torie nu ne pare chiar atît de binevenită este că sîntem lefteri. Plecăm la drum avînd în buzunar ceva mai mult de o sută de lire. De aceea nu sîntem prea încîntaţi şi visăm la Constantinopol asemenea celor care spun, vorba lui Cowper [1],

„Această ţară-ndepărtată de pe ale cărei tărîmuri
Nici un călător nu se mai întoarce".

23 iunie, vineri

24 iunie, sîmbătă

Paul s-a repezit pînă la birourile companiei maritime austriece ca să ia biletele, dar i s-a spus să revină mai tîrziu, după-amiază — îmbulzeala e atît de mare încît nu se ştie dacă vor exista locuri şi pentru noi. Paul s-a întors acasă ca scos din minţi şi i-a reproşat cu brutalitate lui Alexandros faptul că n-a găsit locuri pe vas, acuzîndu-l de rea voinţă, deoarece în ultima vreme s-a tot plîns de reumatism. Majoritatea membrilor Consiliului de Familie şi-au însuşit această poziţie şi nu pot spune că argumentele forte pe care se sprijină m-au lăsat indiferent. Ghinionul (în engleză *ill-luck*) este întotdeauna socotit un factor hotărîtor în destinul casei noastre şi nici un adevărat Kavafis nu-l poate aduce în discuţie fără să se teamă. Alexandros — chiar dacă foloseşte zilnic acest argument împotriva celorlalţi — respinge, se pare, acuzaţia lui Paul, refuzînd să accepte că ar fi intervenit şi aici mîna Soartei care ne împiedică plecarea — dar în zadar — nimeni nu-l ascultă şi glasul i se pierde

„ca strigătul naufragiatului pe-o mare în furtună".

Cu toate acestea, continuăm să ne facem pregătirile. Alexandros şi-a luat „pass" şi încă destul de uşor,

[1] William Cowper (1731—1800), poet englez.

graţie amabilităţii domnului Calvert, viceconsulul britanic; azi — după-masă — John se va duce la firma Behrend and Wilson să încheie contract de asigurare a casei pentru suma de 200 de lire; Paul îşi va lua concediul, aprobat şi semnat de excelenţa sa Salem-Paşa. Petros — care, din întîmplare, nu vine cu noi — şi-a aranjat totul privind şederea aici, cît timp noi vom fi la Constantinopol. Se va muta la dl. Lombardo, care locuieşte într-o casă alături de noi şi apoi, întrucît dl. Lombardo va pleca în Italia, va închiria o cameră într-un imobil aparţinînd unui anume Ibrahim Paşa.

Deşi situaţia politică s-a mai liniştit întrucîtva în ultima vreme, există motive serioase de îngrijorare. Oamenii pleacă cu miile, prăvăliile se închid cu sutele. La Cairo nu circulă nici un vehicul pe străzi. Toate somităţile se află acum la Alexandria — Raghet Paşa, noul prim-ministru; Khedivul; Derviş Paşa, guvernatorul numit de sultan; Arabi Paşa, ministrul de război şi dictatorul de fapt al Egiptului — dar prezenţa lor nu este deloc liniştitoare. Raghet, Khedivul şi Derviş sînt de fapt simple marionete; toată puterea se află în mîinile lui Arabi. Cînd iese pe stradă, arabii aleargă buluc spre el, să-l vadă măcar de la distanţă — asemenea romanilor din piesa lui Shakespeare care aşteaptă toată ziua

„Pe marele Pompei să-l vadă trecînd pe străzile Romei!"

Să vedem însă cît timp se va bucura „marele Pompei" de autoritatea lui!

25 iunie, duminică

Au fost procurate în sfîrşit biletele. Marţi ne vom afla la bordul vasului „Castore" şi

„Cetatea cu şapte coline căutînd,

Luptăm, cucerim pînă cînd ne vom elibera!" adică pînă ne vom întoarce. *A propos*, cititorul acestor însemnări va trebui să fie pe deplin satisfăcut de citatele poetice — calitate în care nu mă întrece nimeni, cred.

Spre Nord! Spre Nord, aşadar, spre marea cetate unde strămoşii mei s-au aflat la zenit, puternici şi mărinimoşi, spre Nord!

Informaţii prin intermediul corespondenţei

Tocmai am primit scrisoare de la mătuşa Evulia Papalambrinudi, sora Mamei. Îi spune Mamei că la Constantinopol sînt neliniştiţi din pricina noastră deoarece nu au primit veşti de la noi de mult timp, ne invită, dacă situaţia se înrăutăţeşte, să pornim degrabă spre Constantinopol. Ne mai spune că doamna Fotiu Fotiadi, soţia fratelui Mamei, a născut nu demult; şi că — dar acestea nu sînt tocmai noutăţi — au închiriat o casă la Kalikioy, deoarece au hotărît să închirieze la străini conacul bunicului meu de la Neohori.

Scrisoarea doamnei Papalambrinudi este datată 5 iunie 1881.

1,30 prînz, 25 iunie

Kalikioy

Mama mi-a povestit cîte ceva despre Kalikioy. Zice că este un cartier foarte respectabil şi la modă al Constantinopolului, dar adaugă că, de vreme ce au închiriat — din motive de economie, presupune ea — casa de la Neohori, noua lor locuinţă trebuie să fie destul de mică şi nu va putea găzdui şase persoane care vin *à l'improviste* [1]. Crede însă că mătuşa noastră, doamna Plessu, singura soră în viaţă a tatălui meu,

[1] Pe neaşteptate (fr.).

locuieşte şi ea la Kalikioy, şi de bună seamă se va oferi să găzduiască doi-trei dintre noi.

Cum nu am nimic mai bun de făcut, să prezint rudele cele mai importante de la Constantinopol:

Gheorghios Fotiadis, bunicul meu, în vîrstă de 82 de ani, proprietar de pămînt („a fost odată ca niciodată" — acum este proprietar a numai două case); Fotis Fotiadis, fiul său, pînă nu demult vice-guvernator al Vizei — poate o fi şi acum, nu sînt sigur; Amalia Kallinus, o soră a mamei şi dl. Kallinus, soţul ei, membru al ambasadei Belgiei la Constantinopol; d-nii Nikolaos şi Alexandros Fotiadis, verii mamei mele, negustori; d-na Papalambrinudi, d-na Plessu şi băieţii ei.

Voi descrie toate aceste persoane cu mai multă atenţie atunci cînd voi avea cinstea să le cunosc personal.

25 iunie, 5,30 p.m.

8,20 p.m. — Plecăm mîine, vine şi Petros cu noi, cel puţin aşa susţine. S-a răzgîndit deoarece se zvoneşte că marţi creştinii vor fi masacraţi din nou. S-a împrăştiat zvonul printre arabi că englezii (adică europenii) ar fi otrăvit apa oraşului.

Mama, Polis şi Alekos sînt pe balcon; Petros stă în capul mesei şi turuie despre incident cu obişnuita lui logoree; John şi Aristidis stau şi-l ascultă, primul făcînd din cînd în cînd vreun comentariu. Cred că şi-a dat seama ce fac eu; *d'ailleurs* [1], nu e nevoie de prea multă ascuţime de minte, din moment ce eu i-am mărturisit deja că ţin jurnal.

[1] De altfel (fr.).

Prima zi la bordul vasului „Castore". Toate au decurs în liniște și normal. Bagajele au fost încărcate la 9 dimineața, noi ne-am îmbarcat la 10 și 15.

Acum e ora patru după-masă. Mama stă într-un fotoliu pe punte. Eu într-altul în fața ei, scriind aceste rînduri pe genunchi. Petros și Aristidis discută cu căpitanul în apropierea noastră. John și Alekos privesc vasele ancorate în port. Polis doarme în salon.

Căpitanul, un tip înalt, cu barbă cenușie și mustață, este originar din Trieste. Vorbește pe un ton ciudat de familiar ce ar putea fi luat drept obrăznicie, dacă n-ar fi atît de natural.

Nu e nimeni altcineva la bord în afară de un gentleman grec *gaunt-looking* [1], cu mustață neagră și o doamnă franțuzoaică.

Cabinele noastre sînt oribile — pline de ploșnițe. Mama se plînge că n-o să poată dormi.

Mîine, pe la cinci după-amiază vasul va ridica ancora. Aș fi vrut să pornească mai repede. Aș fi vrut să fim deja departe de Alexandria:

„Marea mea tristețe este că nu las în urmă
Nimic care să merite o lacrimă".

26 iunie

8 iulie. Constantinopol

Mi-am petrecut primele două zile în cabină fiindcă am avut rău de mare. Vasul s-a oprit la Leros, Chios, Smirna și Mitilene. A sosit luni, 1 iulie, la Constantinopol. Madame Kallinus, Fotios, fratele mamei și tinerii Plessos au venit să ne întîmpine în port. Sînt toți băieți foarte frumoși, dar cel mai chipeș dintre cei trei este Tasos.

[1] Uscățiv (engl.).

JURNAL AL PRIMEI CĂLĂTORII A POETULUI ÎN GRECIA

„El Kahira", în apropierea Cretei
13 iunie 1901 (joi)

Acest jurnal este unul de întîmplări şi nu de impresii sau idei. S-ar putea totuşi să se întîmple contrariul. Cu jurnalele se poate să iasă uneori cu totul altceva decît ceea ce aşteptam sau aveam de gînd să facem.

Ieri la cinci dimineaţa am părăsit Alexandria pe vaporul „El Kahira" al companiei egiptene. La fel şi Alexandros. Pînă la amiază am fost indispus, mai tîrziu însă m-am simţit ceva mai bine şi, după cîteva ceasuri petrecute pe vapor, minunat.

„El Kahira" este un vas grozav, cu cabine excelente. Milani şi Fiteni au venit pe chei să-l salute pe Alexandros, Zananiri m-a condus pe mine.

Am avut ceva necazuri cu formalităţile sanitare. Nu voiau să ne lase să urcăm la bord înainte de a fi trecut pe la Biroul Sanitar al portului, ca să declarăm dacă venim sau nu din zonele afectate de ciumă. Ne-am întors aşadar la Vamă şi ne-am dus la Biroul Sanitar, unde ne-au eliberat permisele îndată, fără să ne fi întrebat măcar de unde venim!

Deşi ora plecării era stabilită la patru, n-am pornit înainte de cinci.

Pe vas am întîlnit o veche cunoştinţă, pe Xanthopulidis, pe care nu-l mai văzusem de opt ani. Lucrează la Serviciul Sanitar de la Suez, e căsătorit şi are trei copii.

Sthenelos Patunas se află de asemenea printre pasageri.

Azi m-am sculat la 4,30. Nu dinadins, ci fiindcă m-am trezit mult mai devreme decît de obicei. Am văzut soarele răsărind, dar orizontul era uşor înceţoşat, aşa încît priveliştea n-a fost atît de frumoasă pe cît mă aşteptam.

La 11 noaptea se spune că vom vedea ţărmul Cretei.

14.

N-am putut zări Creta.

Iată-ne la Delos.

Din nou n-am avut somn şi am fost în picioare la patru dimineaţa. La cinci, marea, scăldată de soarele care tocmai răsărea, era o priveliştе demnă de admirat; la fel şi insulele care se zăreau la orizont.

Am ancorat la 6,30.

Ieri după-amiază Patunas mi-a prezentat soţia şi cumnata. Prima, a doua fiică a familiei Ruho, este o persoană foarte drăguţă. După masă am jucat domino cu Patunas şi am cîştigat.

Cu sănătatea mă simt mai bine.

Culoarea şi forma mării sînt minunate — intens greceşti.

Printre pasageri se află şi un oarecare domn Helmis, negustor de tutun din Cairo. Un tip pompos. Mi-a făcut însă o reverenţă azi şi, deşi nu i-am fost prezentat, pare dornic să facem cunoştinţă.

Carantina de la Delos va dura, din fericire, doar două zile. Vom ridica ancora duminică (pe 16) la 6,30 dimineaţa. Chestiunea cu dezinfectarea este o glumă, cred. Oricum, va trebui să mergem pe ţărm cu rufele murdare pentru a fi dezinfectate.

15 iunie, 9 dimineața

Mult temuta (de către toți pasagerii) acțiune de dezinfectare s-a terminat.

A avut loc ieri dimineață, între 8,45 și 10,45. Am fost conduși toți cu bărcile vaporului la locul îngrădit fixat pentru carantină din Delos. Am luat cu noi doar rufele murdare. Alexandros era de părere să le punem în micul meu *portmanteau*, dar mi s-a spus că *portmanteaux*-urile au fost deja dezinfectate și că *acide phénique* ar distruge pielea. De aceea am făcut un pachet de hîrtie care conținea numai două cămăși, un guler și o cămașă de noapte. În drumul spre Delos — soare îngrozitor. Mi-a fost teamă să nu fac insolație. Transbordarea a durat opt minute. La secția de carantină ne-a consultat un doctor foarte amabil. Un bărbat elegant, înalt, cu barbă neagră, înfățișare inteligentă. După aceea ne-am dus într-un loc unde un ins ne-a stropit din belșug hainele cu acid fenic, dintr-un fel de pompă. A urmat dezinfectarea pasagerilor de la clasa a doua și a echipajului. Cei de la clasa a treia o făcuseră primii, la 7,30. Ne-am întors la bord (același soare îngrozitor și la întoarcere) pe la 10,45.

Vom rămîne în carantină la Delos două zile. Din cînd în cînd o barcă de la Oficiul Sanitar plutește în jurul nostru ca să se asigure că nu comunicăm cu insula sau că nimeni nu părăsește vaporul.

Este plăcut să privești insula. Are un golf deosebit de pitoresc. Se pare însă că sînt puțini locuitori și agricultură aproape că nu există, fie din pricina sărăciei naturale a solului, fie a lipsei de mînă de lucru, nu știu.

Vreme senină azi dimineață. Termometrul — 78.

I-am dat lui Xanthopulidis un exemplar din cartea lui Tsokopulos — *Amintiri egiptene*.

16 iunie, 9 dimineața

Vasul a ridicat ancora din Delos dis-de-dimineață, pe la șase sau cam așa ceva. Pe la ora unu vom fi la Pireu.

Am împachetat deja. N-a fost mare lucru de făcut deoarece avusesem grijă să nu scot decît strictul necesar.

Ieri după-amiază a fost îngrozitor de cald. Termometrul din cabina mea arăta 81, dar după apusul soarelui a coborît la 78; la 10 seara erau 77 și azi la șapte dimineața — 76. La 8,30 — din nou 77.

Am făcut cunoștință cu d-na D. Patuna. De fapt, sînt două doamne Patuna la bord. Doamna D. Patuna, soția fostului asociat al lui K. Zuros și sora lui Zuros, locuiește la Alexandria, Rue Chérif Pacha. Merge la Lutraki, ca și cealaltă d-nă Patuna cu soțul ei; la fel și Xanthopulidis.

Seara am stat de vorbă un timp cu Sthenelos Patunas, cu soția și soacra lui, d-na Ruho. D-na Ruho și-a amintit de vremurile de odinioară cînd eram vecini, pe Okella Spanopulo — în 1886, acum 15 ani!

Dimineața, marea este foarte frumoasă și vedem insule răsărind din toate părțile. Țărmul insulei Syros l-am zărit foarte clar. Cu binoclul am distins casele din Ermupolis, toate sclipitor de albe, în afară de una roșie. Mi-au arătat turla semeață a unei mari biserici, dedicată Sfintei Treimi.

Am văzut de asemenea Tinos și, în depărtare, Andros, Spetsia și Kea și un șir de alte insulițe al căror nume n-am izbutit să-l aflu.

Atena, 4/17 iunie, 11 dimineața

Ieri după-amiază la două am ajuns la Atena. Am debarcat cu Alexandros fără probleme datorită ajutorului celor de la Compania Cook. Intrarea în portul Pireu este splendidă. Pireul — un orășel foarte drăguț. Am pornit spre Atena — trei sferturi de ceas de mers. Priveliști frumoase. Dealurile violete din depărtare sînt încîntătoare. La Hôtel d'Angleterre ne-au făcut o bună primire. Am luat camere de categoria întîia. Aspectul hotelului și mîncarea — excelente. Spre seară ne-am plimbat pe străzile principale. Un oraș foarte, foarte drăguț — cu aer european, în stil francez sau italian. Mi-au plăcut mult uniformele ofițerilor; și ofițerii și soldații arată foarte bine. De dimineață m-am plimbat pe strada Nikis și-n împrejurimi. Am văzut multe din clădirile principale — Banca Națională, Banca Atenei, Parlamentul, Teatrul, Universitatea — toate frumoase și impunătoare.

Singurul dezavantaj este lipsa umbrei pe străzi (datorită lărgimii lor și a înălțimii mici a caselor) care face imposibil mersul pe jos, sub soarele puternic de iunie, între zece dimineața și, presupun, cinci după-amiază.

.....

5/18 iunie, 1 1/4 amiază

Ieri după-amiază am vizitat-o pe Amalia. Era acolo și Thalia. S-au bucurat mult văzîndu-ne. După aceea am mers în Piața Omonia și am servit răcoritoare la o cafenea. Înapoi la hotel; seara ne-am dus la Cafeneaua din Piața Syntagma, unde l-am întîlnit pe Alexandros Giro.

Azi-dimineață am fost la Muzeul Arheologic. Minunat! Foarte frumos bustul lui Antinous.

Am coborît pe strada Patision și, ca să ajungem la hotel, am luat autobuzul din Piața Omonia.

Mîine luăm prînzul la Amalia.

7/20 iunie, 9 1/2 dimineața

Ieri dimineață m-am dus la Universitate și am intrat în mai multe săli. Am asistat la examinarea studenților de la economie politică și drept. Am cercetat cu multă atenție exteriorul Academiei (acum muzeu numismatic) și aula. Portarul mi-a spus că ar fi costat 480 000 lire sterline, dar mi se pare exagerat. Costul real trebuie să fi fost probabil în jur de 200 000 lire sterline.

La zece l-am luat pe Alexandros de la Zaharatos și de aici ne-am dus pe Bd. Amalias (frumoasă stradă) și apoi, la 12, am fost la Amalia Pappu. Thalia și Alexandros Giro erau și ei acolo. Suflet foarte bun această Amalia!

După-amiaza am urcat cu Alexandros pe Acropole. Am văzut Partenonul, Erehteionul, Propileele, panorama Atenei de sus, muzeul. Sublim! Sublim!

Ne-am întors de pe Acropole pe la 6,30. Alexandros s-a dus la cafeneaua lui Iannakis, eu în Piața Syntagma.

Înainte de cină ne-a vizitat Nikolaos Yannopulos. Un tînăr foarte chipeș. Seara ne-am dus la o cafenea în Piața Omonia.

8/21 iunie, 6 1/2 dimineața

Ieri dimineață l-am vizitat pe Skokos la tipografia lui Anestis Konstantinidis. Mai tîrziu l-am întîlnit și pe Tsokopulos la cafeneaua Zaharatos.

După-amiază am coborît cu Alexandros pe strada Universității. Am admirat casa lui Schliemann. Apoi l-am lăsat pe Alexandros și m-am dus singur la Zappio, o clădire impunătoare și elegantă. Statuia lui Byron, în grădina Zappio, este o operă izbutită. Mai tîrziu m-am simțit rău, așa că m-am întors și-am rămas la hotel.

8/21 iunie 1901, 7 după-amiază

Azi-dimineață m-am dus cu Alexandros în cîteva locuri demne de vizitat. N-am de gînd să fac o lungă descriere — dar voi spune că în general tot ce am văzut avea grație, măreție sau prezenta interes.

Am văzut Zappio, stadionul Averof, Theseionul, mormintele de la Keramikos și trei vechi biserici bizantine. Una avea hramul Sfinților fără Trup, dedicația celorlalte două am uitat-o. Prima era foarte aproape de Theseion, cealaltă foarte aproape de cimitirul Keramikos. A treia se afla pe undeva pe lîngă strada Eolu.

Am remarcat, în trecere, clădirea ministerului de interne și a celui de finanțe pe strada Stadiu, cea a ministerului de război pe strada Akadimias. De asemenea, pe str. Kifisias, palatul succesorului la tron.

După-amiaza m-am plimbat singur pe străzi. M-am dus în două rînduri la Mihailidis, la redacția revistei „Panathenea", dar era plecat. I-am lăsat un poem lui Anestis Konstantinidis pentru anuarul de anul viitor, editat de Skokos.

10/23 iunie, 8 3/4 dimineața

Ieri după-amiază m-am dus la Kifisia. Drumul într-acolo trece printr-o pitorească zonă de țară. Trenul oprește mai întîi la Heraklio, apoi la Amarusion

și în sfîrșit la Kifisia. Cartierul este plin de vile frumoase și are un hotel bun, la restaurantul căruia am servit ceaiul cu Alexandros. Am ajuns acolo la patru și ne-am întors cu trenul ce pleacă din Kifisia la 6,05.

La trei primisem vizita lui Tsokopulos. A rămas la mine pînă la 3,40. Am discutat cea mai mare parte a timpului despre literatură și dificultățile uriașe pe care le întîmpină scriitorii ca să-și poată vinde o carte. Tsokopulos consideră că e un mare succes azi să publici un volum din care să nu scoți cîștig, dar nici să pierzi.

Termometrul azi-dimineață — 74.

12/25 iunie, 7 după-amiază

Am vizitat biserica numită Kapnikarea (la răscrucea străzilor Ermu și Eolu) și biserica Sf. Irina (între străzile Eolu și Perikleus). Prima este veche, cu aspect bizantin. La fel și cea a Sfinților Theodori pe care am vizitat-o acum un ceas.

La 9,30 m-am dus cu Alexandros la Faleron și am aranjat pentru camere. Scump — 15 drahme, fără vin.

După-amiază am avut un somn bun și reconfortant. Alexandros s-a dus în str. Kifisia. Eu am coborît pe la 5 în Piața Omonia și am străbătut multe din străzile laterale ce pornesc din str. Stadiu. Am vizitat Bursa, pe str. Parthenagoghiu.

Termometrul a urcat la 77. Cifrele pe care le dau reprezintă temperatura din camera mea, care nu este nici prea călduroasă, nici prea rece.

13/26 iunie, 11,30 dimineața

Abia m-am întors din vizita la Monumentul lui Lysikrates. Soare îngrozitor pe porțiunea de drum dintre Zappio și Rue Lysicrate.

Am examinat din nou cu atenție Poarta lui Hadrian.

14/27 iunie, 9,30 dimineața

Ieri după-amiază am vizitat ruinele agorei, Turnul Vînturilor și Porticul lui Attalos. Porticul lui Hadrian nu m-am dus să-l văd, deoarece Rue d'Hadrien mi s-a părut prea murdară și eram obosit. Am vizitat vechea biserică numită Mega Monastirio și piața din str. Athinas.

Între 6,15 și 7,15 m-am aflat în Piața Syntagma; seara de la 8 la 10,45 la Zappio. Piața Zappio este un loc foarte plăcut și încîntător.

Termometrul în dimineața asta — 78.

15/28 iunie, 10 dimineața

Ieri dimineață am cutreierat Rue d'Eole și străzile din jur ca să-mi cumpăr un sacou alb de zi. Dar n-am izbutit să găsesc ce căutam. M-am dus la Politehnică să văd cînd este deschis Muzeul Istoric și Etnologic. În drum l-am întîlnit pe Mavrokordatos.

La 4,30 m-am îndreptat spre Politehnică. Prima persoană întîlnită în Odós Patision a fost Tsokopulos, care m-a însoțit la Politehnică și m-a condus la studioul pictorului Roilos să văd marele tablou al acestuia — *Bătălia de Pharsalos*. Pictură izbutită, dar puțin

cam [...]* după părerea mea. Roilos pare un om drăguț. După ce am stat vreun sfert de ceas de vorbă cu el, Tsokopulos m-a dus la Pinacotecă, unde i-am fost prezentat poetului Polemis, care este un fel de custode al galeriei. Pare un om serios, puțin îngîmfat, să aibă în jur de 60 de ani. A spus că mă cunoaște după nume. Foarte politicos. Pinacoteca are cîteva tablouri ale școlii italiene. Tsokopulos m-a dus apoi la studioul pictorului Iakovidis, care are lucrări admirabile. Am făcut cunoștință cu d-l și d-na Paleologu din Smirna și cu Spandonidis, redactor la ziarul „Embros". În cele din urmă Polemis m-a condus în biroul său unde mai tîrziu a venit un anume Stambolopulos. Cum ceasul arăta deja aproape 6,30, n-am mai avut timp să vizitez muzeul și am amînat pe altă dată. L-am invitat pe Tsokopulos la cafeneaua Zaharatos și ne-am despărțit la 7,25.

După cină m-am dus cu fratele meu și cu Alexandros Giro la Teatrul „Omonia". Este un loc mult mai curat și mai îngrijit decît Teatrul „Tsocha". S-a jucat piesa *Mallia Kouvaria (Păr vîlvoi)* a lui Laskaris [1]. După spectacol am servit răcoritoare în Piața Syntagma.

M-am culcat la ora două.

Duminică, 17/30 iunie, 6,45 dimineața

Ieri dimineață am jucat domino cu Patunas la Zaharatos. După-amiază am vizitat Muzeul Istoric și Etnografic de la Politehnică. Are multe exponate interesante și valoroase, dar și unele neînsemnate.

* Indescifrabil în textul original.

[1] Nikolaos Laskaris (1868—1945), dramaturg și istoric literar. Autor a peste 40 de comedii de mare succes în epocă, dar care n-au rezistat timpului.

În plus, unele colecții nu sînt bine aranjate. M-am întors la hotel la 5,15 după-amiază și n-am mai ieșit fiindcă nu m-am simțit prea bine. Termometrul — 81.

Joi, 5 iulie, patru după-amiază

Ieri dimineață am văzut destul de mult din Pireu. Am cutreierat cheiurile, am vizitat o biserică semeață, apoi un parc; am străbătut străzile Bubulina, Filon, Kolokotronis, am urcat treptele spre Terpsithea, ce pare un bulevard elegant. Am intrat într-o cofetărie de pe strada Filon, unde am servit o prăjiturică. M-am întors la Faleron cu trenul de 12,30.

După-amiază am vizitat cu Alexandros Vechiul Faleron. Nu e cine știe ce de văzut. Există un hotel de categoria a doua — Sfîntul Gheorghe — lîngă mare. Plaja este amenajată și apa mării pare foarte curată. Lîngă hotel se află o capelă minusculă — Sfîntul Gheorghe. În jurul hotelului și mai încolo casele sînt rare și nu foarte mari. Dar panorama de pe țărm este mult mai frumoasă decît aceea de la Noul Faleron. Munții, casele din Pireu și insulele din depărtare, cu petele de culoare, sînt de-a dreptul încîntătoare. Ne-am întors la Noul Faleron pe la șapte seara. M-am ras — după ce m-am agitat un timp fiindcă-mi pierdusem pămătuful — și după aceea m-am dus pe faleză, unde l-am găsit pe Dikeos. Cu Alexandros m-am întîlnit pe la opt; a venit apoi și Yannopulos și ne-a spus că a reținut locuri la teatrul din Faleron. Acest teatru, la care ne-am dus la nouă seara, este spațios și răcoros. Era arhiplin. Se juca *Miss Helyett*, de către o trupă franceză, dar nu dintre cele vestite. Loja regală era ocupată de prinții Nikolaos și Andreas, care-au plecat puțin înainte de încheierea spectacolului. În pauze publicul a ieșit pe faleză, servind răcoritoare sau plim-

bîndu-se. Priveliștea era într-adevăr minunată. La teatru i-am întîlnit pe Stefanos Salvagos și pe Mavrokordatos.

Azi-dimineață m-am dus în oraș, la Skokos și la Anestis Konstantinidis. Nu era acolo, așa că i-am lăsat cartea de vizită. L-am întîlnit mai tîrziu în piața Constituției, dar se grăbea tare să prindă un tramvai spre Omonia. M-am dus apoi la cofetăria Zaharatos, unde l-am întîlnit pe un oarecare Pangalos. Acesta, luîndu-mă drept John, cu care călătorise de la Alexandria la Atena, a fost foarte politicos, m-a cinstit cu o cafea și mi-a făcut cunoștință cu doi ofițeri — dl. Galanos și dl. Lestos. Deși „qui pro quo-ul" s-a lămurit, dl. Pangalos s-a purtat cu mine de parcă i-aș fi fost vechi prieten și m-a prezentat altor doi cunoscuți — unul deputat de Syros și celălalt dl. Konstantopulos, care a locuit o vreme în Alexandria. M-am întors la Faleron pe la unu. În sala de mese am întîlnit familia Pringos. Toți s-au arătat foarte prietenoși. Mama și sora lui Pringos, necăsătorită, și doamna Ivanov tocmai sosiseră de la Alexandria.

Joi, 28 iunie/11 iulie, nouă dimineața

Ieri m-am dus în oraș cu trenul de 5,40. Am coborît la Monastiraki, am traversat piața, am ajuns în Rue d'Hermès, din care am trecut în Rue d'Eole, și-am înaintat pînă am ieșit în Rue Sophocle, unde am sunat la nr. 5 — aici locuiește Amalia Pappu. Amalia era plecată (la Thalia, mi-a spus servitorul), așa că am lăsat cartea de vizită și m-am plimbat pe Rue du Parthenagogeion și apoi pe Rue du Stade. Am intrat la Zaharatos, dar n-am găsit pe nimeni cunoscut. Am luat un autobuz și m-am dus la Politehnică. L-am vizitat pe Polemis, care era împreună cu pictorul Iakovidis.

Amîndoi s-au purtat foarte politicos. Am rămas un ceas — conversație literară, bineînțeles. Am plecat la 7,35 și m-am dus la stația Monastiraki, luînd-o pe Rues de Patissia și d'Athena. Am ajuns tocmai la timp pentru a prinde trenul de opt spre Faleron. Seara n-a fost prea veselă la Faleron. Ca de obicei, ne-am aflat în compania lui Yannopulos. M-am retras în cameră la 19,30, iar Yannopulos s-a dus la teatru.

29 iunie/12 iulie, 4,30 după-amiază

Ieri m-am simțit rău aproape toată ziua. M-am dus pe faleză la șapte seara, unde i-am întîlnit pe Gheorghios Karallis și tenorul Nikolau. Mai tîrziu l-am găsit și pe Yannopulos. M-am retras în cameră la 10.

Azi-dimineață m-am dus în oraș. Am coborît pe Rue d'Hermès pînă am ajuns la Theseion, apoi am urcat pe Rue d'Hadrien, din Rue d'Hadrien am luat-o pe Rue d'Eole, apoi înapoi pe Rue d'Hermès la birourile firmei Cook. Aici mă aștepta o scrisoare de la Pavlos. M-am întors apoi la Matarangas, care m-a prezentat unui iubitor de literatură — Drumbis. Discuție pe teme literare. Atît Matarangas cît și Drumbis sînt partizani fanatici ai katharevusei.

Termometrul — 80.

30 iunie/13 iulie, dimineața, sîmbătă

Ieri după-amiază am rămas la Faleron, dar a venit puțină lume din Atena. Seara m-am dus cu Alexandros la teatrul Variété, Rue du Stade. A fost un spectacol cu opera „Boema" de Puccini. O trupă de categoria a treia. Teatrul — la fel de încăpător ca și cel din Omonia, dar mai puțin curat și îngrijit; cafeneaua — un

adevărat cuptor. Oricum, e mai acceptabil decît Teatrul Tsoha. Dar toate trei sînt inferioare teatrelor „Edem" sau „Alhambra" din Alexandria. Ne-am retras după actul trei. Ne-am dus la o cafenea pe Rue d'Athena colţ cu Piaţa Omonia şi vizavi de staţia de metrou. Mai jos de cafenea se află „Concert Alexandre le Grand", un fel de tripou pe care l-am vizitat. E o clădire cu încăperi mici, unde lumea se înghesuie să joace cărţi. Pare un loc vulgar. O mulţime de nemţoaice. Ne-am întors la Faleron cu ultimul tren din oraş, cel de 12,45.

Azi termometrul din camera mea (toate cifrele date pînă acum au fost înregistrate în camera mea) arată 78

2/15 iulie, luni, 5,30 după-amiază

Ieri dimineaţă m-am plimbat cu Alexandros pe nişte dealuri pitoreşti de la Falcron (în partea dreaptă a intrării hotelului). Cînd am ajuns pe un fel de platou, ne-am aşezat şi am admirat timp de un ceas frumoasa panoramă, savurînd aerul curat.

Giro a cinat la hotel şi am stat cu el după-masă. Lume multă pe faleză.

Azi-dimineaţă m-am dus în oraş. M-am oprit întîi la patiseria Zavoriti şi apoi la redacţia revistei „Panathenea". L-am întîlnit pe Kimon Mihailidis cu care am discutat despre un poem al meu pe care, cred, îl va publica. Domnul Xenopulos, *le conteur* [1], era acolo şi i-am fost prezentat. Un om foarte drăguţ. Mi-a spus că-mi admiră poemele şi eu i-am răspuns că i-am admirat *contes* [2]. Şi în mod sincer le apreciez.

[1] Povestitorul (fr.).

[2] Povestiri (fr.).

Am rămas aproape un ceas cu Mihailidis și Xenopulos, discutînd îndeosebi despre literatură.

M-am întors din oraș cu trenul de 1.

Termometrul — 82.

4/17 iulie, patru după-amiază. Miercuri

Ieri, deși mă durea destul de rău capul, m-am dus totuși la întîlnirea pe care o fixasem cu Melas, la patru după-masă, în oraș. Am ajuns însă la Melas abia la 4,30 — am pierdut trenul. Melas are o casă frumoasă. Întîlnirea fusese fixată pentru a vedea colecția de antichități a răposatului tată al lui Melas. Mi-a arătat mai întîi partea care îi revine lui din colecție și pe care o păstrează în casa — 19, Rue de l'Université — în care locuiește cu mama sa. Apoi m-am dus acasă la fratele său — care este Maison Schliemann (doamna L. Melas a fost M-lle Schliemann) — să văd restul colecției. Cum fratele său nu era la Atena, n-am putut însă vedea decît vitrinele din fumoar în care erau expuse antichități rare și frumoase. În afara lor, existau mai multe tablouri în ulei și acuarele ce meritau văzute. Maison Schliemann este o reședință excepțională. Frescele, mozaicurile, mobila sînt minunate.

M-am despărțit de Melas la șase după-amiază și la șapte eram la Faleron. Durerea de cap se întețise, așa că am rămas în cameră, am citit *Woodstook* de Walter Scott și m-am culcat la 11 fără să cinez.

Azi-dimineață m-am dus în oraș după mici cumpărături. La Mihailidis l-am întîlnit pe Frangudis, un scriitor cipriot, și pe Spandonidis.

M-am întors la 12,30, dar m-am simțit rău și n-am servit prînzul.

Termometrul — 82.

8/21 iulie, duminică, nouă dimineaţa

Ieri m-am dus în oraş cu trenul de 4,30. L-am vizitat pe Xenopulos, în strada Patision, 11. Aici se află şi locuinţa şi redacţia revistei „Diaplasis ton Pedon" („Educaţia Copiilor") al cărei editor este. M-a primit în modul cel mai cordial şi mi-a oferit un exemplar din ultima sa carte. Am rămas mai mult de un ceas. Xenopulos vorbeşte bine şi pare un om sincer şi cumsecade. Plecînd de la el, am luat-o pe jos pe Rue du Pirée şi pe mai multe străzi ce pornesc din ea; una din ele m-a scos în Rue Sophocle din care am ajuns în Rue du Stade şi Place de la Constitution. M-am tuns la o frizerie din strada Nikis şi apoi am fost cu Lestos la o cafenea din Place de la C[onstitution]. M-am întors la Faleron (luînd trenul din staţia Omonia) la opt.

Seara la cină a fost multă lume. M-am întîlnit cu Yannopulos. M-am dus la culcare la 11.

M-am simţit mult mai bine cu sănătatea ieri după-amiază şi seara şi binişor azi-dimineaţă.

Termometrul arată acum 82. Nu mi-am închipuit că Faleron este atît de înşelător în privinţa răcorii. Am observat că, pînă acum, de cîte ori m-am dus în oraş vremea era fie mai rece, fie mai caldă decît la Faleron. Ieri, la 6,45 după-amiază adia o briză destul de răcoroasă în Place de la C[onstitution], Rue de Stade, lucru ce se întîmplă foarte rar la Faleron. I-am spus asta lui Lestos şi mi-a explicat că aceasta se datorează faptului că Atena e aşezată mai sus decît Faleron. Şi alţii — Giro, Mavrokordatos, Angelo (de la firma Cook) — mi-au spus acelaşi lucru. Bine, dar atunci de ce dă lumea buzna la Faleron, de vreme ce este mai cald sau la fel de cald ca la Atena?

27 iulie, 6,30 după-amiază

Plecăm mîine la 11,20 dimineața spre Patras și de aici la Brindisi și apoi la Alexandria. Sîntem nevoiți să facem acest ocol întrucît nu există legătură directă (vapor cu aburi rusesc sau egiptean) între Pireu și Alexandria.

Azi-dimineață ne-am dus la Cook's Office să stabilim definitiv. Alexandros a rămas să se întîlnească cu Angelo la Cafeneaua Zaharatos. Eu m-am întors la Faleron pe la 12.

În holul hotelului m-am întîlnit cu d-na Pringos, cu dl. Haikalis și d-rele Haikalis cu care am schimbat cîteva fraze de politețe. D-na Pringos m-a rugat să transmit salutări fiicei sale, d-na Ralli.

Cum nu mă simțeam prea bine, n-am luat prînzul. În schimb, la trei am servit un ceai copios — ouă, piine și unt. Mă simt foarte bine acum.

E tare cald, dar, întrucît am pus deja termometrul în geamantan, nu știu ce temperatură este.

Patras, 29 iulie, nouă seara. Luni

Sîmbătă seara Giro a cinat cu noi. Am urcat în cameră devreme și aproape am isprăvit împachetatul.

Duminică dimineața, la 9,30, Yannopulos a venit să ne conducă. Am ajuns cu toții la Pireu la zece și am așteptat trenul de Patras în gara Pireu. O gară mică, dar cochetă. Trenul pleacă la 11,20. Yannopulos ne-a urat drum bun și am pornit în călătorie. I-am făgăduit conductorului un bacșiș și de aceea n-a lăsat pe nimeni în compartimentul nostru, așa că ne-am simțit minunat. Doar la Rion a intrat cineva — dar nu mai avea importanță, deoarece Rion se află la zece minute distanță de Patras.

Călătoria cu trenul la Patras este încîntătoare. Sosirea — la 7,20 seara. Panoramă foarte plăcută. Principalele stații sînt Eleusis, Megara, Istmia, Corint, Diakofto, Rion. Am trecut prin Istmul de Corint — pare o lucrare excelentă. În gara Corint am coborît și am cumpărat hrană rece. La ieșirea din Corint am zărit puțin orașul ce pare destul de îngrijit. Peisajul în jurul localității Diakofto este unul din cele mai frumoase pe care le-am văzut — cheile, văile, munții minunați, pădurile — totul părea extraordinar.

„Hôtel de Patras" unde ne-am cazat este foarte curat, mobilat confortabil și cu bucătărie excelentă. Vom lua prînzul și cina *à la carte.*

După cină ne-am dus pe chei și apoi la culcare.

M-am trezit dis-de-dimineață, la 5,15. Am scos din bagaje doar strictul necesar pentru o ședere de circa trei zile. La nouă am ieșit cu Alexandros la plimbare. Am văzut Piața Gheorghiu care este aproape la fel de mare ca Piața Omonia din Atena; are mulți copaci și două monumente, în fier și bronz. Piața Olga este ceva mai mică. Cartierul numit „Ipsila Alonia" este curat și drăguț și are o panoramă pitorească. Am vizitat biserica Sf. Andrei (unde ne-au fost arătate moaștele sfîntului și chilia lui de lîngă biserică) și biserica Pantanassis. Am văzut apoi primăria și mai multe clădiri impunătoare — Banca Națională, Banca Ioniană, Banca Atenei.

La 10,15 m-am dus cu Alexandros la o cafenea spațioasă (care are în față un fel de grădină), nu departe de hotel. Aici l-am întîlnit pe Iliopulos, translatorul firmei Cook la Patras.

La 10,45 ne-am plimbat pe străzile de lîngă chei.

La 12 am prînzit.

La hotel se află doi preoți romano-catolici englezi cu care am intrat în vorbă la masă.

E îngrozitor de cald. Termometrul din cameră arăta la trei după-masă 87.

Lîngă hotel se află niște prăvălii mari — una din ele aparține croitorului Papaioannu.

Panorama de pe chei — și de pe multe locuri mai înalte — a dealurilor Greciei Centrale este nespus de frumoasă, îndeosebi în amurg.

După-amiază m-am dus din nou cu Alexandros la „Ipsila Alonia". Apoi, străbătînd mai multe străzi sărăcăcioase, am ajuns la Piața Gheorghiu — cafenelele erau înțesate de lume. Am coborît pe strada Mezonos, unde se află numeroase magazine bune. La opt am servit cina. Mesele sînt împrăștiate în piața din fața hotelului. N-am mîncat totuși, fiindcă mă durea rău stomacul din pricina enormei cantități de apă băută în timpul zilei. Simțeam că mă sting de sete toată ziua și cu siguranță am băut vreo 15 pahare.

„Scilla", 1 august, 7,15 dimineața

Ieri după-amiază am părăsit împreună cu Alexandros Patrasul la bordul vasului „Scilla", al companiei „Rubatino". Mizerabil vas. Deși luasem fiecare o cabină cu două paturi, abia aveai loc să te miști. Am urcat la bord la șase, dar am pornit abia la zece. Prințul Nikolaos se află pe vas. Panorama Patrasului cu luminile stingîndu-se treptat în depărtare a fost o încîntare.

„Boemia", 4 august, 10,30 dimineața. Duminică

Am ajuns la Kerkyra dimineața în zori, pe 1 august. Am coborît cu Alexandros pe țărm la nouă. Am închiriat o trăsură și ne-am dus în Piața Mare. Este

într-adevăr cum o arată numele și o împodobesc două statui frumoase. La capătul pieței se află vechiul palat al lui Harmostos. Ne-am plimbat pe străduțele înguste ale orașului, cu porticuri care te feresc de arșiță. La fel arătau și cîteva străzi din Patras. Am făcut o plimbare și pe înălțimile care domină orașul Kerkyra și trebuie să recunosc că au fost cele mai pitorești peisaje pe care le-am văzut vreodată. După ce am ajuns pînă în localitatea Kanoni, ne-am întors. Am admirat de la distanță Ahileion-ul și palatul regelui Greciei, numit „Mon Repos". Alexandros a luat prînzul la hotelul St. Georges. Eu, neavînd poftă de mîncare, l-am așteptat în salon. Mi-am petrecut vremea trecînd în revistă hotelul — are aspect plăcut și e bine mobilat. M-am dus apoi la biserica Sf. Spiridon, pe o străduță îngustă de lîngă hotel, să văd moaștele sfîntului. Ne-am întors pe vas la două după-amiază. Majoritatea pasagerilor se aflau încă pe țărm. Prințul Nikolaos se dusese la Palatul „Mon Repos". S-a întors ultimul. Un vas comercial care ieșea din port avea orchestră la bord și, cînd a trecut pe lîngă noi, echipajul și pasagerii au ovaționat — totul era în cinstea prințului.

Am servit ceaiul la trei. Vasul a ridicat ancora la cinci.

Printre pasageri se află și un domn Simopulos, nepotul ministrului de finanțe. Am făcut cunoștință și am constatat că e un tînăr fermecător. La bord este și Gheorghios Karallis.

Cina a fost servită pe punte. Prințul Nikolaos stătea în dreapta căpitanului. Mîncarea — excelentă. Regret că nu pot spune același lucru și despre condițiile de dormit, de-a dreptul îngrozitoare. Un adevărat chin. Abia am putut aținpi cîteva ceasuri.

La trei dimineața am ajuns la Brindisi. Ne-am plimbat prin oraș, dar mi s-a părut sărăcăcios și urît. Biserica San Paolo merită văzută și împrejurimile Brin-

disi-ului mi s-a spus că-s frumoase. Străzile nu au *trottoirs* [1], toate clădirile arată murdare și vechi și nu există magazine elegante. Hoteluri bune sînt International și Hôtel d'Athènes. Una din cafenelele principale — Café Caprez, pe strada ce duce la gară. La capătul acestei străzi se află un părculeț, cam părăginit însă.

Toți pasagerii au părăsit „Scilla" la opt dimineața, dar am intrat și am ieșit pînă la unu, cînd a sosit vasul austriac „Boemia". S-a făcut transbordarea bagajelor și ne-am instalat de minune.

„Boemia" este un vas excelent. Am luat fiecare cabină cu două cușete. Cabinele sînt spațioase, aerisite. Sufrageria este imensă, există și un fumoar și un salon — toate impecabile.

Trebuie să notez cîteva rînduri și despre plecarea prințului Nikolaos. La Brindisi există un proconsul (care se ocupă cu aprovizionarea vaselor, cred), pe nume Kokotos. Dumnealui a venit să-l întîmpine pe prinț, îmbrăcat într-o redingotă veche, cu o pălărie întoarsă ponosită pe cap, „scarpinia" de piele lustruiți și ciorapi albi! A urcat pe vas la cinci, dar prințul nu ieșise încă din cabină. Întîlnirea lor a avut loc spre șase. Două trăsuri landou și două gărzi municipale în uniformă au fost trimise de primarul orașului să dea onorul. Autoritățile îl vor întîmpina pe prinț la gară. N-a plecat cu trenul de șapte, odată cu ceilalți pasageri, ci cu un tren special la nouă.

Ieri (3 august) am petrecut o zi foarte plăcută la bordul „Boemiei". Vremea e minunată și mîncarea excelentă. „Boemia" a ridicat ancora din Brindisi alaltăieri (2 august) la trei după-amasă.

Sînt foarte puțini pasageri la clasa I. Printre ei o cunoștință a mea, Blatner, de la firma Lambert și

[1] Trotuare (fr.).

Rallis. Singurii pasageri al căror nume l-am aflat sînt d-na Axisa și fiul ei.

Ieri pe la 10 dimineața am zărit țărmul Kerkyrei. Vom ajunge la Alexandria mîine, la cinci dimineața.

Alexandria, cinci după-amiază, 5 august, luni

Nimic demn de notat nu s-a întîmplat ieri după-amiază la bordul „Boemiei". Vremea a fost bună. Prînzul și ceaiul și cina — excelente. Am citit ceva — *Adam Bede* — și m-am dus la culcare. Azi dimineață în zori am acostat la Alexandria și la 6,30 am ajuns acasă.

CUPRINS

Prefață V
Tabel cronologic XXVII

POEME RENEGATE

Bahică 5
Poetul și Muza 6
Constructori 7
Cuvîntul și tăcerea 8
Sam-el-Nesim 9
Cîntărețul 11
Vulnerant omnes, ultima necat 12
Vreme bună, vreme rea 13
Timolaos siracuzanul 14
Votul Atenei 15
Călimara 17
Voci dulci 18
Elegia florilor 18
Ceasuri de melancolie 19
Oedip 20
Oda și elegia străzilor 21
La fereastra deschisă 22
In memoriam 23

Moartea împăratului Tacitus 23
Pașii Eumenidelor 24
Lacrimile surorilor lui Phaethon 25
Tragedia antică 26
Horațiu la Atena 28
Tarentinii petrec 29
Vocea mării 29
Inscripții 31

POEME INEDITE

Cînd, prieteni, eram îndrăgostit 39
Corespondențe după Baudelaire 40
Imagine indică 42
Imagine pelasgică 43
Lumea de dincolo 44
Mimiambii lui Herondas 45
[Cei patru pereți ai camerei mele] 46
Negustor alexandrin 47
Ospitalitatea Lagidului 48
În cimitir 48
Drumul în noapte al lui Priam 49
Epitaf 51
Spectator nemulțumit 52
Celui care a eșuat 52
Pionul 53
Groază 54
În Casa Sufletului 55
[La Jeunesse blanche] 56
Veșnicie 57
Tulburare 57
Salomeea 58
Imagine haldaică 59
Iulian la mistere 59
Banca viitorului 60
[Cele imposibile] 61

Adunare 61
Lohengrin 62
Moartea strategului 63
Intervenția zeilor 64
Bătălia navală 65
Cînd paznicul a zărit lumina 66
Dușmanii 67
Flori artificiale 68
Theofilos Paleologul 69
Întărire 69
Septembrie 1903 70
Decembrie 1903 70
Ianuarie 1904 71
Poseidonienii 71
Sfîrșitul lui Antonius 72
27 iunie 1906, ora două după-amiază 73
Cele ascunse 73
Auzind de-o dragoste 74
„Restul, celor din Hades îl voi povesti" 74
Întoarcere din Grecia 75
Fugari 76
Mare banchet la Sosibios 77
Simeon 78
Monezi 79
Din sertar 80

KAVAFIS PROZATOR

NUVELE

Ziua-n amiaza mare 86
O noapte la Kalinderi 96

POEME ÎN PROZĂ

Muntele 102
Vapoarele 105
Veşminte 107

ESEURI

Poetica 109
Însemnări de poetică şi morală 117
Gîndurile unui bătrîn artist 133
Autocomentariu la *Lumînări* 135
Independenţă 138
Autoencomiu 139

PUBLICISTICĂ

Statuile elgineene 141
Noutăţi despre statuile elgineene 144

JURNAL

Constantinopoliada — o epopee 148
Jurnal al primei călătorii a poetului în Grecia 154

Lector: TRAIAN RADU
Tehnoredactor: VASILE CIUCĂ

Bun de tipar: 10 XI 1982; Coli tipar: 8¼

Întreprinderea poligrafică Romcart S.A.
comanda nr. 250.

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen 2026